

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πτυχιακή Εργασία : Διερεύνηση της σχέσης διδασκαλίας και εκμάθησης της μητρικής γλώσσας και συγκρότησης διπολιτισμικής ταυτότητας. Η περίπτωση του «Αλβανικού Σχολείου στο Βόλο».

Φοιτήτρια: Τσέλα Λορίντα

Επιβλέποντες Καθηγητές:

Μάγος Κώστας

Πανταζής Βασίλης

Βόλος, Ιανουάριος 2014

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 12298/1
Ημερ. Εισ.: 11-02-2014
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2014
ΤΣΕ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
<u>A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:</u>	
Ενότητα 1η : Παρουσίαση του «Αλβανικού Σχολείου στο Βόλο»	
1.1 Το «Αλβανικό σχολείο στο Βόλο» – μία πρωτοβουλία της “Ένωσης Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας”	5
1.2 Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του σχολείου	6
1.3 Οι μαθητές	7
1.4 Οι δάσκαλοι	8
1.5 Ο χώρος διεξαγωγής των μαθημάτων	9
Ενότητα 2η : Εισαγωγή στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	
2.1 Η αναγκαιότητα και τα αξιώματα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	10
2.2 Τα μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας	12
2.2.1 Το αφομοιωτικό μοντέλο	12
2.2.2 Το μοντέλο ενσωμάτωσης	13
2.2.3 Το πολυπολιτισμικό μοντέλο	13
2.2.4 Το αντιρατσιστικό μοντέλο	14
2.2.5 Το διαπολιτισμικό μοντέλο	15
Ενότητα 3η : Η ταυτότητα των Μεταναστών	
3.1 Προσωπική και κοινωνική ταυτότητα	17
3.2 Εθνοτική ταυτότητα και τα στάδια του J.ABanks	18
3.3 Εθνική ταυτότητα	20
3.4 Πολιτισμική ταυτότητα	21
3.5 Διπολιτισμική ταυτότητα και σύγχρονες αντιλήψεις για την έννοια της ταυτότητας	22
Ενότητα 4η : Μητρική γλώσσα	
4.1 Αποσαφήνιση του όρου «μητρική γλώσσα»	26
4.2 Σχέση μητρικής γλώσσας, πολιτισμού και διαμόρφωσης εθνικής ταυτότητας	26
4.3 Παράγοντες γλωσσικής διατήρησης	28
4.4 Παράγοντες γλωσσικής απώλειας	30
4.5 Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας ως δικαίωμα	32
<u>B. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:</u>	
1. Επιλογή θέματος	36
2. Σκοπός και στόχοι της έρευνας	37
3. Μεθοδολογία της έρευνας	37

3.1 Το δείγμα της έρευνας	38
3.2 Μέθοδος συλλογής δεδομένων	38
4. Προφίλ εκπαιδευτικών	39
5. Τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών	39
6. Προφίλ των μαθητών	54
7. Τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των μαθητών	54
8. Συμπεράσματα της έρευνας	67
9. Επίλογος	71
10. Βιβλιογραφία	73

Γ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Οδηγοί συνεντεύξεων	76
2. Κατηγοριοποίηση των δεδομένων	78
3. Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις	82

Πρόλογος

Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια εξετάζει την σχέση της διδασκαλίας και εκμάθησης της μητρικής γλώσσας και συγκρότησης διπολιτισμικής ταυτότητας σε ένα συγκεκριμένο σχολικό πλαίσιο εκμάθησης της μητρικής γλώσσας Αλβανών μεταναστών δεύτερης γενιάς που κατοικούν στην πόλη του Βόλου.

Η πλειονότητα των μεταναστών δεύτερης γενιάς τόσο εκείνων που γεννήθηκαν στον ελλαδικό χώρο όσο και εκείνων που κατέφτασαν σε νεαρή ηλικία κατέχει ως πρώτη γλώσσα την ελληνική. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ενσωμάτωση και την ένταξη ενός μετανάστη στην χώρα υποδοχής. Από την στιγμή που θα κατακτήσει την γλώσσα της κυρίαρχης ομάδας ξεκινάει η διαδικασία επαφής και υιοθέτησης πολιτισμικών στοιχείων του κυρίαρχου πολιτισμού η οποία μακροχρόνια θα οδηγήσει στην συγκρότηση μίας νέας πολιτισμικής ταυτότητας. Ζούμε όμως σε μία χώρα που η μεταναστευτική πολιτική βρίσκεται σε ένα αρχαίο επίπεδο με αποτέλεσμα για πολλούς μετανάστες να είναι μοιραίο να απολέσουν την πολιτισμική και γλωσσική τους ταυτότητα στην προσπάθεια να επιβιώσουν κοινωνικά και οικονομικά σε μία νέα χώρα. Ωστόσο η εργασία αυτή μελετά μία ιδιαίτερη περίπτωση. Την περίπτωση όπου η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας πραγματοποιείται αφότου έχει κατακτηθεί η κυρίαρχη γλώσσα και το εάν η μετέπειτα γνώση της μητρικής γλώσσας συμβάλλει την συγκρότηση διπολιτισμικής ταυτότητας.

Η πραγματοποίηση της έρευνας δεν θα ήταν εφικτή δίχως τη συμμετοχή των μαθητών που φοιτούν στο «Αλβανικό σχολείο στο Βόλου» που πρόθυμα δέχτηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα, παραχωρώντας συνέντευξη αλλά και των δασκάλων που δέχτηκαν να μοιραστούν τις απόψεις τους σχετικά με το ερευνητικό ερώτημα. Τους ευχαριστώ όλους θερμά.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον καθηγητή και πρώτο επιβλέποντα της πτυχιακής μου εργασίας κύριο Κώστα Μάγο, ο οποίος παρά το φόρτο των εργασιών του δέχτηκε πρόθυμα να αναλάβει την εποπτεία και αξιολόγηση της εργασίας παρέχοντάς μου χρήσιμες συμβουλές και υποδείξεις. Επίσης τον ευχαριστώ που μου μετέδωσε τον ενδιαφέρον και την αγάπη για το αντικείμενο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Ακόμα, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον επίσης καθηγητή μου και δεύτερο επιβλέποντα της εργασίας μου κύριο Βασίλη Πανταζή, ο οποίος δέχτηκε πολύ πρόθυμα να αξιολογήσει την πρώτη μου ερευνητική προσπάθεια.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τις φίλες μου και τον Ντάρριν για την ανυπολόγιστη ηθική τους συμπαράσταση στην συγγραφή της παρούσας πτυχιακής μελέτης.

Εισαγωγή

Η εγκατάσταση σε έναν νέο τόπο θέτει τις μεταναστευτικές ομάδες σε ριζικές γεωγραφικές, γλωσσικές και πολιτισμικές αλλαγές. Οι μετανάστες προσπαθούν αφενός να επιτύχουν την προσαρμογή τους σε ένα νέο τόπο και αφετέρου να δημιουργήσουν ευκαιρίες επαφής και ένωσης με τους ομοεθνείς τους, με στόχο να διατηρήσουν τα πολιτισμικά και γλωσσικά τους χαρακτηριστικά. Μία τέτοια προσπάθεια, η οποία εστιάζει στη διατήρηση και στη διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας των Αλβανών μεταναστών δεύτερης γενιάς, αποτελεί η δημιουργία του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο» στην πόλη του Βόλου. Σκοπός του σχολείου αυτού είναι να διατηρηθεί η γλωσσική και πολιτισμική ιδιαιτερότητα των μεταναστοπούλων δεύτερης γενιάς μέσω της εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας, δηλαδή της αλβανικής αλλά και της ιστορίας της χώρας προέλευσής τους.

Το παραπάνω πλαίσιο στάθηκε αφορμή για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, στόχος της οποίας αποτελεί η διερεύνηση της σχέσης διδασκαλίας και εκμάθησης της μητρικής γλώσσας και συγκρότησης διπολιτισμικής ταυτότητας στο «Αλβανικό σχολείο στο Βόλο».

Η εργασία αποτελείται από δυο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Ειδικότερα, το θεωρητικό μέρος διασπάται σε τέσσερις ενότητες. Η πρώτη ενότητα με τίτλο «Παρουσίαση του Αλβανικού Σχολείου στο Βόλο» αποτελεί μία σύντομη περιγραφή των συνθηκών λειτουργίας του σχολείου στο οποίο και διεξήχθη η παρούσα έρευνα. Στην δεύτερη ενότητα της εργασίας που τιτλοφορείται ως «Τα μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας» αναλύεται ο εκπαιδευτικός κλάδος της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ως προς τις αρχές και τα μοντέλα του. Στην συνέχεια, η τρίτη ενότητα θίγει αρχικά το θέμα της μητρικής γλώσσας ως προς την σχέση της με την διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας και έπειτα παρουσιάζονται οι παράγοντες που συντελούν στην διατήρηση και την απώλειά της. Στην τελευταία ενότητα με τίτλο «Η ταυτότητα των Μεταναστών» προσεγγίζεται και αποσαφηνίζεται όρος ταυτότητα ως προς όλα τα είδη και δίνετε έμφαση στην ανάπτυξη της διπολιτισμικής ταυτότητας από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς.

Στο θεωρητικό μέρος, προσεγγίστηκαν τα παραπάνω θέματα με στόχο να παραχθεί ένα κατάλληλο γνωστικό πλαίσιο το οποίο θα υποστηρίξει την βαθύτερη κατανόηση του ερευνητικού μέρους της εργασίας.

Όσον αφορά το ερευνητικό μέρος της εργασίας, εκεί παρουσιάζεται με διεξοδικό τρόπο ο σχεδιασμός της έρευνας και η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων που παραχωρήθηκαν από το δείγμα.

Τέλος, παρατίθενται τα σημαντικότερα αποτελέσματα που προήλθαν από την διεξαγωγή της έρευνας.

Α. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ενότητα 1η : Παρουσίαση του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο»

1.1 Το «Αλβανικό σχολείο στο Βόλο – μία πρωτοβουλία της “Ένωσης Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας”

Το «Αλβανικό σχολείο στο Βόλο» λειτούργησε για πρώτη φορά το Φεβρουάριο του 2008 στο χώρο του Δημοτικού Οργανισμού Κοινωνικής Παρέμβασης Νέας Ιωνίας και φέτος συμπληρώνει έξι χρόνια λειτουργίας. Η πρωτοβουλία ίδρυσης ενός σχολείου για τα Αλβανόπουλα του Δήμου Μαγνησίας ανήκει στην “Ένωση Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας”.

Αξίζει να αναφερθεί πως στις 6 Σεπτεμβρίου 2005 μετά από δικαστική απόφαση του μονομελούς πρωτοδικείου Βόλου δημιουργήθηκε ο σύλλογος με την επωνυμία “Ένωση Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας” με σκοπό και στόχο την αλληλοβοήθεια και εμπύχωση των πτυχιούχων μεταναστών που ζουν μακροχρόνια στο νομό Μαγνησίας και να κάνει ότι είναι δυνατόν για να προστατεύει τα δικαιώματά τους και να ζητήσει βελτίωση της νομοθεσίας και για τους ίδιους αλλά ιδιαίτερα για την δεύτερη γενιά μεταναστών.

Επίσης, να προστατέψει τους Αλβανούς πολίτες του νομού από την μαύρη προπαγάνδα και να αναδείξει τα καλύτερα στοιχεία των μεταναστών και του αλβανικού λαού. Να ενθαρρύνει και να αναδείξει ανθρώπους που έχουν κάνει σημαντικό έργο, καλλιτεχνικό, κοινωνικό, ιστορικό και λογοτεχνικό στην ελληνική κοινωνία. Η πρωτοβουλία για την ίδρυση του συλλόγου πάρθηκε από γιατρούς, δασκάλους, καθηγητές, καλλιτέχνες και ζωγράφους που ενωθήκαν με ένα σκοπό, να δείξουν στην ελληνική κοινωνία ότι υπάρχει και μία άλλη πλευρά των μεταναστών, αυτή της δημιουργίας, της τιμότητας, της εργατικότητας και της ευημερίας.

Ο σύλλογος υπάρχει αρκετά χρόνια και έχει πάρει συμμετοχή σε πολλές εκδηλώσεις, συνέδρια και ομιλίες που σχετίζονται με τους μετανάστες και το μέλλον τους στην ελληνική κοινωνία. Επίσης έχει πραγματοποιήσει εκδηλώσεις και συνεχίζει να πραγματοποιεί με θέμα την αλβανική κουλτούρα, τον πολιτισμό και την παράδοση. Στοιχεία τα οποία ο σύλλογος θέλει να μεταδώσει στις νέες γενιές μεταναστών.

Η συμβολή του συλλόγου στην δημιουργία του σχολείου αλβανικής γλώσσας είναι σημαντική. Οι δάσκαλοι του φροντιστηρίου που είναι και μέλη του συλλόγου δίνουν αφιλοκερδώς τις γνώσεις τους στις νέες γενιές Αλβανών μεταναστών. Προσφέροντας έτσι στα νέα παιδιά την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με την μητρική τους γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας τους παρόλο που δεν ζούν πλέον στην πατρίδα τους. Η «Ένωση Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας» είναι μία από τις πιο καλά οργανωμένες ομάδες μεταναστών στην Ελλάδα και από τις πρώτες που πήραν μία τέτοια πρωτοβουλία στον ελληνικό χώρο.

1.2 Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του σχολείου

Τα μαθήματα στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν φροντιστηριακά καθώς το σχολείο υποδέχεται τους μαθητές κάθε Σάββατο ή Κυριακή για δυο περίπου ώρες. Λόγω του ότι οι μαθητές είναι πλήρως απασχολημένοι με τις μαθητικές υποχρεώσεις στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τις καθημερινές αλλά και επειδή οι δάσκαλοι του αλβανικού σχολείου αναπτύσσουν διαφορετικές επαγγελματικές δραστηριότητες τις εργάσιμες μέρες τα μαθήματα ορίστηκαν ως δώρα.

Κύρια αρμοδιότητα αλλά και στόχος στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» είναι η διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας. Με γνώμονα την διατήρηση της μητρικής γλώσσας το σχολείο διεξάγει συστηματικά το μάθημα της Γλώσσας. Οι μαθητές χρησιμοποιούν το αλβανικό γλωσσικό εγχειρίδιο το οποίο είναι όμοιο με αυτό που διδάσκονται και οι συμπατριώτες τους στην Αλβανία. Κάθε εβδομάδα λοιπόν, ο περισσότερος χρόνος αφιερώνεται στην εκμάθηση της αλβανικής ακαδημαϊκής γλώσσας. Στο μάθημα της Γλώσσας διδάσκονται οι γραμματοσυντακτικοί κανόνες της αλβανικής γλώσσας και οι μαθητές εξασκούνται στην παραγωγή λόγου τόσο στη γραπτή όσο και στη προφορική.

Πέρα όμως από την εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας στο σχολείο, οι μαθητές έχουν την δυνατότητα να διδαχτούν Ιστορία, Γεωγραφία και Εικαστικά. Τα τρία αυτά μαθήματα δεν πραγματοποιούνται εβδομαδιαία όπως η Γλώσσα αλλά μηνιαία, καθώς ο ελάχιστος διαθέσιμος χρόνος δεν αφήνει περιθώρια για κάτι τέτοιο και το σχολείο δίνει περισσότερη έμφαση στο να κατακτήσουν οι μαθητές πρωτίστως την ανάγνωση και την γραφή της αλβανικής γλώσσας. Όσον αφορά το μάθημα της Ιστορίας, πέρα από την λήψη θεωρητικών γνώσεων, αρκετά συχνά οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αντλήσουν ιστορικές γνώσεις μέσα από την τεχνολογία και εναλλακτικά μέσα εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, στο σχολείο προβάλλονται βίντεο ή ταινίες με ιστορικό περιεχόμενο. Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει και με το μάθημα της Γεωγραφίας, δηλαδή η διδασκαλία πραγματοποιείται μέσω προσέγγισης της θεωρητικής γνώσης αλλά και μέσω παρακολούθησης εκπαιδευτικών βίντεο.

Τέλος, το μάθημα των Εικαστικών προσεγγίζει ελεύθερα θέματα και έχει στόχο την καλλιτεχνική έκφραση και την ψυχαγωγία των μαθητών.

Παράλληλα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του σχολείου συμπεριλαμβάνει ορισμένες ετήσιες εκδηλώσεις και σχολικές εορτές. Ειδικότερα, το σχολείο διοργανώνει σταθερά κάθε χρόνο μία εκδήλωση για τον εορτασμό της επετείου της Αλβανικής Ανεξαρτησίας. Στην εκδήλωση αυτή οι μαθητές απαγγέλουν εθνικά ποιήματα και τραγουδούν αντίστοιχα τραγούδια στην μητρική τους γλώσσα ενώπιων δασκάλων, γονιών, συγγενών και φίλων τους.

Επίσης, στο σχολείο πραγματοποιείται εορτή για την Πρωτοχρονιά, οι μαθητές τραγουδούν πρωτοχρονιάτικα τραγούδια στα αλβανικά και εκτυλίσσουν θεατρικά

δρώμενα. Ακόμη, πολλές φορές οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και παίζουν παιχνίδια γνώσεων σχετικά με την αλβανική κουλτούρα και ιστορία.

Ιδιαίτερη σημασία για το σχολείο έχει άλλη μία γιορτή της αλβανικής κουλτούρας, αποκαλούμενη ως «Γιορτή του Δασκάλου»(FestaeMesuesit) η οποία εορτάζεται κάθε 7 Μαρτίου. Με αφορμή την εν λόγω εορτή το σχολείο πραγματοποιεί μία εκδήλωση για τους δασκάλους, τους μαθητές, φίλους και συγγενείς, κατά την οποία οι μαθητές απαγγέλλουν ποιήματα αφιερωμένα στους δασκάλους τους στους οποίους στο τέλος της γιορτής προσφέρουν λουλούδια και δώρα.

Τέλος, διοργανώνεται μία εκδήλωση στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς, όπου οι μαθητές λαμβάνουν μία ετήσια πιστοποίηση-έπαινο για την επίδοσή τους στο «Αλβανικό Σχολείο στο Βόλο». Στην πιστοποίηση αυτή αναφέρεται επίσης η τάξη την οποία παρακολούθησαν και ολοκλήρωσαν οι μαθητές. Αξίζει να σημειωθεί πως επρόκειτο για ένα επίσημο έγγραφο, υπογεγραμμένο και σφραγισμένο από τον Υπουργό Παιδείας της Αλβανίας.

1.3 Οι δάσκαλοι

Στο αλβανικό σχολείο διδάσκουν συνολικά 5 δάσκαλοι. Ο καθένας τους έχει αναλάβει μία διαφορετική τάξη διδασκαλίας. Οι δάσκαλοι του σχολείου είναι όλοι μέλη της «Ένωσης Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας» και έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές στην πατρίδα τους, ο καθένας σε διαφορετικό διδακτικό αντικείμενο. Δυο φιλόλογοι, ένας μαθηματικός, ένας δάσκαλος ζωγραφικής και ένας γιατρός αποτελούν το διδακτικό προσωπικό. Όσοι από το προσωπικό δεν έχουν άμεση σχέση με το επάγγελμα του εκπαιδευτικού αναλαμβάνουν συνήθως την πρώτη τάξη του δημοτικού η οποία επιχειρεί κυρίως την εξοικείωση των μαθητών με την αλφάβητο.

Στόχος των δασκάλων είναι να κατανοήσουν οι μαθητές την αξία της μητρικής τους γλώσσας και να βελτιωθούν σε αυτή σε επίπεδο ομιλίας και γραφής. Επιθυμούν οι μαθητές να κατακτήσουν την μητρική τους γλώσσα, διότι αυτή είναι ένα εφόδιο για όλη τους τη ζωή, το οποίο μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να έχει. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός πως παρέχουν τις υπηρεσίες τους αφιλοκερδώς, κανείς τους δεν αμείβεται διότι στόχος τους είναι η διατήρηση κυρίως της μητρικής γλώσσας στα παιδιά. Τα περισσότερα παιδιά ενώ γνωρίζουν λίγο έως πολύ να μιλούν την αλβανική γλώσσα, υστερούν αρκετά στην γραφή και ανάγνωση.

1.4 Οι μαθητές

Συνολικά, το αλβανικό σχολείο παρακολουθούν περίπου εξήντα μεταναστόπουλα από την Αλβανία τα οποία κατοικούν στην ευρύτερη περιοχή του Βόλου. Όταν το σχολείο ξεκίνησε να λειτουργεί τον Φεβρουάριο του 2008 οι μαθητές ήταν είκοσι οκτώ. Φαίνεται όμως πως η ύπαρξή του έχει διαδοθεί αρκετά από τότε με αποτέλεσμα ο αριθμός των μαθητών να έχει διπλασιαστεί μέχρι σήμερα φτάνοντας τους εξήντα μαθητές.

Η ηλικία των μεταναστούπων δεύτερης γενιάς που παρακολουθούν τα μαθήματα της αλβανικής γλώσσας κυμαίνεται από έξι έως δεκαπέντε ετών και βάση αυτής συγκροτούνται τα τμήματα. Μέχρι στιγμής, τα μαθήματα συγκροτούνται στις πρώτες πέντε τάξεις του δημοτικού. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως στην πρώτη τάξη του αλβανικού σχολείου η πλειοψηφία των μαθητών παρακολουθεί παράλληλα την πρώτη τάξη και στο ελληνικό σχολείο. Αυτό σημαίνει πως ξεκινούν ταυτόχρονα την συστηματική διδασκαλία τόσο της μειονοτικής όσο και της κυρίαρχης γλώσσας. Οι δάσκαλοι επισημαίνουν πως αυτή η συνθήκη είναι από τη μία πλευρά θετική, δεδομένου πως και οι δυο γλώσσες αναπτύσσονται τουλάχιστον γραμματοσυντακτικά ισότιμα, από την άλλη όμως παρουσιάζει σημαντική δυσκολία η διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας σε μαθητές πρώτης τάξης στο ελληνικό σχολείο και που δεν γνωρίζουν να μιλούν καθόλου την αλβανική γλώσσα.

Οι μαθητές δεν υποχρεούνται να καταβάλουν κάποιο χρηματικό ποσό για την παρακολούθηση των μαθημάτων καθώς όπως αναφέρθηκε οι δάσκαλοι δεν απαιτούν πληρωμή για την προσφορά των υπηρεσιών τους. Παρόλα αυτά, οι μαθητές οφείλουν να συνδράμουν μηνιαία το ποσό των πέντε ευρώ το οποίο διατίθεται για την καθαριότητα του σχολικού χώρου και ορισμένες φορές για την κάλυψη των εξόδων των σχολικών εορτών.

Εκτιμάται ακόμα ότι οι μαθητές δεν υποχρεούνται να προμηθευτούν τα σχολικά εγχειρίδια με δικά τους έξοδα καθώς παρέχεται ένας συγκεκριμένος αριθμός από το Υπουργείο Παιδείας της Αλβανίας. Οι μαθητές, ωστόσο οφείλουν να προσέχουν τα σχολικά βιβλία, τα οποία δεν τους ανήκουν, αφού μετά το τέλος της σχολικής χρονιάς συγκεντρώνονται από τους δασκάλους έτσι ώστε να διανεμηθούν στους επόμενους μαθητές που θα τα χρειαστούν την επόμενη σχολική χρονιά.

1.5 Ο χώρος διεξαγωγής των μαθημάτων

Αυτή την στιγμή η διεύθυνση του σχολείου τοποθετείται στο «Στέκι Μεταναστών Βόλου» επί της Ιωλκού. Κατά το παρελθόν όμως ο χώρος διεξαγωγής των μαθημάτων έχει μετακινηθεί αρκετές φορές. Το σχολείο ξεκίνησε την λειτουργία του στο φιλόξενο χώρο του Δημοτικού Οργανισμού Κοινωνικής Παρέμβασης Νέας Ιωνίας, έπειτα την δεύτερη χρονιά μετακινήθηκε στο «Στέκι μεταναστών Βόλου».

Ο χώρος του σχολείου απασχολεί ιδιαίτερα τον σύλλογο ο οποίος ζητά από το Δήμο Βόλου να παραχωρήσει σχολικές αίθουσες για την στέγαση του σχολείου αλβανικής γλώσσας στα παιδιά Αλβανών μεταναστών δεύτερης γενιάς. Τα προηγούμενα τρία χρόνια αν και έχει υποβληθεί αίτημα δεν έχει ικανοποιηθεί. Κατά την τέταρτη χρονιά λειτουργίας του σχολείου είχαν προσφερθεί οι αίθουσες διδασκαλίας του 19ου Δημοτικού σχολείου στο Βόλο, δυστυχώς όμως για άγνωστους λόγους η συνεργασία αυτή έφτασε πολύ σύντομα στο τέλος της και οι μαθητές επέστρεψαν και πάλι στο χώρο όπου στεγάζεται το «Στέκι Μεταναστών Βόλου».

Η «Ένωση Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας» αναγνωρίζει και εκτιμά βαθύτατα την προσφορά του χώρου και την φιλοξενία στο

«Στέκι Μεταναστών». Ωστόσο γίνεται αντιληπτό πως η στέγαση του αλβανικού σχολείου σε ένα πολυσυχνάζων χώρο, ο οποίος χρησιμοποιείται ποικιλοτρόπως, και ο οποίος έχει ιδιαίτερες κομματικές προεκτάσεις δεν είναι κατάλληλος για να φιλοξενήσει ένα μαθητικό σύνολο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2η : Εισαγωγή στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

2.1 Η αναγκαιότητα και τα αξιώματα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Στο σημείο αυτό θεωρείται σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά στον παιδαγωγικό κλάδο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, προτού συναντηθεί άμεσα το ερευνητικό ερώτημα, παρουσιάζοντας την αναγκαιότητά του τόσο στο χώρο της εκπαίδευσης όσο και στην κοινωνία. Καθώς το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασία προσεγγίζει έμμεσα ζητήματα ετερότητας και συγκριμένα γλωσσικής και πολιτισμικής ετερότητας θεωρήθηκε απαραίτητο να παρατεθεί η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση ως ένα πρωταρχικό και βασικό στάδιο κατανόησης και προσέγγισης τέτοιων ζητημάτων. Το θεωρητικό υπόβαθρο και το περιεχόμενο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης παρέχει όλες εκείνες τις κατευθύνσεις για πλαισιωθεί το θέμα της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας.

Το κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο της μετανάστευσης, το οποίο συναντάται από την αρχαιότητα, απασχολεί ως ζήτημα κάθε σύγχρονη κοινωνία. Ο εκπατρισμός και η εγκατάσταση σε έναν άλλον τόπο δημιουργεί σε κάθε κοινωνία υποδοχής την απαίτηση για αλλαγή. Οι συνέπειες, κοινωνικής κυρίως φύσεως, όπως η πολιτιστική και κοινωνική προσαρμογή σε νέες αρχές, ηθικές αξίες και παραδόσεις, ο εγκλιματισμός σε νέες γλωσσικές, εργασιακές αλλά και εκπαιδευτικές συνθήκες απαιτούν την αναδιοργάνωση και τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων μίας κοινωνίας πολυπολιτισμικής, με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθεί η αρμονική και δημιουργική συνύπαρξη μεταξύ δύο ή περισσότερων πολιτισμικών ομάδων.

Με φόντο τα νέα δεδομένα τόσο η πολυπολιτισμική κοινωνία όσο και το εκπαιδευτικό σύστημα καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη θέσπιση των αρχών εκείνων, κάτω από τις οποίες θα γίνει η συνάντηση μεταξύ ντόπιων και αλλοδαπών. Τον στόχο αυτό από την πλευρά του εκπαιδευτικού συστήματος έρχεται να εκπληρώσει ο παιδαγωγικός κλάδος της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

Η διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση με αφετηρία την πολυπολιτισμικότητα και την πολυγλωσσία των σύγχρονων κοινωνιών και με γνώμονα την ισότιμη αντιμετώπιση των πολιτισμών στοχεύει στην ειρηνική συμβίωση ατόμων και ομάδων. Με άλλα λόγια, η σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία θέτει βασικές προκλήσεις στην εκπαίδευση, ως θεσμός που επηρεάζει άμεσα το κοινωνικό γίγνεσθαι και η παιδαγωγική φιλοσοφία της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης συνιστά την απάντηση στα κοινωνικά ζητούμενα που προκύπτουν στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Λέγοντας Διαπολιτισμική Εκπαίδευση δεν αναφερόμαστε μόνο σε μειονοτικούς και μετακινούμενους πληθυσμούς αλλά στο σύνολο του πληθυσμού μίας χώρας. (Γεωργιογιάννης, 2008:30) Αποδέκτες λοιπόν, με λίγα λόγια, δεν είναι μόνο τα διαπολιτισμικά σχολεία, ούτε εκείνα που έχουν στο δυναμικό τους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Είναι όλα τα σχολεία, καθώς όλοι οι γηγενείς μαθητές πρέπει να έρθουν σε επαφή με τους άλλους πολιτισμούς ώστε να κατανοήσουν την συμπεριφορά και τη σημασία τους. (Βαρβέρης, 2011:15)

Η διαπολιτισμική προσέγγιση της πολυπολιτισμικής και παράλληλα πολύγλωσσης κοινωνίας, ως θεωρία, έχει αξίωμα την ισότητα των πολιτισμών και καταβάλλει τεράστιες προσπάθειες για την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των πολιτισμών που εκπροσωπούνται σε ένα ανομοιογενές κοινωνικό σύνολο. Ακόμα, αξίωμα της διαπολιτισμικής προσέγγισης αποτελούν η ισοτιμία των διαφορετικών μορφωτικών κεφαλαίων των μαθητών και η παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών.

Αναλύοντας περαιτέρω τα τρία παραπάνω αξιώματα, το πρώτο, δηλαδή η ισότητα των πολιτισμών, αναφέρεται στην ταύτιση όλων των πολιτισμών ως προς την «σημαντικότητά» τους και σαφώς υπό την αρχή αυτή οφείλει να γίνει κάθε συνάντηση και αλληλεπίδρασή τους. Προκειμένου όμως να ειπωθούν οι πολιτισμοί κάθε πολυπολιτισμικής κοινωνίας υπό την οπτική αυτή κρίνεται απαραίτητη η αποφυγή συγκρίσεων μεγέθους ή ο παραλληλισμός των πολιτισμών με στόχο την ιεράρχησή τους.

Η διαπολιτισμική προσέγγιση υιοθετεί την αντίληψη ότι πρέπει να αποφεύγεται η αξιολογική σύγκριση των πολιτισμών καθώς όλοι θεωρούνται ισότιμοι μεταξύ τους. Κάτι τέτοιο δεν σημαίνει πως δεν υπάρχει αξιολόγηση, αντιθέτως κάθε πολιτισμός αξιολογείται με γνώμονα εσωτερικά και όχι εξωτερικά- συγκριτικά κριτήρια. Αυτό που πρέπει να προέχει είναι η «λειτουργικότητα» του κάθε πολιτισμού κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές και ιστορικές συνθήκες καθώς και η σημασία του για την πολιτισμοποίηση του ατόμου και όχι η ανωτερότητα ή η κατωτερότητά του σε σχέση με άλλους πολιτισμούς. (Δαμανάκης, 2005:99) Κάθε πολιτισμική ανάπτυξη σύγχρονη ή παρελθοντική έχει τα δικά της ξεχωριστά, μοναδικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία όμως σύμφωνα με την διαπολιτισμική θεωρία δεν έχουν νόημα να παραλληλιστούν με στόχο την ιεράρχησή τους. Οπότε, ο χαρακτηρισμός και η σκέψη περί ανώτερων ή κατώτερων πολιτισμών δεν είναι ζητούμενο. Οι πολιτισμοί είναι ίσοι μεταξύ τους παρόλο που είναι διαφορετικοί. Παρόλα αυτά, η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν στέκεται στην διαφορετικότητά των πολιτισμών αυτή καθ' αυτή, αλλά στο πώς η διαφορετικότητά αυτή θα επηρεάσει κάθε εν δυνάμει μετανάστη.

Συνεχίζοντας με το αξίωμα της ισοτιμίας του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, αυτό συνιστά απόρροια της προηγούμενης αρχής. Δηλαδή, αποδεχόμενοι και αντιμετωπίζοντας ισότιμα κάθε πολιτισμική ανάπτυξη οδηγούμαστε στην ισότιμη αντιμετώπιση του μορφωτικού κεφαλαίου των ατόμων διαφορετικής καταγωγής. Το υπάρχον μορφωτικό κεφάλαιο του μετανάστη ενδιαφέρει την διαπολιτισμική προσέγγιση καθώς είναι ένα στοιχείο αξιοποιήσιμο από το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μετανάστευσης. Είναι το θεμέλιο για να ενταχθεί κάθε μαθητής σε ένα νέο πολιτισμό.

Το τρίτο αξίωμα της διαπολιτισμικής θεωρίας είναι η παροχή ίσων ευκαιριών ανάμεσα στους μειονοτικούς και τους γηγενείς μαθητές. Για να παραχθούν ίσες ευκαιρίες στους αλλοδαπούς μαθητές απαιτείται να αναγνωριστούν ως ισότιμα με των γηγενών όσα πολιτισμικά γνωρίσματα μεταφέρουν από την χώρα καταγωγής,

δηλαδή απαιτείται να έχει εφαρμοστεί το δεύτερο αξίωμα, περί ίσης αντιμετώπισης του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Σύμφωνα με τον Δαμανάκη (2005:104) η αναγνώριση του πολιτισμικού κεφαλαίου των αλλοδαπών μαθητών, η προώθηση της μητρικής τους γλώσσα και του πολιτισμικού της υπόβαθρου συντελούν βαθιά στην βελτίωση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να υποδεχτεί κάθε αλλοδαπό μαθητή όπως είναι και να του δώσει την ευκαιρία να αναπτύξει τις δυνατότητες του και την προσωπικότητά του με βάσει τις δικές του κοινωνικοπολιτικές προϋποθέσεις και το δικό του μορφωτικό κεφάλαιο. Η υιοθέτηση της αρχής παροχής ίσων ευκαιριών αποτελεί μία προσπάθεια της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής να συνδέσει την εκπαίδευση των μειονοτικών μαθητών με το κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό σύστημα.

Η μη αναγνώριση και υιοθέτηση των αξιωμάτων που πρεσβεύει η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση είναι πιθανόν να επαυξήσει και να εισάγει την ανισότητα μεταξύ γηγενών και μεταναστών στο σχολικό περιβάλλον. Η ανισότητα στο εκπαιδευτικό σύστημα μετασχηματίζεται πολύ εύκολα σε κοινωνική ανισότητα και τότε οδηγούμαστε σε «έναν φαύλο κύκλο». (Πυργιωτάκης, 1999: 185)

Ανακεφαλαιώνοντας, αφού αναλύθηκαν τα τρία αξιώματα της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής, παρατηρείται πως οι θεμέλιες αρχές αυτού του παιδαγωγικού κλάδου είναι απόλυτα αλληλοϋποστηριζόμενες μεταξύ τους, καθώς η μία αποτελεί βασική προϋπόθεση της άλλης. Σύμφωνα με την Διαπολιτισμική Παιδαγωγική λοιπόν, το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε πολυπολιτισμικής κοινωνίας οφείλει να οργανώσει και να μεθοδεύσει την επαφή των αλλοδαπών μαθητών και των μαθητών του κυρίαρχου πολιτισμού με γνώμονα τις παραπάνω αρχές, έτσι ώστε να αναγνωριστεί η ετερότητα και ταυτόχρονα να προωθηθεί η επαφή, η συνεργασία και η αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων διαφορετικών πολιτισμών

2.2 Τα μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας

Εξετάζοντας τις εκπαιδευτικές πρακτικές που ακολουθούνται προκειμένου να ρυθμιστεί η επαφή μεταξύ δύο ή και περισσότερων πολιτισμικών ομάδων σε μία κοινωνία πολιτισμικού πλουραλισμού καταλήγουμε στα πέντε μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας τα οποία αναπτύσσονται παρακάτω.

2.2.1 Το αφομοιωτικό μοντέλο

Το μοντέλο της αφομοίωσης αποτέλεσε βασική εκπαιδευτική πολιτικής στις κλασικές χώρες υποδοχής μεταναστών έως και την δεκαετία του 60'. Ως αφομοίωση ορίζεται η διαδικασία απώλειας εθνικών ή φυλετικών χαρακτηριστικών και η υιοθέτηση των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της χώρα υποδοχής. Στο μοντέλο αυτό αποτελεί προϋπόθεση ότι τα παιδιά από μειονοτικές ομάδες θα μάθουν την γλώσσα και θα ενστερνιστούν τον πολιτισμό της κυρίαρχης ομάδας. Στην πολιτισμική προέλευση των ατόμων δεν δίνεται καμία ιδιαίτερη σημασία αλλά αντιθέτως στόχος αποτελεί η έμφαση στην κυρίαρχη κουλτούρα προκειμένου να επιτευχθεί μία όσο το δυνατόν

γρηγορότερη προσαρμογή. (Vandenbroeck, 2004:110) Στόχος της αφομοίωσης είναι η «συγχώνευση» των «ξένων» πολιτισμών στον κυρίαρχο πολιτισμό μέσα από διαδικασίες καθολικής (επανα-)κοινωνικοποίησης των μεταναστών και των παιδιών τους στις αρχές και τις αξίες της χώρας υποδοχής. Σύμφωνα με τις θέσεις του Park και Burgess, η αφομοίωση είναι το τελευταίο στάδιο εξέλιξης των επαφών μεταξύ ντόπιων και αλλοδαπών. Στην αρχή οι δύο ομάδες έρχονται σε επαφή και ανταλλάσσουν πληροφορίες. Στο δεύτερο στάδιο οι επαφές μετασχηματίζονται σε ανταγωνιστικά αισθήματα. Τα αισθήματα ανταγωνισμού και σύγκρουσης έρχεται να διαδεχτεί η προσαρμογή η οποία ορίζεται ως διαδικασία «ένταξης» των μεταναστών σε περιθωριακές θέσεις (τόπος κατοικίας, επάγγελμα). Το τελευταίο στάδιο είναι αυτό της αφομοίωσης. (Γκόβαρης, 2011:47-48) Αρκετοί είναι οι υποστηρικτές του αφομοιωτικού μοντέλου οι οποίοι πιστεύουν πως οι μειονοτικές ομάδες είναι αποκλειστικά υπεύθυνες για την ένταξή τους τόσο στο εκπαιδευτικό σύστημα όσο και στο κοινωνικό σύστημα της χώρα υποδοχής. Το «ελλειμματικό πολιτισμικό κεφάλαιο» των αλλοδαπών μαθητών στο οποίο στηρίχτηκε ο σχεδιασμός των αφομοιωτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για πολλές έρευνες που εξετάζουν τις διαφορές στη σχολική επίδοση μεταξύ ντόπιων και αλλοδαπών μαθητών. Τα αίτια χαμηλής επίδοσης των αλλοδαπών μαθητών αποδίδονται στο διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο. Η αποδοχή της υπόθεσης του ελλείμματος συνέβαλε ουσιαστικά στη νομιμοποίηση του θεσμικού ρατσισμού και έθεσε θέμα επαναπροσδιορισμού των ευθυνών του εκπαιδευτικού συστήματος για τα μεγάλα ποσοστά σχολικής αποτυχίας. (ό.π. 47-48)

2.2.2 Το μοντέλο ενσωμάτωσης

Το μοντέλο ενσωμάτωσης προέκυψε από την κριτική που ασκήθηκε στο αφομοιωτικό μοντέλο. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό κάθε κουλτούρα διαθέτει τα δικά της επιτεύγματα και σε αυτή την βάση το εν λόγω μοντέλο αποπειράται να πάρει από κάθε κουλτούρα τα στοιχεία εκείνα που θα βοηθήσουν περισσότερο όλα τα παιδιά. Έτσι αναδύεται ένα νέο πολιτισμικό μείγμα, στο οποίο μπορούν να βρεθούν στοιχεία από διάφορες πολιτισμικές προελεύσεις. (Vandenbroeck, 2004:112) Ο στόχος του μοντέλου αυτού είναι διττός, αφενός επιδιώκει την διατήρηση των ιδιαίτερων πολιτισμικών και φυλετικών γνωρισμάτων των ατόμων και αφετέρου την ομαλή ένταξη τους στην χώρα υποδοχής. Τα διαφορετικά από την κυρίαρχη πολιτισμικά χαρακτηριστικά του ατόμου, όπως η γλώσσα, η θρησκεία, η ενδυμασία, οι παραδόσεις, τα έθιμα και τα ήθη γίνονται αποδεκτά και σεβαστά από τον κυρίαρχο πολιτισμό ο οποίος αναγνωρίζει έμπρακτα το δικαίωμα της διαφορετικότητας σε κάθε άτομο.

Ειδικότερα, όσον αφορά την γλωσσική διαφορετικότητα του ατόμου σε μία κοινωνία πολιτισμικού πλουραλισμού η πολιτική της ενσωμάτωσης υποστηρίζει όχι μόνο την εκμάθηση της γλώσσας προέλευσης των αλλοδαπών μαθητών, αλλά και την κατάλληλη παιδαγωγική παρέμβαση με προγράμματα που θα διευκολύνουν τα παιδιά διαφορετικής γλωσσικής και πολιτισμικής προέλευσης να ενσωματωθούν στις κοινωνίες των χωρών υποδοχής.

Πολλοί είναι οι εκπαιδευτικοί φορείς που υποστηρίζουν ότι η γνώση των ιστορικών και πολιτισμικών πλευρών των διαφόρων εθνικών και μεταναστευτικών ομάδων θα επιτρέψει την αποδοχή των διαφοροποιήσεων στον τρόπο ζωής, στις καθημερινές συνήθειες, στο πολιτισμικό κεφάλαιο και στις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, γεγονός που θα μπορούσε να διευκολύνει τη διαδικασία ενσωμάτωσης και να αποτρέψει τα λάθη από άγνοια. Προκειμένου να ενσωματωθούν τα παιδιά των μεταναστών στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, εντάσσεται στο πρόγραμμα των κανονικών σχολείων των χωρών υποδοχής η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών η οποία όμως δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέτρο αρτιότερης εκμάθησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής. (Γκόβαρης, 2011:52)

2.2.3 Το πολυπολιτισμικό μοντέλο

Το πολυπολιτισμικό μοντέλο εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν δηλαδή δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην έννοια της πολιτισμικής ανομοιογένειας. Αφορμή για την ανάδειξη της πολυπολιτισμικότητας στις κλασσικές χώρες-δέκτες μεταναστών αποτέλεσαν ορισμένα μειονοτικά κινήματα τα οποία είχαν στόχο να θίξουν τον ρατσισμό, την προκατάληψη και την περιθωριοποίηση των μεταναστών. Εν αντιθέσει με την αφομοιωτική πρακτική, το πολυπολιτισμικό μοντέλο λαμβάνει υπόψη την παρουσία ομάδων με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο και ενθαρρύνει την διαιώνιση των ιδιαίτερων πολιτισμικών στοιχείων των διάφορων εθνικών ομάδων. Έτσι κάθε εθνική ομάδα έχει το δικαίωμα όχι μόνο να διατηρεί αλλά και να εξελίσει κάθε είδους πολιτισμικό στοιχείο στην κοινωνία υποδοχής. Από την πλευρά της κάθε κοινωνία ή σύνολο-δέκτης ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης αποδέχεται την διαφορετικότητα, την ανομοιογένεια των ατόμων και των πολιτισμών τους.

Εξετάζοντας κριτικά το μοντέλο αυτό, ένα από τα μειονεκτήματά του είναι ότι μπορεί να προάγει τις διακρίσεις μεταξύ των αλλοεθνών και της κυρίαρχης ομάδας. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει στην ανάδυση στερεοτυπικών αντιλήψεων, οι οποίες αγνοούν την διαφορετικότητα ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες. Πρόκειται δηλαδή για ένα μοντέλο που στηρίζεται σε στατικές και μονοδιάστατες απόψεις σχετικά με την ταυτότητα των παιδιών που προχέονται τόσο από τις μειονότητες όσο και από το κυρίαρχο πολιτισμικό παράδειγμα. Βλέπουμε συχνά δηλαδή ότι χρησιμοποιείται ο όρος πολυπολιτισμικότητα για την προώθηση ενός μοντέλου στο οποίο οι διάφορες κουλτούρες τίθενται η μία πλάι στην άλλη, παραβλέποντας την περίπτωση αλληλεπίδρασης μεταξύ των ομάδων και τη συνολική εικόνα της κοινωνίας. (Vandenbroeck, 2004:111)

Το εκπαιδευτικό σύστημα σε μία κοινωνία πολιτισμικού πλουραλισμού εκτιμά την αναγκαιότητα της γνώσης από κάθε μαθητή διαφορετικής γλωσσικής και πολιτισμικής προέλευσης, του εθνικού του πολιτισμού, της παράδοσης προκειμένου να βελτιωθεί η σχολική του επίδοση. Έτσι, από την δεκαετία του 1970 σχεδιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας των

μεταναστούπων. Τέτοια προγράμματα λαμβάνουν υπόψη τις γλωσσικές και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των παιδιών των διάφορων εθνικών και μεταναστευτικών ομάδων και μέσα από την γνώση του πολιτισμού των «άλλων» αποσκοπούν στον περιορισμό των προκαταλήψεων και των διακρίσεων των ατόμων που διαφοροποιούνται πολιτισμικά και γλωσσικά από την κυρίαρχη ομάδα, στη καλλιέργεια της ανεκτικότητας και στην αναγνώριση της πολιτισμικής ετερότητας στην κοινωνία. (Γκόβαρης, 2012:56-57)

2.2.4 Το αντιρατσιστικό μοντέλο

Η ανάπτυξη του αντιρατσιστικού μοντέλου κατά την δεκαετία του '70 και του '80 συνδέεται με φυλετικές συγκρούσεις, κυρίως στην Αγγλία, στην Ολλανδία και στην Αμερική. Ασκώντας κριτική στο πολυπολιτισμικό μοντέλο για την βελτίωση της αυτοαντίληψης των μαθητών και την βελτίωση των σχολικών τους επιδόσεων μέσω της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού τους, το αντιρατσιστικό μοντέλο εξετάζει τον ρατσισμό ως ένα κοινωνικό φαινόμενο και επικεντρώνει την προσοχή του στους κοινωνικούς θεσμούς κάτω από τους οποίους θα λειτουργήσει μία πολυπολιτισμική κοινωνία. Οι υποστηρικτές του αντιρατσιστικού μοντέλου τονίζουν πως μέσω της θεσμοθέτησης αντιρατσιστικών πρακτικών και μέσω της αντίστοιχης αλλαγής των δομών των κοινωνιών με υψηλό βαθμό πολιτισμικής διαφοροποίησης, έτσι ώστε να εξαλειφθούν οι φυλετικές διακρίσεις σε βάρος τους.

Σε αντίθεση με το πολυπολιτισμικό μοντέλο οι αντιρατσιστικές παιδαγωγικές πρακτικές τονίζουν τα θέματα της διαφοράς, της δύναμη και το προνομίου. Τα θέματα αυτά βασίζονται στην παραδοχή ότι η βελτιωμένη διαπολιτισμική κατανόηση, η συνεργασία και ο σεβασμός της διαφορετικότητας δεν ρυθμίζουν τις δομικές ρυθμίσεις της ανισότητας και ότι η όλο νόημα αλλαγή μπορεί να συμβεί μόνο όταν τα εμπόδια στη συμμετοχική εκπαίδευση αντιμετωπιστούν ως προκλήσεις και ρυθμιστούν σε όλα τα επίπεδα όταν παρουσιαστούν. (Janal, 2007:31)

Όπως αναφέρει ο Γκόβαρης (2011:66) για τους εκπροσώπους του αντιρατσιστικού μοντέλου ο ρατσισμός είναι συνυφασμένος με την «λευκή ηγεμονία» και γι' αυτό αποτελεί καθολικό γνώρισμα των δομών και των θεσμών του κράτους. Για την λύση του προβλήματος απαιτούνται ριζικές θεσμικές και δομικές αλλαγές. Γι' αυτό και οι θέσεις των αντιρατσιστών για τους στόχους της εκπαίδευσης ξεπερνούν τα όρια της δράσης της καθιερωμένης παιδαγωγικής. Η σημαντικότερη διαφορά με την πολυπολιτισμική προσέγγιση έγκειται στον ορισμό του φαινομένου του ρατσισμού.

2.2.5 Το διαπολιτισμικό μοντέλο

Το διαπολιτισμικό μοντέλο αναπτύχθηκε στη δεκαετία του 1980 κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο. Ο όρος διαπολιτισμικότητα αναφέρεται σε μία δυναμική διαδικασία που βασίζεται στην αλληλεπίδραση, στην αμοιβαία αναγνώριση και συνεργασία ανάμεσα σε άτομα διαφόρων εθνικών και μεταναστευτικών ομάδων. (Γεωργογιάννης, 1997:50)

Το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης που αποτελεί την πιο πρόσφατη εξέλιξη των παιδαγωγικών πρακτικών που σχετίζονται με την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, καθιερώνεται ολοένα και περισσότερο ως η πιο επιθυμητή κατεύθυνση στη διαχείριση της πολυπολιτισμικής πραγματικότητας, συγκριτικά με τα προηγούμενα εκπαιδευτικά μοντέλα. Η διαπολιτισμική παιδαγωγική προσέγγιση βασίζεται στη αρχή ότι κάθε πολιτισμός έχει τα δικά του χαρακτηριστικά που πρέπει να αναγνωρίζονται και να γίνονται σεβαστά. Έτσι διασφαλίζει την αλληλεπίδραση των διαφορετικών πολιτισμών των μελών μίας κοινωνίας μέσα σε πνεύμα αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης, χωρίς να χάνει κανένα μέλος την ιδιαίτερη ταυτότητά του σε μία προσπάθεια επικράτησης του κυρίαρχου πολιτισμού. (Παπάς, 1998:297)

Σύμφωνα με τον Κάτσικα και Πολίτου (1999:57) το διαπολιτισμικό μοντέλο τείνει να συγκροτηθεί σε ιδιαίτερο παράδειγμα παιδαγωγικού λόγου επιχειρώντας ταυτόχρονα να συνθέσει τους προβληματισμούς που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια των άλλων παιδαγωγικών προσεγγίσεων. Έτσι, ο παιδαγωγικός λόγος αποτελεί επίκεντρο του παιδαγωγικού ενδιαφέροντος και προβάλλεται ως μία αναγκαιότητα επιβεβλημένη τόσο από τις πολυπολιτισμικές συνθήκες που διαμορφώνεται στις σύγχρονες κοινωνίες όσο και από το ενδεχόμενο απώλειας της ιδιαίτερης πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητας των παιδιών των μεταναστών.

Ανακεφαλαιώνοντας, μέσα από τα παραπάνω μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας αντανακλάται η προσπάθεια της παιδαγωγικής επιστήμης να συμπεριλάβει το «διαφορετικό» στο εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο αργότερα θα μεταφερθεί στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Η πορεία από το αφομοιωτικό μοντέλο στο διαπολιτισμικό αναδεικνύει την έννοια του επαναπροσδιορισμού, της αναζήτησης, της έρευνας και του διαλόγου ως βασικές προϋποθέσεις για την εξέλιξη του παιδαγωγικού κλάδου και για την εύρεση λύσης σε ζητήματα καίρια τόσο για το σχολείο όσο και για την κοινωνία.

Ενότητα 3η : Η ταυτότητα των μεταναστών

Προσεγγίζοντας άμεσα το θέμα της εργασίας γίνεται αντιληπτό πως η έννοια της ταυτότητας των μεταναστών είναι αρκετά κρίσιμη. Στην προηγούμενη ενότητα όπου αναπτύχθηκε το περιεχόμενο της διαπολιτισμικότητα έγινε εκτενής λόγος για τα εκπαιδευτικά μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας. Η ταυτότητα των μεταναστών η οποία είναι μία μορφή ετερότητας εξετάζεται διαφορετικά και αποκτά διαφορετική δυναμική ανάλογα το κάθε μοντέλο διαχείρισης της ετερότητας. Στην ενότητα αυτή αρχικά μελετάται ο όρος κάτω από το πρίσμα της εθνότητας, του έθνους και του πολιτισμού με προορισμό η έννοια της ταυτότητας να ειπωθεί σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του διαπολιτισμικού μοντέλου.

Η εγκατάσταση σε έναν καινούργιο τόπο με διαφορετικές κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες θέτει σε αλλαγή το σύνολο των ιδιοτήτων που προσδιορίζουν την ιδιαίτερη φύση ενός ατόμου ή συνόλου, δηλαδή τίθεται σε αλλαγή η ταυτότητα ενός μετανάστη ή μίας μεταναστευτικής ομάδας. Η ταυτότητα είναι εκείνη που αφενός προσδιορίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε μετανάστη ανάμεσα στην χώρα προέλευσης και στη χώρα υποδοχής και αφετέρου καθορίζει τον τρόπο αλλά και τον βαθμό ένταξής του στην κυρίαρχη ομάδα. Η ταυτότητα είναι μία δυναμική πραγματικότητα η οποία διαμορφώνεται κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Παρακάτω εξετάζεται ο όρος «ταυτότητα» από διαφορετικές οπτικές γωνίες και αναλύονται οι δυνατές κατηγοριοποιήσεις του όρου.

3.1 Προσωπική και κοινωνική ταυτότητα

Η πρώτη ουσιαστική διάκριση της ταυτότητας του ατόμου γίνεται σε προσωπική (ή ατομική) και σε κοινωνική (ή συλλογική). Ο Goffman, σημαντικός κοινωνιολόγος του περασμένου αιώνα αναλύοντας την έννοια της ταυτότητας την διακρίνει στην προσωπική και στην κοινωνική ταυτότητα. Η προσωπική ταυτότητα αναφέρεται στο σύνολο των προσωπικών εμπειριών κατόπιν αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον, οι οποίες συμπυκνώνονται σε μία προσωπική βιογραφία. Ενώ, η κοινωνική ταυτότητα αναφέρεται στη εικόνα του εαυτού που σχηματίζει το άτομο μέσω της ανάγκης του «ανήκειν». Το άτομο επιθυμεί να συνάπτει και να διατηρεί σχέσεις μέσα στο σύνολο υιοθετώντας ρόλους οι οποίοι χτίζουν την κοινωνική του ταυτότητα. Η κοινωνική ταυτότητα του ατόμου συγκροτείται μέσω των αποδεκτών κοινωνικών ρόλων. (Γκόβαρης, 2011:176)

Η ατομική ή προσωπική ταυτότητα παραπέμπει στην ιδιαιτερότητα του κάθε ατόμου και μπορεί να θεωρηθεί από δυο πλευρές α) από την υποκειμενική οπτική, δηλαδή από το πως το ίδιο το άτομο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του, και β) την αντικειμενική οπτική, πως δηλαδή οι άλλοι βλέπουν την ταυτότητα του ατόμου. (Δαμανάκης 2007:123) Η συναναστροφή του ατόμου με την διαφορετική σκέψη, με τον Άλλον, του δίνει την δυνατότητα να κατανοήσει την προσωρινότητα και την εξελικτικότητα των δικών του σκέψεων. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως το υποκείμενο διαμορφώνεται στο πλαίσιο λόγου και του διαλόγου μέσω της διαδικασίας

υιοθέτησης ή απόρριψης συγκεκριμένων σημασιολογικών κριτηρίων, κατηγοριοποιήσεων και οριοθετήσεων. (Δαμανάκης, 2007:130) Η ταυτότητα του «εγώ» συγκροτείται στη βάση της ισορροπίας που επιτυγχάνει το άτομο μεταξύ της προσωπικής ταυτότητας -αποτυπώνει την μοναδικότητα της βιογραφικής εξέλιξης του ατόμου- και της κοινωνικής του ταυτότητας- συμπυκνώνει τις προσδοκίες που απορρέουν από τους κοινωνικούς ρόλους. Η ταυτότητα του εγώ δεν εκφράζει μία στατική κατάσταση αλλά μία δυναμική διαδικασία επειδή η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ ατομικών και κοινωνικών προσδοκιών αποτελεί για το άτομο συνεχή και καθημερινή πρόκληση στο πλαίσιο μίας κοινωνικής πραγματικότητας που συνεχώς αλλάζει. Για να μπορέσουν τα άτομα να ανταποκριθούν στις καθημερινές προκλήσεις επίτευξης της ισορροπίας μεταξύ προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας πρέπει να αναπτύξουν συγκεκριμένες ικανότητες. (Γκόβαρης, 2011:176-177)

Απαραίτητη προϋπόθεση για την διαμόρφωση της υποκειμενικότητας αποτελεί η συλλογική ταυτότητα. Η κοινωνική ταυτότητα είναι αυτή που παραπέμπει σε συλλογικότητες και εντάσσει το άτομο σε κοινωνικές κατηγορίες. (Δαμανάκης, 2007:127). Οι συλλογικές ταυτότητες όπως όλες οι κοινωνικές ταυτότητες είναι τα προϊόντα διαρκών και επαναλαμβανόμενων ετεροπροσδιορισμών και αναπροσδιορισμών. Η συλλογική ταυτότητα αναφέρεται στο σύνολο των πολιτισμικών στοιχείων, πάνω στα οποία στηρίζεται το αίσθημα του ανήκειν σε μία ομάδα ή κοινότητα, ανεξάρτητα αν αυτή η συλλογική ταυτότητα είναι πραγματική ή κατασκευασμένη και εμπεριέχει ένα σύστημα αξιών το οποίο διασφαλίζει την ενότητα της ομάδας. Ακόμα μπορεί να χρησιμεύει για την αντιμετώπιση των απειλών από έξω και για την προστασία των μελών που συνυπάρχουν σε αυτή τη συλλογική ταυτότητα. (Δαμανάκης, 2007:126)

Ο Mead ορίζει την ταυτότητα ως την ικανότητα του ατόμου να παρατηρεί αναστοχαστικά το ίδιο του το «εγώ». Το μεμονωμένο άτομο βέβαια δεν είναι σε θέση να φέρει εις πέρας μία τέτοια διαδικασία. Μόνο στο πλαίσιο της επικοινωνίας και παρατηρώντας το «εγώ» του με τα «μάτια» του συνομιλητή του έχει την δυνατότητα να αποκτήσει μία εικόνα του προσώπου του. Η κοινωνική αλληλεπίδραση λοιπόν αποτελεί την θεμελιώδη προϋπόθεση συγκρότησης της ταυτότητας. (Γκόβαρης, 2011:76)

Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν μόνο μία ταυτότητα, αλλά πολλές ταυτότητες οι οποίες ενδέχεται να είναι αντικρουόμενες μεταξύ τους ή να διαφοροποιούνται στην πορεία του χρόνου, από την άλλη ενδέχεται κάποιες ταυτότητες να είναι αμετάβλητες και αδύνατο να αλλάξουν, όπως για παράδειγμα η φυλετική ταυτότητα. (Cummins, 2005:63)

3.2 Εθνοτική ταυτότητα και τα έξι στάδια του J.A Banks

Η εθνοτική ταυτότητα συνιστά το πρώτο, το στοιχειώδες στάδιο αναγνώρισης, τη βασική έννοια στη βάση της οποίας δομείται η εθνική ταυτότητα και καθορίζεται από την πίστη στην ύπαρξη ενός πολιτιστικού συνεχούς που χαρακτηρίζει

μίαεθνοτική ομάδα. (Σελλά-Μάζη, 2001:129) Σύμφωνα με τους Allardt και Starck (1981,1977) η εδραίωση των ορίων και της εθνοτικής ταυτότητας συντελείται με διάφορα κριτήρια: α) την αυτοκατηγοριοποίηση ως ξεχωριστή εθνοτική ομάδα, β) την κοινή καταγωγή και γενεαλογία, πραγματική ή φανταστική, γ) την κατοχή συγκεκριμένων πολιτιστικών γνωρισμάτων ή ιδιαίτερων πολιτιστικών δομών, με δυνατότερο παράδειγμα ενδεχομένως αυτό της γλώσσας και δ) τις καθιερωμένες μορφές κοινωνικής οργάνωσης για την αλληλεπίδραση μέσα και έξω από την ομάδα. (Baker, 2001:538-539) Η εθνοτική ταυτότητα μπορεί έτσι να συγκροτηθεί με την κατηγοριοποίηση που επιβάλλεται απ' έξω ή από την επίκληση της κατηγοριοποίησης από μέσα. Η αυτοκατηγοριοποίηση μπορεί να επιτευχθεί με την προώθηση των εθνοτικών κοινωνικών θεσμών (π.χ. νόμοι, ΜΜΕ, θρησκευτικές μονάδες, ψυχαγωγία, αθλητισμός και πολιτιστικές ενώσεις που χρησιμοποιούν την γλώσσα καταγωγής). (Baker, 2001:539)

Όσον αφορά την εξέλιξη και τη διαμόρφωση της ταυτότητας μαθητών διαφόρων εθνοτικών – πολιτισμικών ομάδων που ζουν σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία ο αμερικανός J.ABanks (1994) έχει διατυπώσει συγκεκριμένες απόψεις. Ο Banks βλέπει ότι μέσα σε μία εθνοτική πολιτισμική ομάδα, παρατηρείται διαφορετικού βαθμού ταύτιση με αυτή την ομάδα (εθνοτική συνείδηση) και εκτός τούτου ότι η εθνοτική σύνδεση του ατόμου μεταβάλλεται στην πορεία της ζωής του. Ο Banks διατύπωσε τα εξής έξι ιδανικά στάδια της εξέλιξης της εθνοτικής ταυτότητας, τα οποία παρουσιάζουν ομοιότητα με τα στάδια της ανάπτυξης του Piaget και τα στάδια της ηθικής κρίσης του Kohlberg :

Στάδιο 1ο : εθνοτική ψυχολογική αιχμαλωσία. Το άτομο αντιλαμβάνεται πως ανήκει σε μία εθνοτική ομάδα η οποία δέχεται διακρίσεις και εσωτερικεύει την αρνητική άποψη που η κυρίαρχη ομάδα διαμορφώνει για την εθνοτική του ομάδα. Αισθήματα ντροπής, εθνοτικής αυτοαπόρριψης και χαμηλής αυτοσυνείδησης κατακλύζουν το άτομο το οποίο προσπαθεί, μέσω επιθετικότητας ή αποφυγής επαφών με μέλη άλλων εθνοτικών ομάδων να αφομοιωθεί στην κουλτούρα της πλειονότητας. Η εθνοτική ψυχολογική αιχμαλωσία του ατόμου συνδέεται θετικά με την απόρριψη και τον στιγματισμό του ατόμου από την κυρίαρχη ομάδα, δηλαδή όσο περισσότερο μη αποδεκτό γίνεται το άτομο τόσο πιο εθνοτικά ψυχολογικά αιχμάλωτο αισθάνεται.

Στάδιο 2ο : εθνοτικός εγκλεισμός. Στο στάδιο αυτό το άτομο οικειοθελώς απομονώνεται κοινωνικά στην εθνοτική του ομάδα. Το άτομο δραστηριοποιείται αποκλειστικά στο πλαίσιο της δικής του ομάδας και τρέφει αρνητικά συναισθήματα για τις υπόλοιπες. Τα μέλη της ομάδας αισθάνονται ότι η ομάδα τους και η ζωή τους απειλείται από μέλη άλλων εθνοτικών ομάδων και εκφράζονται με αρνητικά και ρατσιστικά συναισθήματα απέναντι τους. Τα άτομα του σταδίου αυτού διατηρούν θερμές σχέσεις μεταξύ τους και συμπεριφέρονται ενωτικά ως προς τις διεκδικήσεις της εθνοτικής τους ομάδας.

Στάδιο 3ο : διενκρίνιση της εθνικότητας. Το άτομο στο στάδιο αυτό διαμορφώνει μία σαφή εικόνα για την εθνοτική του ομάδα, την εθνοτική αλλά και την προσωπική

ταυτότητα και στρέφεται στην αποδοχή τους. Το άτομο ακόμα αποδέχεται και τις άλλες εθνοτικές ομάδες, κάτι που σημαίνει ότι έχουν εξαιρεθεί τα αρνητικά συναισθήματα που έτρεφε για αυτούς στο παρελθόν, δηλαδή στο δεύτερο στάδιο.

Στάδιο 4ο: δι-εθνικότητα. Στο στάδιο αυτό το άτομο κατέχει μία «υγιή εθνοτική ταυτότητα» και αυτό του επιτρέπει την συμμετοχή και την εμπλοκή σε άλλες εθνοτικές ομάδες και κουλτούρες. Η αλληλεπίδραση του ατόμου με άλλες κουλτούρες σε αυτό το στάδιο είναι κάτι που το ίδιο το άτομο επιδιώκει.

Στάδιο 5ο : πολύ-εθνικότητα και στοχαστικός εθνικισμός

Εδώ το άτομο έχει φτάσει σε μία ξεκάθαρη, στοχαστική, θετική, προσωπική, εθνοτική και εθνική ταύτιση και παράλληλα αναπτύσσει σχέσεις και με άλλες εθνοτικές ομάδες. Τα άτομα στο στάδιο θεωρεί αφενός την εθνοτική ομάδα στην οποία ανήκει και αφετέρου τις υπόλοιπες με μία στοχαστική ματιά.

Στάδιο 6ο : παγκόσμιο πληρότητα. Στο τελευταίο στάδιο της εξέλιξης της εθνοτικής ταυτότητας του Banks το άτομο αντιλαμβάνεται την ιδέα της εθνοτικής ταύτισης σε παγκόσμιο επίπεδο. Έχει αναπτύξει μία σαφή, θετική, εθνοτική και εθνική ταύτιση και δραστηριοποιείται εξίσου σε όλες τις εθνικές και εθνοτικές ομάδες, του δικού του έθνους αλλά και της παγκόσμιας κοινωνίας. Αυτό που οδηγεί το άτομο σε αυτή την ευρεία παγκόσμια αντίληψη της εθνοτικής ταύτισης είναι η εσωτερικευση των παγκόσμιων αξιών της ανθρωπότητας. (Πανταζής, 2006:74)

3.3 Εθνική ταυτότητα

Οι σχέσεις εθνικής και εθνοτικής ταυτότητας είναι αρκετά στενές απ' ό,τι φαίνεται. Για να κατανοηθεί η εθνική ταυτότητα του ατόμου πρέπει να εξεταστεί η εθνική του ταυτότητα. Η εθνική ταυτότητα ανήκει στην κατηγορία των κοινωνικών ταυτοτήτων και είναι δυνατό να πιστοποιείται μέσω διαδικασιών γραφειοκρατικού τύπου και να αποτελεί δεσμευτική πραγματικότητα. Επίσης, είναι δυνατό να αποτελεί άτυπη συλλογική ταυτότητα, που έχει δηλαδή επικοινωνιακή ισχύ στην κοινωνία των πολιτών. (Γκότοβος, 2002:103)

Η εθνική ταυτότητα προϋποθέτει αμοιβαία αναγνώριση καθώς δεν αρκεί μόνο να θεωρεί το άτομο πως ανήκει σε ένα συγκεκριμένο έθνος αλλά πρέπει να αναγνωρίζεται ως μέλος και από εκείνους που θεωρεί ομοεθνείς του, να συμμετέχει στα κοινά έργα, να αλληλεπιδρά και να συναποφασίζει με την ομάδα. Έτσι τα άτομα που ανήκουν στο ίδιο έθνος συνδέονται μεταξύ τους μέσω πολιτιστικών ιδανικών, θρησκευτικών αντιλήψεων αλλά και γλωσσικών χαρακτηριστικών.

Ο Edwards εξετάζει την εθνική ταυτότητα από την πολιτική διάσταση, και υποστηρίζει πως η κύρια διαφορά μεταξύ εθνικής και εθνοτικής ταυτότητας είναι η επιθυμία της εθνικής ομάδας για αυτοδιαχείριση. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία μίας εθνικότητας συνοψίζονται στην έννοια του κοινωνικού συνόλου, την αίσθηση του «κοινού» και προαιρετικά την επιθυμία για αυτοδιάθεση. Κατά τον ίδιο τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά, όπως η γλώσσα και η θρησκεία θεωρούνται

δευτερεύοντα σε σχέση με την αυτοσυνειδησία της ομάδας και την μοναδικότητά της (Σελλά – Μάζη 2001:137-138)

3.4 Πολιτισμική ταυτότητα

Αναπτύσσοντας τον όρο της πολιτισμικής ταυτότητας σύμφωνα με τον Γκότοβο αυτή εμφανίζεται σχεδόν πάντοτε σε συνδυασμό με μία από τις κατηγορίες της εθνότητας, της εθνικότητας, της θρησκείας, της γλώσσας, προσδιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο το περιεχόμενο της αντίστοιχης διαφοράς. Έτσι, η σχέση πολιτισμικής ταυτότητας με τους άλλους τύπους ταυτοτήτων είναι σχέση «κελύφους-περιεχόμενου», και δεν πρόκειται για έναν ακόμη τύπο του «ανήκειν» σε κάποια συλλογικότητα. (Γκότοβος, 2002:11)

Η πολιτισμική ταυτότητα διαμορφώνεται κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικές, γλωσσικές, πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες. Γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω πως η πολιτισμική ταυτότητα προσδιορίζεται βάση συγχρονικών στοιχείων, και επομένως εκφράζει το συγχρονικό επίπεδο, πράγμα που σημαίνει ότι έχει βιωματικό χαρακτήρα και διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο μέσα από την ενεργό επαφή του ατόμου με το άμεσο κοινωνικοπολιτισμικό του περιβάλλον. (Δαμανάκης, 2007:123)

Για τον καθορισμό της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας είναι σημαντικό να αναφερθούμε αρχικά στην έννοια του πολιτισμού. Κατά τον Βρετανό ανθρωπολόγο Έντ. Μπ. Τάυλορ, κουλτούρα ή πολιτισμός, με την ευρεία εθνολογική έννοια, είναι η ολότητα που περιλαμβάνει τη γνώση, τις πεποιθήσεις, την τέχνη, την ηθική, το δίκαιο, τα έθιμα και τις άλλες ικανότητες ή συνήθειες που αποκτήθηκαν από τον άνθρωπο ως μέλος της κοινωνίας (Cuche, 2001:33). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει ο πολιτισμός μίας ομάδας ή ενός λαού αποτελούν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία, η αφομοίωση των οποίων συνθέτει την πολιτισμική τους ταυτότητα. Αυτή κατηγοριοποιεί και διακρίνει κάθε ομάδα ή λαό από τους άλλους.

Για να οριοθετήσουμε την έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας, βασιζόμαστε σ' έναν ορισμένο αριθμό καθοριστικών κριτηρίων που θεωρούνται «αντικειμενικά», όπως η κοινή καταγωγή, η γενεαλογία, η γλώσσα, η κουλτούρα, η θρησκεία, οι δεσμοί μ' ένα τόπο (Cuche, 2001:149). Το άτομο μέσω της βιολογικής του κληρονομιάς γεννιέται, μεγαλώνει και αφομοιώνει τα πολιτισμικά στοιχεία, την «νοοτροπία» και την «ιδιοφυΐα» του λαού στον οποίο ανήκει (ό.π.,2001:148). Ταυτόχρονα όμως η ανάπτυξη της πολιτισμικής του ταυτότητας επηρεάζεται άμεσα και από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησής του στο πλαίσιο της συγκεκριμένης πολιτισμικής ομάδας στην οποία ζει και κινείται. Μ' αυτό τον τρόπο κάθε άτομο διαμορφώνει κάθε φορά και μία διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα ανάλογα με την ομάδα με την οποία αλληλεπιδρά σε κάθε δεδομένη στιγμή. Με αυτή την προσέγγιση η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας παρουσιάζει ρευστότητα και πολυσημία. Έτσι η πολιτισμική ταυτότητα θα μπορούσε να παραλληλιστεί με τις ρωσικές κούκλες που η μία είναι μέσα στην άλλη (Cuche, 2001:161).

Με βάση τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως άλλη πολιτισμική ταυτότητα έχει το άτομο που γεννήθηκε, μεγάλωσε και ζει στο τόπο προέλευσής του από το άτομο που για διάφορους λόγους ζει σε άλλη χώρα. Και το ίδιο ισχύει για τους ανθρώπους κάθε εθνικότητας. Είναι σημαντικό ο κάθε άνθρωπος να έχει επίγνωση των πολιτισμικών επιδράσεων που υφίσταται στο χώρο που ζει σε κάθε φάση της ζωής του και τα στοιχεία που αφομοιώνει να είναι αποτέλεσμα προσωπικών επιλογών και όχι μίας τυχαίας κοινωνικής επιρροής.

3.5 Η ανάπτυξη διπολιτισμικής ταυτότητας στους μετανάστες δεύτερης γενιάς

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, σύμφωνα με τον Γκότοβο η πολιτισμική ταυτότητα σχετίζεται με τα άμεσα βιώματα του κάθε ατόμου ξεχωριστά και αναφέρεται στο εκαστοτε κοινωνικοπολιτισμικό σύστημα μίας κοινωνίας. Επίσης αναφέρθηκε πως ο πολιτισμός, ως τρόπος και στάση ζωής αναπτύσσεται κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές συνθήκες. Η πολιτισμική ταυτότητα μίας ομάδας αποτελεί προϊόν του περιβάλλοντος.

Αν θεωρήσουμε λοιπόν ως δεδομένο ότι τόσο η προσωπική όσο και η κοινωνικοπολιτισμική ταυτότητα σχηματίζονται κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικοπολιτισμικές, οικονομικές πολιτικές και οικογενειακές συνθήκες, δηλαδή, δεν είναι κληρονομικές αλλά επίκτητες, γεννάται το ερώτημα σχετικά με το τι συμβαίνει αναφορικά με τους μετανάστες που κινούνται ανάμεσα σε δυο πολιτισμικά συστήματα. Η πολιτισμική ταυτότητα, λοιπόν, διαμορφώνεται κάτω από μία συνεχή και αδιάκοπη διαδικασία επεξεργασίας των καθημερινών βιωμάτων, εμπειριών και παραστάσεων. Αν τώρα το άτομο έχει αναπτύξει βιώματα, παραστάσεις, εμπειρίες και γνώσεις που προέρχονται από διπολιτισμικό- δίγλωσσικό περιβάλλον, τότε και η πολιτισμική ταυτότητα του ατόμου θα έχει διπολιτισμικό χαρακτήρα. Ο διπλός αυτός προσανατολισμός του ατόμου και η διπλή ταυτότητα που αναπτύσσει το διπολιτισμικό-δίγλωσσο άτομο, δεν αποτελεί πρόβλημα όταν δεν συνοδεύεται από φαινόμενα κοινωνικής απομόνωσης και περιθωριοποίησης. Αυτό που παρατηρείται είναι προβλήματα προσαρμογής στο νέο περιβάλλον, είτε όταν αντιμετωπίζεται από μέλη του κυρίαρχου πολιτισμικού συστήματος ρατσιστικά, είτε όταν λειτουργεί εθνοκεντρικά, ωθώντας τον εαυτό του στην απομόνωση. Τότε το άτομο αδυνατεί να αναπτύξει ομαλά τα δύο σκέλη του πολιτισμικού κεφαλαίου, με αποτέλεσμα είτε να καταλήγει στην αφομοίωση, και επομένως να χάνει οριστικά τον έναν από τους δυο πολιτισμούς του-στην προκειμένη περίπτωση της χώρας προέλευσης-, είτε παραμένοντας προσκολλημένο στα πολιτισμικά στοιχεία που φέρει από την χώρα καταγωγής του, να μην μπορεί να ενταχθεί στο νέο περιβάλλον. Και στην μία και στην άλλη περίπτωση το άτομο ενώ κινείται σε δυο πολιτισμικά περιβάλλοντα λειτουργεί υιοθετώντας τις αξίες και τα πολιτισμικά πρότυπα του ενός, γεγονός που ενδέχεται να έχει αρνητικά αποτελέσματα σε κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, πολιτισμικό και προσωπικό επίπεδο. Το άτομο που φέρει διπολιτισμική ταυτότητα εντάσσεται στο οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό και κοινωνικό σύστημα της χώρας υποδοχής και δεν διαφοροποιείται από τα άλλα μέλη της κοινωνίας. Σε επίπεδο όμως πολιτισμικού συστήματος διατηρεί και καλλιεργεί τη συλλογική μνήμη, την

παράδοση και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της χώρας του. (Δαμανάκης, 2007:140,155)

Επίσης, σύμφωνα με τον Δαμανάκη (2005:95) τα βιώματα, οι εμπειρίες, και οι παραστάσεις των μεταναστούλων έχουν έντονα διαπολιτισμικά-διαγλωσσικά χαρακτηριστικά, είτε επειδή αυτά τα παιδιά κοινωνικοποιήθηκαν εν μέρει στη χώρα προέλευσης είτε επειδή συνεχίζουν να ομιλούν τη γλώσσα της χώρας προέλευσης στην οικογένεια τους.

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα ταυτότητας που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες δεύτερης γενιάς είναι αυτό του δίλληματος της πολιτισμικής ταυτότητας. Τα μεταναστούλα δεύτερης γενιάς τα οποία είτε έχουν γεννηθεί στην χώρα υποδοχής είτε κατέφτασαν εκεί κατά την διάρκεια της παιδικής του ηλικίας, αναγνωρίζουν στην προσωπικότητά τους στοιχεία και από τις δύο χώρες, στοιχεία τόσο γλωσσικά όσο και πολιτισμικά. Αυτό το αντιλαμβάνονται ως αδυναμία να ταυτιστούν απόλυτα με τη μία από τις δυο χώρες αναφοράς. Επομένως βιώνουν την αίσθηση ότι βρίσκονται μετέωροι ανάμεσα στις δυο χώρες, στις δύο γλώσσες και στους δύο πολιτισμούς. Εδώ, αξίζει να σημειωθεί ότι στους μετανάστες δεύτερης γενιάς τίθεται συχνά το ερώτημα από τους ντόπιους αλλά και από τους συμπατριώτες τους να προσδιορίσουν την εθνοπολιτισμική τους ταυτότητα. Το ερώτημα αυτό φέρνει ακόμα σε δυσκολότερη θέση τα μεταναστούλα δεύτερης γενιάς και ενισχύει ακόμα περισσότερο το δίλλημα τους. Αυτό συμβαίνει γιατί στον εαυτό τους συνειδητοποιούν στοιχεία και συμπεριφορές και από τις δύο κουλτούρες. Και η επιλογή της μίας εμποδίζει και την επιλογή της άλλης.

Σύγχρονες αντιλήψεις για την έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας αναφέρονται στον σχηματισμό πολλαπλής ταυτότητας, όπου το άτομο μπορεί να ανήκει σε περισσότερες από μία πολιτισμικές ομάδες και να κινείται ανάμεσά τους. Για υπερβολικά πολύ καιρό η ταυτότητα θεωρούνταν έννοια αποκλεισμού : είσαι είτε αυτό είτε το άλλο. Είναι όμως πολύ ενδιαφέρον να θεωρηθεί η ταυτότητα ως περιεκτική και να αντικατασταθεί το διαζευκτικό «ή» με την λέξη «και». (Vandenbroeck, 2004:25)

Οι περισσότεροι άνθρωποι ανήκουν σε μία θρησκευτική ή εκκοσμικευμένη παράδοση, σε μία ή περισσότερες εθνικότητες, σε μία γλωσσική ή εθνοτική ομάδα, σε μία οικογένεια, σε μία επαγγελματική κατηγορία, σε μία ομάδα με κοινή εκπαίδευση, σε έναν οργανισμό ή σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό περιβάλλον. Ακόμη κι αυτός είναι ένας περιορισμένος κατάλογος. Οι άνθρωποι ενδέχεται να αισθάνονται ότι συνδέονται με μία συγκεκριμένη περιφέρεια, μία πόλη ή μία γειτονιά, με μία φάρα, με μία ομάδα συναδέλφων ή φίλων, με ένα συνδικάτο, με ένα κόμμα, με μία οργάνωση ή ένα σύλλογο, με μία ομάδα ανθρώπων με τους οποίους μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα, σεξουαλικές προτιμήσεις ή φυσικές αναπηρίες και ούτω κάθε εξής. Η ταυτότητα είναι μία μοναδική σύνθεση όλων αυτών και ακόμη περισσότερων στοιχείων. (Vandenbroeck, 2004:25-26)

Οι έφηβοι που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες αποδίδουν πολλές φορές τα προβλήματά τους στη διαμάχη του δικού τους και του κυρίαρχου πολιτισμού. Η Rosenthal κατόπιν ερευνών συμπεραίνει πως χρησιμοποιείται μία ποικιλία στρατηγικών που έχουν σχέση με το να ζει κανείς ανάμεσα σε δύο πολιτισμικά συστήματα. Στις περιπτώσεις που η εθνοτική τους ταυτότητα παρέχει μία αίσθηση θετικής κοινωνικής ταυτότητας, κατά την διάρκεια της εφηβικής ηλικίας η προσωπική τους ταυτότητα θα εδραιωθεί ως πηγή θετικής αυτοεκτίμησης και αυτοπροσδιορισμού, δηλαδή, η πολιτιστική ταυτότητα του εφήβου λειτουργεί εμπλουτιστικά. Αντίθετα σε συνθήκες καταπίεσης, διώξεων και κοινωνικού αποκλεισμού η εθνικότητα φαίνεται να λειτουργεί αντισταθμιστικά, ως μηχανισμός άμυνας. (Δαμανάκης, 2007:152)

Η πρόταση του Cummins σχετικά με τα προβλήματα ταυτότητας είναι η διαδικασία διαπραγμάτευσης της ταυτότητας. Ο Cummins επεξεργάστηκε την έννοια της ταυτότητας και την αντιμετώπιση της στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η ιδέα του περί διαπραγμάτευσης της ταυτότητας αφορά τους εκπαιδευτικούς και τη σχέση αλληλεπίδρασης μαθητών και εκπαιδευτικών. Η ιδέα αυτή συνίσταται σε δύο αρχές :

Όχι εκρίζωση της ταυτότητας των μεταναστών. Ο Cummins προτείνει την διατήρηση των προηγούμενων στοιχείων της ταυτότητας του μαθητή, στοιχεία που διαμορφώθηκαν στην χώρα προέλευσης του μαθητή ο οποίος τα κουβαλάει μαζί του. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προστατεύσει όλα αυτά τα προϋπάρχοντα στοιχεία της ταυτότητας του μαθητή και φυσικά να τα αποδεχτεί.

Αλλά, ανακάλυψη, αναγνώριση, αποδοχή, χρήση. Όσα έχει βιώσει ο μαθητής στη χώρα προέλευσης αποτελούν την προσωπική του βιογραφία. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να ανακαλύψει το κόσμο του κάθε παιδιού, να το αναγνωρίσει και να το αποδεχτεί. Ο τρόπος που ο εκπαιδευτικός θα αντιμετωπίσει την ταυτότητα του κάθε παιδιού είναι καθοριστικής σημασίας για την αντιμετώπισή της από το σύνολο της τάξης. Οι ήδη βιωμένες εμπειρίες του παιδιού σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να είναι μία αρνητική κατάσταση, αντιθέτως ένα παιδί που είναι φορέας μίας διαφορετικότητας θα πρέπει να αντιμετωπιστεί θετικά καθώς για τον εκπαιδευτικό είναι μία ευκαιρία εμπλουτισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για να βασιστούν οι παιδαγωγικές πρακτικές του παιδαγωγού στις δυο παραπάνω βασικές αρχές της ιδέας του Cummins περί διαπραγμάτευσης της ταυτότητας απαραίτητη προϋπόθεση είναι η πολιτισμική, γλωσσική, κοινωνική και ταξική αρμονία εκπαιδευτικού και μαθητή. Ο παιδαγωγός δείχνει σεβασμό στην προσωπικότητα του παιδιού όταν αναγνωρίζει δέχεται και σέβεται την πολιτισμική του ταυτότητα και την γλώσσα του. (Δαφέρμου, Κουλούρη κ.α, 2008:35)

Ο Δαμανάκης (2005:95) υποστηρίζει πως η απρόσκοπτη εξέλιξη του ατόμου εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τις ευκαιρίες που του να επεξεργαστεί τα διαπολιτισμικά του βιώματα, τις εμπειρίες και τις παραστάσεις του και να τα συνθέσει σε ένα ενιαίο σύνολο. Η προώθηση της μίας ή η παραμέληση της άλλης

ισοδυναμούν με παραμέληση ενός μέρους του μορφωτικού κεφαλαίου του ατόμου και, κατά συνέπεια με σημαντική μείωση των μορφωτικών του ευκαιριών.

Ανακεφαλαιώνοντας, για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα θα πρέπει να ενθαρρυνθεί τόσο ο αυτοπροσδιορισμός των παιδιών όσο και η άποψη περί πολλαπλής και σύνθετης ταυτότητας. Τα μεταναστόπουλα δεύτερης γενιάς έχουν το δικαίωμα να προσδιορίζουν τον εαυτό τους όπως τα ίδια επιθυμούν ενώνοντας μέσα τους όλες τις πολιτισμικές καταβολές που διαθέτουν.

Ενότητα 4η : Η Μητρική Γλώσσα

Αφού εξετάστηκε η έννοια της ταυτότητας είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά και στην έννοια της μητρικής γλώσσας η οποία συνιστά ένα μέρος της ταυτότητας του ατόμου. Η γλώσσα ενδέχεται να αποτελεί στοιχείο της εθνοτικής ταυτότητας ενός ατόμου ή λαού είτε της εθνικής ταυτότητας ή της πολιτισμικής του. Ακόμη, στην περίπτωση που οι μετανάστες έχουν καταφέρει να αναπτύξουν διπολιτισμική ταυτότητα μία απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό αποτελεί μεταξύ άλλων και η διατήρηση της μητρικής τους γλώσσας. Η παύση χρήσης της μητρικής γλώσσας μετά την εγκατάσταση σε έναν νέο τόπο στερεί την δημιουργία μίας ταυτότητας που να εμπεριέχει τόσο στοιχεία της εθνικής εθνοτικής και πολιτισμικής προέλευσης όσο και πολιτισμικά στοιχεία της χώρα υποδοχής, στερεί στο άτομο την δυνατότητα να κινείται σε δύο διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και εν τέλει τον καταδικάζει να αποκλειστεί από τον πολιτισμό της χώρας προέλευσης. Με άλλα λόγια στοχοθετώντας την απόκτηση διπολιτισμικής ταυτότητας απαραίτητη προϋπόθεση είναι η γνώση και διατήρηση της μητρικής γλώσσας και των πολιτισμικών στοιχείων της χώρας προέλευσης σε συνδυασμό με την γλωσσική και πολιτισμική αλληλεπίδραση με την κυρίαρχη γλώσσα και πολιτισμό.

4.1 Αποσαφήνιση του όρου «μητρική γλώσσα»

Ως μητρική ή πρώτη γλώσσα θεωρείται η γλώσσα που κατακτά το άτομο στα πρώτα χρόνια της ζωής μέσω της επαφής του με το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει. Σε περιπτώσεις μετανάστευσης η μητρική γλώσσα δεν συμπίπτει με την επίσημη γλώσσα του κράτους ή την γλώσσα της εκπαίδευσης. (Θεοδώρου, 2011:135)

Σύμφωνα με τον Baker (2001:61), η χρήση του όρου μητρική γλώσσα (mothertongue) είναι συγκεκριμένη. Ανάλογα με την περίπτωση είναι α) η γλώσσα που μαθαίνουμε από την μητέρα μας, β) η πρώτη γλώσσα που μαθαίνουμε, ανεξάρτητα από ποιόν, γ) η ισχυρότερη γλώσσα σε κάθε στιγμή της ζωής του ατόμου, δ) η «μητρική γλώσσα» της περιοχής ή της χώρας, ε) η γλώσσα που χρησιμοποιεί περισσότερο άτομο, στ) η γλώσσα για την οποία δηλώνει κάποιος την πιο θετική στάση και αφοσίωση. Πάντως, παρόλο το εύρος των δυνατοτήτων ερμηνείας και αποσαφήνισης του όρου «μητρική γλώσσα», στο πλαίσιο της μεταναστευτικής και πολυπολιτισμικής κοινωνίας ο όρος συνιστά ένα βασικό εθνοπολιτισμικό χαρακτηριστικό το οποίο μεταφέρει κάθε έκδημη ομάδα στην χώρα υποδοχής.

4.2 Σχέση μητρικής γλώσσας, πολιτισμού και διαμόρφωσης εθνικής ταυτότητας

Η μητρική γλώσσα, ωστόσο, για ένα λαό δεν είναι απλώς ένα σύνεργο επικοινωνίας, ιδίως για ένα έκδημο λαό, αντιθέτως είναι ένα όχημα μεταφοράς πληροφοριών και γνώσεων, συναισθημάτων και σκέψεων, είναι κάτι το πολύ πιο σημαντικό. Είναι μία ουσιαστικής σημασίας συνιστώσα της εθνικής ταυτότητας του ανθρώπου και βασική παράμετρος του πολιτισμού του.

Η μητρική γλώσσα για κάθε λαό είναι ένας κοινωνικός θεσμός, που εκφράζει μία συγκεκριμένη φιλοσοφία ζωής, ένα ιδιαίτερο ύφος και ήθος ζωής. Στην εθνική γλώσσα έχουν εγγραφεί όλα τα βιώματα, όλες οι αξίες, όλες οι αντιλήψεις που έχουν υιοθετηθεί ανά τους αιώνες από μία γλωσσική κοινότητα, από ένα έθνος. Μέσα από τη γραμματική της γλώσσας, τη μορφολογία και τη σύνταξη, το λεξιλόγιο, την παραγωγή και τις σημασίες των λέξεων, τις κυριολεκτικές και ιδιαίτερα, τις μεταφορικές, και την όλη δομή της γλώσσας αποτυπώνονται οι αντιλήψεις, η πολιτική και πολιτισμική ιστορία του κάθε λαού, ο τρόπος, με τον οποίο αυτός ο λαός συνέλαβε τον κόσμο και τον άνθρωπο. Η μητρική γλώσσα για τον άνθρωπο και για το έθνος, επομένως, δεν έχει την ίδια σημασία που έχει γι' αυτούς οποιαδήποτε άλλη ξένη γλώσσα και δεν μπορεί να υποκατασταθεί απ' αυτή.

Ο Fishman (Baker, 1991:126-127) διατύπωσε τη σχέση ανάμεσα στη γλώσσα και τον πολιτισμό, χρησιμοποιώντας τρεις συνδέσεις.

1. Η γλώσσα είναι ενδεικτική του πολιτισμού της. Η γλώσσα και η αντιστοιχη κουλτούρα της έχουν πορευτεί μαζί για μία μακρόχρονη περίοδο της ιστορίας και βρίσκονται σε αρμονία μεταξύ τους. Έτσι η γλώσσα που αναπτύχθηκε γύρω από έναν πολιτισμό αποτελεί και τον καλύτερο εκφραστή του. Το λεξιλόγιο, οι ιδιοματισμοί και οι μεταφορές της απεικονίζουν αυτόν τον πολιτισμό καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον, σε γνωστικό και συναισθηματικό επίπεδο.

2. Η γλώσσα συμβαδίζει με τον πολιτισμό της. Το αν μιλά κάποιος γερμανικά στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και στη Γαλλία και Αγγλία κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ούτε αρμόζον ήταν ούτε επιτρεπτό. Όχι επειδή οι σύμμαχοι βρίσκονταν σε πόλεμο αλλά επειδή η γερμανική γλώσσα συμβόλιζε τον εχθρό. Ως εκ τούτου, μία γλώσσα αποτελεί σύμβολο του κύρους της. Μία γλώσσα που είναι προφανές πως πεθαίνει μπορεί να συμβολίζει χαμηλό κύρος και εισόδημα.

3. Ο πολιτισμός δημιουργείται εν μέρει από την γλώσσα του. Μεγάλο μέρος του πολιτισμού εκφράζεται και μεταδίδεται λεκτικά. Τα τραγούδια, οι ύμνοι, οι προσευχές, τα λαϊκά παραμύθια και οι εύστοχες ρήσεις του, οι κατάλληλες μορφές χαιρετισμού, η ιστορία του, η σοφία και τα ιδεώδη του, περικλείονται μέσα στη γλώσσα.

Η μητρική-εθνική γλώσσα για κάθε λαό είναι ουσιαστικά ο κόσμος του, η σκέψη του, ο ίδιος ο εαυτός του, εκφράζει, αποδίδει και ταυτίζεται με τον εθνικό πολιτισμό. Παράλληλα, στενή σχέση αλληλεξάρτησης υπάρχει ανάμεσα στο πολιτισμικό επίπεδο του κάθε λαού και του επιπέδου της εθνικής του γλώσσας. Όσο ανώτερο και πλουσιότερο πολιτισμό αναπτύσσει ένας λαός, όσο ένας λαός προχωρεί στην επιστήμη και την παιδεία, όσο προοδεύει στους τομείς της οργάνωσης της κοινωνίας, της πολιτείας και της οικονομίας, τόσο πλουσιότερη, δυναμικότερη και εκφραστικότερη είναι και η γλώσσα του.

Ο τρόπος που βλέπουμε, ακούμε, ή βιώνουμε κάτι καθορίζεται από τις γλωσσικές συνήθειες μίας κοινότητας. Το τι σκεφτόμαστε καθορίζεται από την γλώσσα, ενώ διαφορετικές γλώσσες συνεπάγονται διαφορετικές θεάσεις του κόσμου. Ο βαθμός στον οποίο σχετίζονται γλώσσα και ταυτότητα είναι ιδιαίτερα εμφανής σε περιπτώσεις γλωσσικών μειονοτήτων. Σύμφωνα με έρευνες, ο βαθμός κατοχής ή μη της κυρίαρχης γλώσσας επηρεάζει την ταύτιση του ατόμου τόσο με την μειονοτική όσο και με την κυρίαρχη ομάδα. Δηλαδή όσο καλύτερα μιλούν την κυρίαρχη γλώσσα τόσο μικρότερη σημασία για αυτούς έχει η εθνοτική ομάδα και τόσο πιο σημαντικές γίνονται οι άλλες ομάδες. (Vandebroeck, 2004:188)

Αυτό σημαίνει πως η γλώσσα επικοινωνίας του μετανάστη είναι καθοριστικής σημασίας για την ένταξη σε διαφορετικές ομάδες αναφοράς. Υποθετικά, με βάση τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας, ο μετανάστης που έχει κατακτήσει την γλώσσα της χώρας υποδοχής και την έχει καθιερώσει ως γλώσσα επικοινωνίας στην καθημερινότητά του, εμφανίζει περισσότερες πιθανότητες να αναπτύξει την εθνοτική ταυτότητα της κυρίαρχης ομάδας, μόνο και μόνο επειδή κατέχει και χρησιμοποιεί την γλώσσα της. Αντίστροφα, ο μετανάστης που γνωρίζει καλύτερα την μητρική του γλώσσα και την χρησιμοποιεί περισσότερο ενδέχεται να αναπτύξει την μειονοτική ταυτότητα. Γενικεύοντας, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ή ακόμα και να αναρωτηθούμε εάν η επαρκής γνώση και η ισότιμη λειτουργία της μειονοτικής αλλά και της κυρίαρχης γλώσσας, θα οδηγούσε στην ανάπτυξη διπολιτισμικής ταυτότητας, καθώς με την γνώση των δυο γλωσσών τα άτομα θα έχουν την δυνατότητα να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν ισότιμα και με τους δυο πολιτισμούς.

4.3 Παράγοντες γλωσσικής διατήρησης

Ως γλωσσική διατήρηση ορίζεται η πρακτική του να μιλά κανείς την μητρική του γλώσσα σε όλη την διάρκεια της ζωής του ως την μοναδική γλώσσα καθημερινής χρήσης και αναφέρεται στις περιπτώσεις που οι ομιλητές προσπαθούν να διαφυλάξουν την γλώσσα που ανέκαθεν χρησιμοποιούσαν. (Σελλά-Μάζη 2001: 95) Ακόμα, σύμφωνα με τον Baker (2001:99) η γλωσσική διατήρηση αναφέρεται συνήθως στην σχετική σταθερότητα της γλώσσας ως προς τον αριθμό και την κατανομή των ομιλητών στην επαρκή χρήση της από παιδιά και ενήλικους και στη διασφάλιση της χρήσης της σε συγκεκριμένους χώρους (π.χ. σπίτι, σχολείο, θρησκεία).

Παρόλο που δεν είναι εύκολη η σταθερή χρήση της κυρίαρχης αλλά και της μητρικής γλώσσας από μία μεταναστευτική ομάδα, η λειτουργική αξία της γλώσσας εκδηλώνεται σε διαφορετικά κοινωνικά και επικοινωνιακά πεδία, η διατήρηση της μητρικής γλώσσας και η κατάκτηση της κυρίαρχης, έχει θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη της διγλωσσίας.

Η διατήρηση της πρώτης ή μητρικής γλώσσας ενισχύεται όταν επικρατεί στην κοινωνία μία κατάσταση σχεδόν επίσημης διγλωσσίας και συνυπάρχουν και οι δύο γλώσσες, συμπληρώνοντας λειτουργικά η μία την άλλη για συγκεκριμένους

επικοινωνιακούς σκοπούς και σε συγκεκριμένα κοινωνικά πεδία, αλλά η μειονοτική γλώσσα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εκεί που χρησιμοποιείται η κυρίαρχη, όπως επίσης και η κυρίαρχη γλώσσα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί στους χώρους και στις κοινωνικές καταστάσεις που χρησιμοποιείται η μειονοτική γλώσσα. (Κουλιάρη, 2005:52) Η χρήση της μειονοτικής γλώσσας γίνεται αποτελεσματική για την διατήρησή της μόνο όταν οι ομιλητές την χρησιμοποιούν στους τομείς της διοίκησης, της παιδείας, της βιομηχανίας και των εμπορικών συναλλαγών. (Σελλά-Μάζη, 2001:95)

Συνεχίζοντας την παρουσίαση των παραγόντων και των συνθηκών διατήρησης της πρώτης ή μητρικής γλώσσας, αξίζει να γίνει εκτενής αναφορά στον κατάλογο παραγόντων που ανέπτυξαν οι Conklin και Lourie (Baker, 1983:100-102) ο οποίος εμπεριέχει περιεκτικά τους παράγοντες γλωσσικής διατήρησης, διακρινόμενοι σε τρεις κατηγορίες παραγόντων. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στους πολιτικούς, κοινωνικούς και δημογραφικούς παράγοντες, η δεύτερη αφορά τους πολιτιστικούς παράγοντες και η τρίτη κατηγορία συμπεριλαμβάνει τους γλωσσικούς παράγοντες. Η απουσία των παραγόντων που θίγει η θεωρία αυτή έχει ως αποτέλεσμα την γλωσσική απώλεια ή τον γλωσσικό θάνατο, για τα οποία θα γίνει λόγος παρακάτω.

Αναλυτικότερα, στην πρώτη κατηγορία της διατήρησης της μητρικής γλώσσας αναφέρονται η πρόσφατη ή συνεχής μετανάστευση, η σταθερότητα στην επαγγελματική απασχόληση, η χαμηλή κοινωνική και οικονομική κινητικότητα στα βασικά επαγγέλματα, όπου απασχολούνται κυρίως μετανάστες, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο που περιορίζει την κοινωνικοοικονομική κινητικότητα, καθώς και οι ευκαιρίες διάδρασης μεταξύ ομιλητών μειονοτικής και κυρίαρχης γλώσσας. Τέλος, στην κατηγορία αυτή αναφέρεται η ταύτιση με την εθνοτική ομάδα αντί για την ταύτιση με την πλειονοτική γλωσσική κοινότητα μέσω του τοπικισμού, του ρατσισμού και των εθνικών διακρίσεων. (Baker, 2001:100)

Ακόμη, η επιθυμία των ομιλητών να επιστρέψουν στην χώρα καταγωγής τους αποτελεί παράγοντα διατήρησης της μητρικής γλώσσας. (Σελλά-Μάζη, 2001:96)

Εξετάζοντας, μεταξύ άλλων και κοινωνικά, τους παράγοντες της γλωσσικής διαίωσισης θα ήταν παράλειψη να μην γίνει αναφορά στον παράγοντα φύλο. Σύμφωνα λοιπόν με την Κουλιάρη (2005:68), οι γυναίκες είναι αυτές που διατηρούν την μητρική γλώσσα διότι έχουν υιοθετήσει τον ρόλο του θεματοφύλακα των παραδόσεων. Ακόμη, δεδομένου πως τις περισσότερες χαρακτηρίζει ελλιπή μόρφωση και μη γνωρίζοντας άλλη από την μητρική γλώσσα οι κοινωνικές σχέσεις τους ελαχιστοποιούνται αποκλειστικά στην μειονοτική γλώσσα.

Επίσης, παραμένοντας στον παράγοντα φύλο και με γνώμονα την σκέψη ότι οι γυναίκες, κυρίως σε μη ανεπτυγμένες χώρες, δεν έχουν παραδοσιακά πρόσβαση στην αγορά εργασίας, τόσο ως αποτέλεσμα της ελλιπής τους μόρφωσης όσο και απόρροια της νοοτροπίας για την θέση της γυναίκας στους πολιτισμούς μη ανεπτυγμένων χωρών, μπορούμε συμπεράνουμε πως η γλωσσική διατήρηση επιτυγχάνεται στο

γυναικείο φύλο περισσότερο κυρίως όταν αυτό στα πλαίσια μίας πολυπολιτισμικής κοινωνίας προέρχεται από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Συνεχίζοντας με την δεύτερη κατηγορία παραγόντων, όπως την συνέλαβαν οι Conklin και Lourie (Baker, 1983:100-102), δηλαδή με τους πολιτιστικούς παράγοντες, οι θεσμοί και τα ιδρύματα που χρησιμοποιούν την μητρική γλώσσα των ομιλητών υποστηρίζουν την γλωσσική προστασία. Τέτοιοι θεσμοί μπορεί να είναι το σχολείο, οι κοινοτικές οργανώσεις, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ακόμη, η γλωσσική προστασία ενθαρρύνεται όταν οι πολιτιστικές και θρησκευτικές τελετές των γλωσσικών μειονοτήτων πραγματοποιούνται στην μητρική τους γλώσσα. Το συναισθηματικό δέσιμο με την μητρική γλώσσα, οι εθνικιστικές φιλοδοξίες καθώς και ο στενός δεσμός ανάμεσα στην εθνοτική ταυτότητα και στην μητρική γλώσσα, καταστάσεις που προσδίδουν ατομική ταυτότητα και ταύτιση με το έθνος είναι ικανές να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην διατήρηση τη μειονοτικής γλώσσας. Παράλληλα, θετικός παράγοντας στην γλωσσική διατήρηση συνιστά η έμφαση στους οικογενειακούς δεσμούς και στην συνοχή της μειονοτικής κοινότητας, η έμφαση στην εκπαίδευση σε σχολεία που χρησιμοποιούν τη μητρική γλώσσα αλλά και η χαμηλή έμφαση στην εκπαίδευση στην κυρίαρχη γλώσσα. (Baker, 2001:101) Ειδικότερα για την κοινωνική συνοχή και την γλωσσική διατήρηση, η πρώτη αποτελεί πράγματι παράγοντα διατήρησης της γλώσσας. Στα πλαίσια μία κοινωνίας πολιτισμικού πλουραλισμού στην οποία οι πολιτισμικές και γλωσσικές μειονότητες έχουν περιορισμένη δυνατότητα συμμετοχής σε κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες και επιπλέον σε εργασίες που προσδίδουν κοινωνικό κύρος, είναι επόμενο οι μειονότητες να περιθωριοποιούνται κοινωνικά. Στην περίπτωση αυτή οι μειονότητες τείνουν να διατηρούν την μητρική τους γλώσσα. Παρ' όλο που στην δεδομένη περίπτωση οι μειονότητες είναι ικανές να αντιληφθούν και να εκτιμήσουν την σημαντικότητα της κατοχής της κυρίαρχης γλώσσας, δεν επιδιώκουν την εκμάθηση και την χρήση της για λόγους εσωτερικής συνοχής. (Κοιλιάρη, 2005:43)

Ολοκληρώνοντας με την παράθεση της τρίτης κατηγορίας παραγόντων η οποία συνιστάται από τους παράγοντες γλωσσικής φύσεως, σε αυτή συγκαταλέγεται αρχικά η τυποποιημένη μητρική γλώσσα η οποία υπάρχει και σε γραπτή μορφή. Η χρήση του αλφαβήτου που διευκολύνει την εκτύπωση, την γραφή και την ανάγνωση καθώς και η χρήση της μητρικής γλώσσας είτε μέσω της γραφής είτε της ανάγνωσης κατά την διάρκεια των επαφών με την κοινότητα ευνοούν την διατήρηση της μειονοτικής γλώσσας. Τέλος, ένας ουσιαστικός παράγοντας που συμβάλει στην γλωσσική διατήρηση αποτελεί η συνθήκη ότι η μητρική γλώσσα είναι μία γλώσσα με παγκόσμιο κύρος. (Baker, 2001:102)

4.4 Παράγοντες απώλειας της μητρικής γλώσσας

Εξετάζοντας την γλωσσική απώλεια μίας μεταναστευτικής ομάδας, οφείλουμε καταρχήν να λάβουμε υπόψη τον παράγοντα χρόνο. Σύμφωνα με την Κοιλιάρη (2005:46) ο χρόνος που απαιτείται μέχρι οι ομιλητές ενός μειονοτικού γλωσσικού κώδικα φτάσουν να παραιτηθούν ολοκληρωτικά από την χρήση του διαφοροποιείται

ανάλογα με την εθνότητα. Ωστόσο, φαίνεται πως σε περιπτώσεις μετανάστευσης και αποτελεσματικής κοινωνικής ενσωμάτωσης η διαδικασία εξάλειψης της χρήσης της μητρικής γλώσσας προλαμβάνει τρεις γενιές.

Οι Garzia και Diaz (Baker, 1992:102) επεξηγούν λεπτομερώς ακριβώς το πως οι τρεις γενιές χειρίζονται την μητρική γλώσσα τόσο στο κυρίαρχο όσο και στο μειονοτικό περιβάλλον, έως ότου εν τέλει σημειωθεί ο γλωσσικός θάνατος της μητρικής γλώσσας. Η πρώτη γενιά μεταναστών διατηρεί τη μητρική γλώσσα της ενώ παράλληλα προσπαθεί να κατακτήσουν την κυρίαρχη η οποία είναι απαραίτητη κυρίως για εργασιακούς λόγους. Η δεύτερη γενιά, προσηλωμένη στην προσπάθεια αφομοίωσης στην ευρύτερη κοινότητα, αρχίζει να μετακινείται προς την κυρίαρχη γλώσσα, εγκαταλείποντας έτσι την μητρική, την οποία χρησιμοποιούν με ομιλητές της γενιάς (γονείς, παππούδες) αλλά και σε επίσημες περιστάσεις. Σταδιακά η κυρίαρχη γλώσσα χρησιμοποιείται σε περιβάλλοντα όπου άλλοτε συνηθιζόταν να χρησιμοποιείται η μητρική γλώσσα. Τέλος, οι ομιλητές της τρίτης γενιάς διακόπτουν εντελώς την χρήση της μητρικής γλώσσας. Η γλωσσική μετακίνηση από την μητρική στην κυρίαρχη γλώσσα πραγματοποιείται όταν η τρίτη γενιά στο σύνολό της αποτελείται από μονόγλωσσους ομιλητές του κυρίαρχου γλωσσικού κώδικα.

Οι Conklin και Lourie (Baker, 1983:100-102) με τον ίδιο τρόπο όπως και στους παράγοντες της γλωσσικής διατήρησης παρουσίασαν τους παράγοντες της γλωσσικής υποχώρησης κατηγοριοποιώντας τους εξίσου σε τρεις κατηγορίες.

Αρχικά, στους παράγοντες πολιτικής, κοινωνικής και δημογραφικής φύσεως περιλαμβάνονται ο μικρός αριθμός ομιλητών που όμως είναι γεωγραφικά διασκορπισμένοι μεταξύ τους, καθώς και η μακρόχρονη και σταθερή παραμονή των ομιλητών στην χώρα υποδοχής. Στις περιπτώσεις όπου η πατρογονική γη είναι αρκετά απομακρυσμένη από την χώρα υποδοχής ή και ακόμα δυσπρόσιτη τότε η συνθήκη αυτή παίζει σημαντικό ρόλο στην γλωσσική απώλεια. Ακόμη, η πρόθεση ή η επιθυμία μίας μεταναστευτικής κοινότητας για επιστροφή στην πατρίδα είναι ικανή να επηρεάσει την γλωσσική φθορά. Οι εργασιακές συνθήκες, όπως για παράδειγμα η επαγγελματική μετακίνηση ιδιαίτερα από τις αγροτικές στις αστικές περιοχές και η εργασία που απαιτεί την χρήση της γλώσσας της κυρίαρχης ομάδας συμβάλλουν στην γλωσσική απώλεια. Ως παράγοντας της γλωσσικής υποχώρησης θεωρείται επίσης η άρνηση της εθνοτικής ταυτότητας με σκοπό την επίτευξη κοινωνικής και επαγγελματικής κινητικότητας, η οποία επιβάλλεται δια της βίας από τον τοπικισμό, τον ρατσισμό και τις εθνοτικές διακρίσεις.

Συνεχίζοντας με τους πολιτιστικούς παράγοντες, οι μελετητές συμπεριλαμβάνουν σε αυτούς την απουσία ιδρυμάτων που χρησιμοποιούν την μητρική γλώσσα με αποτέλεσμα κάθε πολιτιστική και θρησκευτική δραστηριότητα να τελείται στην πλειονοτική γλώσσα. Όταν η πολιτισμική ταυτότητα καθορίζεται από άλλους παράγοντες εκτός του γλωσσικού κώδικα τότε η μητρική γλώσσα τείνει να χαθεί μη έχοντας καμία σημασία για την εθνοτική ταυτότητα του λαού. Παράλληλα, η

αποδοχή της εκπαίδευσης στην κυρίαρχη γλώσσα συνιστά πολιτιστικό παράγοντα της γλωσσικής απώλειας.

Ολοκληρώνοντας με τους γλωσσικούς παράγοντες της γλωσσικής υποχώρησης σε αυτούς συγκαταλέγονται η μη τυποποιημένη και / ή μη γραπτή μητρική γλώσσα, η χρήση γραπτού συστήματος δαπανηρού στην αναπαραγωγή και σχετικά δύσκολου στην εκμάθηση. Επίσης, η μητρική γλώσσα με καμία ή ελάχιστη διεθνή αναγνώριση και η έλλειψη ικανότητας γραφής και ανάγνωσης σε αυτή. Τελευταίος γλωσσικός παράγοντας, σύμφωνα με την θεωρία αυτή αποτελεί η καμία ανοχή των νέων όρων από την πλειονοτική γλώσσα ή υπερβολική ανοχή γλωσσικών δανείων που οδηγούν στην ανάμειξη και εν τέλει στη γλωσσική απώλεια.

Σε πολλές εθνοτικές ομάδες η γλωσσική μετατόπιση αρχίζει από τις γυναίκες, οι οποίες επιλέγουν συνειδητά την πλειονοτική γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας. Μία πιθανή εξήγηση μπορεί να είναι το ότι οι γυναίκες των μειονοτήτων συνήθως χαρακτηρίζονται από χαμηλό κοινωνικό κύρος και με τις γλωσσικές αυτές επιλογές διεκδικούν κοινωνική καταξίωση (Κοιλιάρη, 2005:48)

Κλείνοντας το θέμα της γλωσσικής απώλειας στις μεταναστευτικές ομάδες, αξίζει να επισημανθεί πως η υποχώρηση της μητρικής γλώσσας ενός μετανάστη έχει σημαντικές επιπτώσεις στον ψυχισμό και στη δημιουργία προσωπικότητας αλλά και πολιτισμικής ταυτότητας. Το μέγεθος των συνεπειών αυτών οφείλει να ανησυχήσει και να απασχολήσει τις πολιτικές, κοινωνικές αλλά και εκπαιδευτικές πρακτικές κάθε ανεπτυγμένης πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

4.5 Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας ως δικαίωμα

Είναι πολύ σημαντικό για ένα παιδί να αναπτύξει την μητρική του γλώσσα καθώς με αυτόν τον τρόπο προωθείται η γλωσσική του εξέλιξη καθώς και η εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας ή γενικότερα μίας δεύτερης γλώσσας. Η μητρική γλώσσα συντελεί στην συναισθηματική, νοητική αλλά και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου. Ακόμα είναι ένας τρόπος εξοικείωσης με τον πολιτισμό των γονέων αλλά και κάτι πολύ ουσιαστικό, είναι ένας τρόπος να διατηρηθεί η επικοινωνία με συγγενικά και φιλικά πρόσωπα στην πατρίδα. Για τους λόγους αυτούς τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη μέσα από διεθνείς θεσμούς έχουν μεριμνήσει μέσω θέσπισης πολιτικών διασφάλισής της.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη του deWitte (1989) ο οποίος μη προβαίνοντας σε καμία διαχώριση των ανθρώπινων δικαιωμάτων υποστηρίζει πως τα «γλωσσικά δικαιώματα» του ατόμου είναι παρόμοια με τα «θεμελιώδη δικαιώματά» του. Εξέφρασε λοιπόν την εξής άποψη: *«Η ελευθερία έκφρασης δεν ενέχει την ελευθερία να εκφράζεται κανείς στη γλώσσα της επιλογής του; Και η ελευθερία εκπαίδευσης, την ελευθερία να επιλέγει κανείς τη γλώσσα αυτής της εκπαίδευσης; Έπειτα, τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν έχουν πλέον χαρακτήρα αποκλειστικά ατομικό ή πρόθεση αφομοιωτική, αλλά εγγυώνται εξίσου τον κοινωνικό πλουραλισμό (καθιέρωση κοινωνικών δικαιωμάτων, "επικυρωτική" διάσταση της αρχής της ισότητας, κλασικές*

ελευθερίες που συνεπάγονται τη λήψη θετικών μέτρων εκ μέρους του κράτους). Η ισότητα αποτελεί λοιπόν τη βάση του γλωσσικού πλουραλισμού, καθώς το δικαίωμα στη μόρφωση μπορεί να εμπεριέχει το δικαίωμα μόρφωσης στη μητρική γλώσσα, και η ελευθερία έκφρασης μπορεί να οδηγήσει στη λήψη από το κράτος θετικών μέτρων σε γλωσσικά θέματα»

Εξίσου, σύμφωνα με τον Trueba (Baker,1991:522) τα γλωσσικά δικαιώματα των εθνογλωσσικών μειονοτήτων δεν είναι αποκομμένα από τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματά τους, από τα πολιτικά και πολιτισμικά δικαιώματα.

Έτσι, τα δικαιώματα για κοινωνική, οικονομική και πολιτική συμμετοχή δεν θα πρέπει να τίθενται σε κίνδυνο από τη διατήρηση των γλωσσικών και πολιτιστικών διαφορών. (Baker, 2001:525)

Οι Skutnabb – Kangas και Phillipson (Baker,1994:522) επισημαίνουν την θεώρηση της γλώσσας ως βασικού ανθρώπινου δικαιώματος. Όπως ακριβώς υπάρχει το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής επιλογής, έτσι, υποστηρίζεται πως θα πρέπει να υπάρχει και ένα ατομικό δικαίωμα για την επιλογή της γλώσσας. Με τον ίδιο τρόπο που επιχειρείται η απαλοιφή των διακρίσεων βάσει του χρώματος και του δόγματος, έτσι και οι οπαδοί αυτής της άποψης υποστηρίζουν πως σε μία δημοκρατική κοινωνία, πρέπει να επαλειφθεί η γλωσσική προκατάληψη και διάκριση.

Το δικαίωμα του παιδιού στη μητρική του γλώσσα είναι αναφαίρετο όπως προβλέπεται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού που η UNICEF (<http://www.unicef.gr/news/2009/n090123.php>) προώθησε προς ψήφιση στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Είναι αναπόσπαστο κομμάτι των δικαιωμάτων του παιδιού το όνομα, η εθνικότητα καθώς η ταυτότητα όπως καθορίζονται σαφώς μέσα από τα παρακάτω άρθρα της Σύμβασης. Το ζήτημα του σεβασμού της γλώσσας αποσαφηνίζεται στα Άρθρα 29 και 30 της Σύμβασης (Στόχοι της Εκπαίδευσης και Παιδιά Μειονοτήτων) τα οποία αναφέρουν τα παρακάτω:

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

1.Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.

2.Στα κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Οι παραπάνω θέσεις εξετάζουν την μητρική γλώσσα ως ένα αυθεντικό δικαίωμα του ατόμου η γνώση της οποίας είναι πολύτιμη και σημαντική. Σκεπτόμενοι με αφορμή

τα όσα παρατέθηκαν προηγουμένως για το δικαίωμα του ατόμου να του παρέχει η κοινωνία την δυνατότητα να διδαχθεί και να διατηρήσει την πρώτη του γλώσσα και για ποιους λόγους, κατανοούμε πόσο κοστίζει στα παιδιά των μεταναστών η στέρηση αυτού του δικαιώματος από την χώρα υποδοχής.

Τα εκπαιδευτικά ιδανικά τα οποία τοποθετούν την υποχρεωτική εκπαίδευση σε ένα εκπαιδευτικό ιδεολογικό περιεχόμενο για αρκετά χρόνια συνοψίζονται στην ισότητα των εκπαιδευτικών κριτηρίων σε ένα σχολείο για κάθε μαθητή. Σε ένα σχολείο που θα καλλιεργείται η ιδέα της ισότητας και όπου ο καθένας θα έχει την ίδια αξία και την ίδια πρόσβαση στο σχολείο και στην εργασία. Το δικαίωμα των μαθητών να διατηρήσουν και να αναπτύξουν την πρώτη ή τις πρώτες τους γλώσσες αλλά και τον πολιτισμό τους συνοψίζεται σε μία σημαντική κοινωνική και εκπαιδευτική αξία για όλους του μαθητές και πολίτες. (Torpsten, 2012: 440)

B. ΜΕΡΟΣ- ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

1. Επιλογή θέματος

Αφορμή για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας στάθηκε η εγγραφή μου στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου», και κατ' επέκταση η παρακολούθηση των μαθημάτων αλβανικής γλώσσας που πραγματοποιούνταν στο χώρο αυτό. Η λειτουργία του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο», το οποίο στεγάζεται στο «Στέκι Μεταναστών Βόλου» αποτελεί μία πρωτοβουλία της «Ένωσης Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας». Υπήρξα μαθήτρια στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου», για δύο συναπτά έτη, από το 2010 έως και το 2012.

Στο πλαίσιο αυτό, μου δόθηκε η ευκαιρία πρώτα απ' όλα να βελτιώσω, έστω και καθυστερημένα, τις δεξιότητές μου στην ομιλία, ανάγνωση και γραφή της αλβανικής γλώσσας, η οποία είναι η μητρική μου γλώσσα. Στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» ήρθα σε επαφή με μαθητές Δημοτικού αλλά και Γυμνασίου, αλβανικής καταγωγής, και μπόρεσα να αντιληφθώ αλλά και να θαυμάσω την ιδιαιτερότητα της διπολιτισμικής τους φύσης. Έπειτα, μοιράστηκα μαζί τους την εμπειρία να μαθαίνει ένας μετανάστης δεύτερης γενιάς την μητρική του γλώσσα σε ένα ανεπίσημο σχολικό περιβάλλον, εφόσον όμως, έχει κατακτήσει πρώτα την ελληνική γλώσσα, την γλώσσα της χώρας υποδοχής.

Κατά την διάρκεια της φοίτησής μου στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» αναγνώρισα την αξία της μητρικής γλώσσας αλλά και τον σημαντικό της ρόλο στην ανάπτυξη στενότερων σχέσεων με την πατρίδα μου. Αποκτώντας σταδιακά την ικανότητα να κατανοώ βαθύτερα και αποτελεσματικότερα την αλβανική γλώσσα συνειδητοποίησα πως η γλώσσα δημιουργεί ένα μονοπάτι μέσω το οποίου ένας μετανάστης μπορεί να μελετήσει, να αναθεωρήσει, να εξετάσει την πολιτισμική του ταυτότητα, μία σημαντική υπαγωγή της συνολικής του ταυτότητας.

Λόγω της μακρόχρονης παραμονής μου στην Ελλάδα, ήταν επόμενο η κυρίαρχη κουλτούρα να αντικατοπτρίζεται εμφανέστατα στην συμπεριφορά μου. Η ελληνική γλώσσα αποτελούσε την καθημερινή μου γλώσσα επικοινωνίας με τους ανθρώπους και μου έδινε την δυνατότητα να συμμετέχω σε δραστηριότητες και καταστάσεις ελληνικής φύσεως, με συνέπεια την απομάκρυνσή μου από την καταγωγή μου. Η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας συνέβαλε στο αναζωπυρωθεί το μέρος της ταυτότητας μου που σχετίζεται με την εθνική μου προέλευση και αυτό σε συνδυασμό με τα ελληνικά στοιχεία της ταυτότητάς μου συνέβαλλε στο να αναπτύσω μία ταυτότητα με δυο κύριες υπαγωγές, μία ελληνική και μία αλβανική ταυτότητα.

Αναλογίζοντας λοιπόν τις αλλαγές που προέκυψαν στην προσωπική μου ταυτότητά λόγω της εκμάθησης της μητρικής μου γλώσσας αποφάσισα να πραγματοποιήσω τη παρούσα εργασία προκειμένου να διερευνήσω την σχέση εκμάθησης και διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και την δημιουργία διπολιτισμικής ταυτότητας.

2. Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια αποσκοπεί στην διερεύνηση της σχέσης εκμάθησης και διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και ανάπτυξης διπολιτισμικής ταυτότητας. Ειδικότερα, επιχειρείται να εξεταστούν οι απόψεις των δασκάλων αλλά και των μαθητών του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο» σχετικά με την πρωτοβουλία εκμάθησης της μητρικής γλώσσας στη χώρα υποδοχής αλλά και τον ρόλο που διαδραματίζει η κατοχή της μητρικής γλώσσας στην ανάπτυξη της ταυτότητας των μεταναστών. Οι επιμέρους στόχοι που τέθηκαν προς υλοποίηση και αφορούν τους δασκάλους που συμμετείχαν στην έρευνα είναι οι παρακάτω:

- Να διερευνηθούν οι παράγοντες που συντέλεσαν στην λειτουργία του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο» (ποιο το κίνητρο των δασκάλων να διδάξουν την μητρική γλώσσα στα μεταναστόπουλα δεύτερης γενιάς στη χώρα υποδοχής και ποιο το κίνητρο των μαθητών να μάθουν την μητρική τους γλώσσα)
- Να εξεταστούν οι απόψεις τους σχετικά με την διγλωσσική συμπεριφορά των μαθητών κατά την διάρκεια των μαθημάτων αλβανικής γλώσσας
- Να επιχειρηματολογήσουν οι δάσκαλοι σχετικά με την αξία της μητρικής γλώσσας για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς
- Να διερευνηθούν οι απόψεις των δασκάλων σχετικά τις συνέπειες της εκμάθησης της μητρικής της στην ανάπτυξη της διπολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών

Παράλληλα, οι επιμέρους στόχοι που τέθηκαν για τους μαθητές είναι οι εξής:

- Να προσδιοριστεί η γλώσσα επικοινωνίας στο περιβάλλον του σχολείου και της οικογένειας
- Να αποσαφηνιστούν οι λόγοι που τους οδήγησαν στην εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας
- Να εξεταστεί η συμβολή της μητρικής γλώσσας στην διαμόρφωση της πολιτισμικής τους ταυτότητας
- Τέλος, να διερευνηθεί η σχέση της γνώσης της μητρικής γλώσσας και της ανάπτυξης ή μη διπολιτισμικής ταυτότητας

3. Μεθοδολογία της έρευνας

3.1 Το δείγμα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο «Στέκι Μεταναστών Βόλου» εκεί όπου στεγάζεται το «Αλβανικό σχολείο Βόλου», η λειτουργία του οποίου αποτελεί μία πρωτοβουλία της «Ένωσης Πτυχιούχων Μεταναστών από την Αλβανία Νομού Μαγνησίας».

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν:

α) Τρείς δάσκαλοι που παραδίδουν μαθήματα γλώσσας στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου», συγκεκριμένα ο δάσκαλος της πρώτης δημοτικού, ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού και η δασκάλα της τετάρτης δημοτικού. Δεδομένου ότι οι δάσκαλοι είναι οι διεκπεραιωτές της διδασκαλίας της αλβανικής γλώσσας θεωρήθηκε απαραίτητο να εξεταστούν οι δικές τους απόψεις σχετικά με το θέμα της μητρικής γλώσσας των Αλβανών μαθητών.

β) Πέντε μαθητές που παρακολουθούν τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας, η ηλικία των οποίων κυμαίνεται από δέκα έως δεκατεσσάρων ετών. Επρόκειτο για μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Επιλέχθηκαν μαθητές των δέκα ετών και άνω προκειμένου να μπορέσουν να κατανοήσουν τα ερωτήματα των συνεντεύξεων, αλλά και που έχουν την ικανότητα κριτικής σκέψης και επιχειρηματολογίας. Όσον αφορά το φύλο των μαθητών, το δείγμα αποτέλεσαν δυο αγόρια και τρία κορίτσια.

3.2 Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Ως μέθοδος επιλέχθηκε η μελέτη περίπτωσης, προκειμένου να διερευνηθούν οι απόψεις ενός συγκεκριμένου κοινωνικού και εκπαιδευτικού πλαισίου. Η μελέτη περίπτωσης είναι μία καλά εδραιωμένη στρατηγική που το επίκεντρο είναι σε μία περίπτωση (η οποία ερμηνεύεται με μεγάλη ευρύτητα ώστε να περιλαμβάνει την περίπτωση ενός μεμονωμένου ατόμου, μίας ομάδας, ενός περιβάλλοντος, ενός οργανισμού κ.λπ.) καθαυτή, ενώ λαμβάνεται παράλληλα υπόψη και το πλαίσιο της. Το κεντρικό προσδιοριστικό χαρακτηριστικό της είναι η επικέντρωση σε μία συγκεκριμένη περίπτωση ώστε να αναδειχθεί η σημασία του πλαισίου και του περιβάλλοντος. (Robson, 2010:210,212).Ως τεχνική συλλογής δεδομένων επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη.

Οι συνεντεύξεις αποτελούν μία από τις πιο αναγνωρισμένες μορφές της ποιοτικής ερευνητικής μεθόδου. Δίνουν την δυνατότητα στον ερευνητή να εμπλακεί σε μία διαδραστική σχέση με τους ανθρώπους, να τους μιλήσει, να τους ακούσει και να αποκτήσει πρόσβαση σε αυτά που έχουν να του αφηγηθούν και διατυπώσουν.(Mason, 2011:77,78)

Ο λόγος που επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη είναι διότι αφενός η μέθοδος αυτή επιτρέπει την ύπαρξη ενός βασικού άξονα ερωτήσεων ο οποίος υποστηρίζει την διαδικασία της συνέντευξης. Ταυτόχρονα η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης προσφέρει την ευελιξία τόσο στους συνεντευξιαζόμενους να εκφράσουν τις απόψεις τους για ζητήματα τα οποία δεν είχαν προβλεφτεί όσο και στον ερευνητή για βαθύτερη προσέγγιση των απόψεων των συνεντευξιαζόμενων. Ακόμη, το γεγονός ότι το δείγμα αποτελείται από μεταναστευτικό πληθυσμό, δημιουργεί την απαίτηση για την ύπαρξη αυτής της ευελιξίας.

Οι συνεντεύξεις, σχεδόν όλες, πραγματοποιήθηκαν στο «Στέκι Μεταναστών Βόλου», κυρίως μετά το τέλος των μαθημάτων. Για μία μόνο συνέντευξη χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί επίσκεψη σε έναν από τους δασκάλους στον χώρο εργασίας του. Η

ηχογράφηση των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε με την χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και κινητού τηλεφώνου. Η μέση διάρκεια των συνεντεύξεων των δασκάλων ήταν περίπου τριάντα λεπτά, ενώ για τους μαθητές είκοσι λεπτά. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί πως το γεγονός ότι οι συνεντευξιαζόμενοι γνώριζαν προσωπικά την ερευνήτρια λειτούργησε θετικά στην διαδικασία της συνέντευξης με αποτέλεσμα οι συνεντευξιαζόμενοι εξ' αρχής να αισθανθούν άνετα με την διαδικασία αυτή.

Τέλος, τα δεδομένα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν και ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες, βάσει των οποίων έγινε η ανάλυση που ακολουθεί.

5. Τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών

1. Προφίλ εκπαιδευτικών

Προτού προβώ στην έκθεση και ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων των τριών εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα, κρίνω απαραίτητο να παρουσιάσω ορισμένα στοιχεία που στελεχώνουν το προφίλ τους.

Από τα στοιχεία αυτά αντλούνται πληροφορίες σχετικά με την παραμονή και την εργασία των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα, την εργασία και τις σπουδές τους στην Αλβανία καθώς και την τάξη διδασκαλίας που έχουν αναλάβει στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου». Οι συνεντευξιαζόμενοι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως διαμένουν στην Ελλάδα αρκετά χρόνια, η διαμονή τους στον ελλαδικό χώρο αγγίζει την εικοσαετία. Όπως ανέφεραν δύο εκπαιδευτικοί: *«Είμαι συνολικά δεκαεπτά χρόνια στην Ελλάδα» «Στην Ελλάδα είμαι δεκαεφτά χρόνια, πολλά χρόνια, μία ολόκληρη ζωή».*

Η διδασκαλία στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου», δεν αποτελεί την κύρια απασχόληση των συνεντευξιαζόμενων, αντιθέτως κατά την διάρκεια της εβδομάδας ο καθένας τους ασκεί επιπλέον μία άλλη ειδικότητα πέραν αυτής του δασκάλου. Όπως αναφέρει στην συνέντευξη ένας δάσκαλος: *«Αυτή τη στιγμή εδώ και δέκα χρόνια δουλεύω ως βιβλιοπώλης».* Ακόμα μία δασκάλα σχετικά με την επαγγελματική της δραστηριότητα στη χώρα υποδοχής απάντησε: *«Εδώ ότι δουλειά βρίσκουμε μπροστά περισσότερο, κυνηγάω δουλειές που έχουν να κάνουν περισσότερο με τα παιδιά, δηλαδή αυτό είναι κοντά στο επάγγελμά μου, και τα αγαπάω πολύ τα παιδιά και διαλέγω αυτές τις δουλειές, δουλεύω σε ένα νηπιαγωγείο. Οπότε αυτές οι δουλειές είναι κατά προτίμησή μου, σε σχέση με τα παιδιά».*

Από τα λεγόμενα των ερωτηθέντων φανερώνεται πως είναι απόφοιτοι Ανωτάτων Σχολών της Αλβανίας και η εργασία τους όσο βρίσκονταν στην Αλβανία ήταν άμεσα συνυφασμένη με το πτυχίο τους. Ένας δάσκαλος αναφέρει: *«Σπούδασα στην Αλβανία, έχω τελειώσει το 1988 το Πανεπιστήμιο, στο κλάδο της Ιατρικής εκεί, δούλεψα ως γιατρός τρειςήμισι χρόνια στην Αλβανία και μετά ήρθα εδώ στην Ελλάδα. Ήρθα το 1993 εδώ στην Ελλάδα».* Επίσης η δασκάλα της τέταρτης δημοτικού δηλώνει: *«Στην Αλβανία τέλειωσα το Πανεπιστήμιο στα Τίρανα για φιλόλογος και μετά με μία πολύχρονη και μεγάλη καριέρα δούλεψα σαν φιλόλογος στο Λύκειο, καθηγήτρια ήμουν, της Φιλολογίας».*

Σχετικά με την τάξη στην οποία διδάσκουν την αλβανική γλώσσα οι συνεντευξιαζόμενοι εκπαιδευτικοί δηλώνουν πως ο καθένας τους έχει διαφορετικές απαιτήσεις από τα παιδιά ανάλογα με την τάξη που παρακολουθούν. Ένας εκπαιδευτικός εκφράζοντας τις προσδοκίες του από την τάξη που έχει αναλάβει αναφέρει: «Διδάσκω τους αρχάριους, τα παιδιά που είναι.. που για πρώτη φορά ξεκινάνε να μάθουν τη γλώσσα, με το αλφαβητάριο (ξεκινάνε), ως το τέλος το αλφαβητάριο και μετά την παίρνουν οι δάσκαλοι που έχουν περισσότερη εμπειρία». Παράλληλα, η δασκάλα που διδάσκει την μεγαλύτερη τάξη στο Αλβανικό σχολείο Βόλου, δηλαδή την τετάρτη δημοτικού, περιγράφει την δημιουργία και την πορεία του «Αλβανικού σχολείου Βόλου», το οποίο ξεκίνησε να λειτουργεί πριν από πέντε χρόνια, με μία μόνο τάξη. Ακόμα, αναφέρει τι προσδοκά να κατακτήσουν τα παιδιά της τετάρτης δημοτικού μέσω της παρακολούθησης των μαθημάτων αλβανικής γλώσσας. Συγκεκριμένα δηλώνει πως: «Το αλβανικό σχολείο έχει πέντε χρόνια πού λειτουργεί. Στην αρχή αρχίσαμε με την πρώτη τάξη, που ήμουν μόνο εγώ, αρχίσαμε με είκοσι πέντε παιδιά, και μετά την δεύτερη χρονιά έγιναν πενήντα... και έχουμε και βοηθούς, υπάρχουν και άλλοι δάσκαλοι.., μπήκανε καινούριοι μπήκανε πρώτη φορά... Περισσότερο επιμένουμε στο να γράφουνε καλά, χωρίς λάθη και να μιλάνε την γλώσσα. Κατά τα άλλα μετά ,κάνουμε ασκήσει, τους δείχνουμε και ταινίες καμία φορά για τις γιορτές, για να ξέρουν τα παιδιά αυτά που έρχονται, να ξέρουν για την πατρίδα, την γεωγραφία του τόπου, να ξέρουν την γλώσσα, και πολλά και διάφορα που ρωτάνε και εμείς απαντάμε».

II. Τα μαθήματα της αλβανικής γλώσσας

A. Το κίνητρο των δασκάλων να διδάξουν την αλβανική γλώσσα

Το κίνητρο των δασκάλων να διδάξουν την αλβανική γλώσσα στους Αλβανούς μαθητές δεύτερης γενιάς που κατοικούν στην πόλη του Βόλου περιγράφεται παρακάτω:

A1.Επιθυμία των μαθητών

Ένας εκ των συνεντευξιαζόμενων υποστηρίζει πως μεταξύ άλλων ένας λόγος που τον οδήγησε να διδάξει την αλβανική γλώσσα στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» είναι η επιθυμία των ίδιων των μαθητών να διδαχθούν την μητρική τους γλώσσα. Τα ίδια τα Αλβανόπουλα αναζητούσαν την δυνατότητα να μάθουν σε ένα σχολείο να μιλούν και να γράφουν ορθά την γλώσσα των γονιών τους. Όπως αναφέρει ο δάσκαλος:

Η επιθυμία να μάθουν τα παιδιά την γλώσσα τους τίποτε άλλο παραπάνω. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.22)

A2. Διατήρηση της μητρικής γλώσσας και η αξία της

Από την άλλη, ένας εκπαιδευτικός ισχυρίζεται πως η ανάγκη να διδάξει την αλβανική γλώσσα φανερώθηκε καθώς συναντούσε όλο και περισσότερα Αλβανόπουλα που δεν την γνώριζαν. Συμφώνα με τα λεγόμενά του η διατήρηση της μητρικής γλώσσας είναι εθνικός σκοπός καθώς αυτή κατέχει ιδιαίτερη αξία σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη

γλώσσα την οποία μαθαίνει κανείς, και αυτό διότι η εκμάθησή της συνδέεται με προσωπική και ιστορικό-πολιτισμική αυτογνωσία. Ειδικότερα δήλωσε:

Επειδή βλέπαμε ότι τα παιδιά που γεννήθηκαν στην δεύτερη πατρίδα εδώ δεν ήξεραν την αλβανική γλώσσα, οπότε σιγά σιγά σκεφτήκαμε ότι εάν αυτή η γλώσσα δεν μαθευτεί από την νέα γενιά, θα χαθεί, θα χαθεί εντελώς και αυτό θα είναι μία μεγάλη ήττα, για και το έθνος μας, για την γλώσσα μας, για την ίδια την νέα γενιά πού μπροστά έχει ένα μεγάλο μέλλον μπορεί να μείνει εδώ, μπορεί να γυρίσει πίσω, αλλά μία γλώσσα που πρέπει να μάθει είναι η μητρική γλώσσα, εκτός από τις άλλες γλώσσες που μαθαίνουν τα παιδιά στα φροντιστήρια η πρώτη που πρέπει να μάθουν είναι η μητρική, μετά τις άλλες γλώσσες, γιατί εάν δεν ξέρεις την ιστορία του τόπου σου, εάν δεν ξέρεις ποιος είσαι, από πού είσαι, τότε δεν είσαι κανείς. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.41-50)

A3. Διδασκαλία της ακαδημαϊκής αλβανικής γλώσσας

Δεδομένου ότι η χρήση της αλβανικής γλώσσας από του Αλβανούς μετανάστες δεύτερης γενιάς κρίνεται περιορισμένη, διαπιστώνεται ακόμα πως η ποιότητα της αλβανικής γλώσσας που ομιλείται έστω και σπάνια από αυτούς είναι κακή. Αυτό σημαίνει ότι όταν ομιλούν οι Αλβανοί μαθητές αλβανικά κάνουν λάθη, με αποτέλεσμα να αναπαράγεται λανθασμένα η μητρική τους γλώσσα. Έτσι, το κίνητρο ενός εκπαιδευτικού να διδάξει στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» ήταν να μάθουν τα Αλβανόπουλα που ζούν στο Βόλο ολοκληρωμένα την σωστή, λόγω αλβανική γλώσσα, δηλαδή τόσο σε προφορικό όσο και γραπτό λόγο. Συγκεκριμένα ο δάσκαλος αναφέρει:

Ήταν μία πρόκληση για τα παιδιά, τα Αλβανόπουλα που έχουν σχεδόν χάσει επαφή με την μητρική γλώσσα την μιλάνε πολύ αραιά, πολύ σπαστά στο σπίτι τους, και τώρα εδώ είναι μία ευκαιρία γι' αυτούς να μιλάνε σωστά και να γράφουν σωστά. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.13-16)

A4. Ιδέα- πρόκληση

Αξίζει να σημειωθεί πως δυο από τους αλβανικής καταγωγής συνεντευξιζόμενους δασκάλους, όταν ερωτήθηκαν σχετικά με το κίνητρο που τους οδήγησε να διδάξουν στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» αναφέρθηκαν στην σύλληψη της ιδέας περί ενός «Αλβανικού σχολείου». Οι δάσκαλοι αναφέρουν πως η δημιουργία του «Αλβανικού σχολείου» είναι μία ιδέα-πρόκληση όχι μόνο για το διδακτικό προσωπικό αλλά και για τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι καλούνται να κατακτήσουν την μητρική τους γλώσσα με συστηματικό, οργανωμένο και ολοκληρωμένο τρόπο στο πλαίσιο του σχολείου. Η λειτουργία του αλβανικού σχολείου στο Βόλο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κοινωνικό έργο καθώς δίνει την ευκαιρία και το δικαίωμα στο Αλβανόπουλα να διατηρήσουν την γλώσσα τους, την ιστορία και τον πολιτισμό τους. Οι δυο εκπαιδευτικοί αναγνωρίζοντας την σημαντικότητα και την αξία της γνώσης της μητρικής γλώσσας αναφέρουν:

Αυτό ήταν μία πολύ καλή ιδέα και πολύ καλή ιδέα και έργο μπορώ να πω.Επειδή βλέπαμε ότι τα παιδιά που γεννήθηκαν στην δεύτερη πατρίδα εδώ δεν ήξεραν την αλβανική γλώσσα.... εκτός από τις άλλες γλώσσες που μαθαίνουν τα παιδιά στα φροντιστήρια η πρώτη που πρέπει να μάθουν είναι η μητρική, μετά τις άλλες γλώσσες, γιατί εάν δεν ξέρεις την ιστορία του τόπου σου, εάν δεν ξέρεις ποιος είσαι, από πού είσαι, τότε δεν είσαι κανείς. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.40-50)

Ήταν μία πρόκληση για τα παιδιά, τα Αλβανόπουλα που έχουν σχεδόν χάσει επαφή με την μητρική γλώσσα την μιλάνε πολύ αραιά, πολύ σπαστά στο σπίτι τους, και τώρα εδώ είναι μία ευκαιρία γι αυτούς να μιλάνε σωστά και να γράφουν σωστά.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.13-16)

B. Το κίνητρο των μαθητών να διδαχθούν την αλβανική γλώσσα

B1. Η επιθυμία των μαθητών και των γονέων

Σύμφωνα με τα όσα ανέφερε στην συνέντευξη ένας εκπαιδευτικός, φαίνεται πως τα ίδια τα παιδιά αποζητούν να παρακολουθήσουν το «Αλβανικό σχολείο Βόλου» προκειμένου να γίνουν γνώστες της μητρικής τους γλώσσας. Άρα το κίνητρο είναι η δική τους επιθυμία να μάθουν αλβανικά. Ωστόσο, λίγο παρακάτω ο ίδιος εκπαιδευτικός και ο εκπαιδευτικός της δευτέρας δημοτικού κάνουν ακόμα λόγο για πίεση που ασκείται στα παιδιά εκ μέρους των γονέων τους προκειμένου εκείνα να μάθουν αλβανικά. Αναφέρθηκαν τα εξής:

Πιστεύω ότι είναι η επιθυμία των παιδιών να μάθουν την μητρική τους γλώσσα και το δεύτερο είναι κάπως η πίεση από τους γονείς που κάνουν πως και πώς να μάθουν τα παιδιά τη μητρική τους γλώσσα και βλέπουν τις δυσκολίες που έχουν παιδιά να μάθουν τη γλώσσα στα σπίτια, δεν μπορούν να την μάθουν, έτσι με το σωστό τρόπο, και καλύτερα έτσι σε καλύτερο επίπεδο. Γι' αυτό το λόγο τους φέρνουν στο σχολείο.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.24-30)

...πιστεύω πως είναι μία γλυκιά πίεση εκ μέρους των γονιών... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.21)

Ένας ακόμη δάσκαλος αναφέρθηκε στην επιθυμία των παιδιών να παρακολουθήσουν τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας δηλώνοντας τα παρακάτω:

Εγώ πιστεύω πως αυτή η θέληση ξεκινάει από το σπίτι, μιλώντας εκεί για πολλά και διάφορα τα παιδιά μένουν έξω, δηλαδή δεν ξέρουν πολλά πράγματα σε σχέση με την Αλβανία και είναι περίεργοι να μάθουν από πού έρχονται, να μάθουν κάτι για την ιστορία του τόπου...(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.53-56)

B2. Δυνατότητα εκμάθησης της ακαδημαϊκής αλβανικής γλώσσας

Καθώς η κατάκτηση μίας γλώσσας αποτελεί μία διαρκή και απαιτητική διαδικασία κρίνεται απαραίτητη η συστηματική επαφή με τις βασικές γλωσσικές δεξιότητες στην εκάστοτε γλώσσα. Επιπλέον όμως, κρίνεται απαραίτητη η εκμάθησή της από άτομα

με παιδαγωγικό και ακαδημαϊκό υπόβαθρο, τα οποία δύνανται να μυήσουν τους μαθητές στην ακαδημαϊκή αλβανική γλώσσα. Το ρόλο αυτό διαδραματίζει συνήθως ο θεσμός της εκπαίδευσης ο οποίος στην συγκεκριμένη περίπτωση εκπροσωπείται από το «Αλβανικό σχολείο Βόλου». Η συνεντευξιαζόμενη δασκάλα της τετάρτης δημοτικού αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα της κατάκτησης της ακαδημαϊκής μητρικής γλώσσας μέσα από το σχολείο τονίζει:

...και μέσα στο σπίτι δεν μπορούν να το έχουν αυτό και δεν μπορούν οι γονείς τους να τους δώσουν αυτό που θέλουν, θέλουν με τα μάτια τους να γράφουν και να διαβάσουν τη γλώσσα.. Στο σχολείο είναι προγραμματισμένο και οργανωμένο αυτό, όχι όπως στο σπίτι που μπορεί η μάνα και ο πατέρας να κάτσει μισή ώρα που και που να τους μάθει κάτι, έτσι δεν μαθαίνεται η γλώσσα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.57-61)

B3. Άμεση πρόσβαση στον αλβανικό πολιτισμό

Είναι κυρίαρχη η άποψη πως η γλώσσα ενός λαού αποτελεί το σημαντικότερο μέσο επικοινωνίας του. Βέβαια, η γλώσσα δεν αποτελεί μόνο ένα εργαλείο επικοινωνίας ανάμεσα σε μία γλωσσική κοινότητα αφού δίνει την δυνατότητα στον ομιλητή να έχει πρόσβαση στον πολιτισμό τον οποίο η εκάστοτε γλώσσα ανήκει. Έτσι, η μητρική γλώσσα πέραν από κομμάτι της πολιτισμικής κληρονομιάς ενός λαού είναι ταυτόχρονα ένα εργαλείο που δίνει την ευκαιρία στους χρήστες της να γνωρίσουν και να έρθουν σε προσωπική επαφή με τον πολιτισμό. Η δασκάλα της τετάρτης δημοτικού του «Αλβανικού σχολείου» σχετικά με αυτό αναφέρει:

Πάνε σε μουσεία, επίσκεψη και τα λένε όλα αυτά και όλα αυτά ανοίγουν μπροστά τους ορίζοντα. Τα παιδιά θέλουν και έρχονται να μάθουν περισσότερα. Παίζουν και τραγουδάνε τραγούδια αλβανικά και χορεύουν, αυτό είναι κάτι ευχάριστο που τους τραβάει. Βλέπουν ταινίες που δείχνουν την ιστορία του... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.64-67)

B4. Συναισθηματικοί λόγοι

Σαφώς και ο συναισθηματικός παράγοντας διαδραματίζει ένα πολύ ξεχωριστό και καθοριστικό ρόλο στις σχέσεις που θα αναπτύξει το άτομο με την χώρα προέλευσης και κάθε πολιτισμική της πτυχή. Ένα άλλο κίνητρο το οποίο ώθησε τους Αλβανούς μαθητές να συμμετάσχουν στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» είναι τα θετικά συναισθήματα που τρέφουν για την πατρίδα τους και κατ' επέκταση για την μητρική τους γλώσσα. Αυτό αναφέρει ο δάσκαλος της δεύτερης τάξης του δημοτικού του στο αλβανικό σχολείο:

Είναι κάτι έμφυτο πιστεύω, η αγάπη για την μητρική γλώσσα, καθώς βλέπουν ότι είναι μία γλώσσα που μιλιέται στο σπίτι τους, το ένα είναι αυτό, τους αρέσει πολύ η μητρική τους γλώσσα την μαθαίνουν με αρκετή άνεση. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.18-21)

B5. Ενδεχόμενη παλιννόστηση

Η ευμετάβλητη πολιτική και οικονομική κατάσταση που έχει επικρατήσει στον ελλαδικό χώρο τα τελευταία χρόνια και που αδιαμφισβήτητα έχει δυσχεράνει τις συνθήκες διαβίωσης επιτρέπει στους μετανάστες να σκέφτονται σοβαρά την επιστροφή στην χώρα προέλευσης, εάν δεν το έχουν πράξει ήδη. Υπό την σκέψη αυτή δηλώνεται από ένα δάσκαλο:

...γονιών καθώς υπάρχει η πιθανότητα επιστροφής στην πατρίδα, τελευταία αυτή η ιδέα βρίσκεται στο επίκεντρο. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.22-23)

Γ. Επίπεδο γνώσης της αλβανικής γλώσσας από τους μαθητές πριν παρακολουθήσουν το «Αλβανικό σχολείο Βόλου»

Γ1. Ανεπαρκής γνώση της αλβανικής γλώσσας

Όλοι οι σουνεντευξιαζόμενοι δάσκαλοι συμφωνούν ως προς το χαμηλό επίπεδο γνώσης των αλβανικών από τους μαθητές τους όταν ξεκίνησε το σχολείο. Καθώς η ελληνική γλώσσα είναι η πρώτη γλώσσα πολλών αλβανών μαθητών, επειδή γεννήθηκαν στην Ελλάδα, δεν κατάφεραν να εξασκήσουν την μητρική της γλώσσα με αποτέλεσμα να την μιλούν και να την κατανοούν με δυσκολία. Τα Αλβανόπουλα δεύτερης γενιάς αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες στην μητρική γλώσσα οι οποίες αφορούν εξίσου στο προφορικό και στο γραπτό λόγο. Η ανεπάρκεια στην μητρική γλώσσα προκύπτει λόγω της εκτεταμένης χρήσης της ελληνικής γλώσσας πέραν του σχολείου και στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Ως προς την ανεπάρκεια των μαθητών τους στην αλβανική γλώσσα οι δάσκαλοι του «Αλβανικού σχολείου Βόλου» ομοφωνούν ως εξής:

Σε όλα γενικά είναι κακή έως πολύ κακή η χρήση της αλβανικής γλώσσας. Έχουν συνηθίσει τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία να μιλάνε και να χρησιμοποιούν την αλβανική γλώσσα πολύ ελάχιστα, και μιλάνε μόνο ελληνικά,...και δυστυχώς αυτό είναι εις βάρος της μητρικής γλώσσας. Και γι αυτό έρχονται σε πολύ άσχημη κατάσταση στο σχολείο. Και βλέπουμε παιδιά που ναι μεν ξέρουν να μιλάνε αλλά δεν ξέρουν καθόλου ούτε να γράφουν, ούτε να διαβάζουν, και ειδικά φέτος μας έχουν έρθει πολλά παιδιά που δεν γνωρίζουν ούτε καν να μιλάνε, ελάχιστα δηλαδή. Απλώς καταλαβαίνουν. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.33-42)

Την πρώτη φορά που ανοίξαμε το σχολείο, είχε παιδιά που δεν ήξεραν καθόλου, υπήρχαν παιδιά που ήξεραν λίγο και υπήρχαν παιδιά που ήξεραν λίγο παραπάνω, δηλαδή υπήρχαν παιδιά που δεν ήξεραν καλά, όχι να γράψουν, αλλά δεν ήξεραν τις λέξεις να δέσουν μία πρόταση... και λέγανε τις δυο λέξεις στα ελληνικά και την τρίτη στα αλβανικά, τις κολλάγανε σα να ήταν ψηφίδες, μετά όμως άνοιξαν τα βιβλία, διάβασαν και βρήκαν το δρόμο. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.83-90)

Οι περισσότεροι μιλούσαν στο σπίτι τους αλβανικά, αλλά όχι τόσο καλά, το λεξιλόγιό τους ήταν πάρα πολύ φτωχό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.26-27)

Δ. Η κυρίαρχη γλώσσα στην καθημερινότητα των μαθητών

Δ1. Συντριπτική χρήση της ελληνικής γλώσσας

Οι Αλβανοί μαθητές οι οποίοι κοινωνικοποιούνται σε ένα περιβάλλον όπου η γλώσσα της πλειοψηφίας και αυτή που χρησιμοποιείται σε όλα τα επίσημα πλαίσια είναι η ελληνική, έχουν οικειοποιηθεί βαθύτατα την γλώσσα της χώρας υποδοχής, σε τέτοιο βαθμό ώστε να την χρησιμοποιούν και σε ανεπίσημα περιβάλλοντα όπως το σπίτι ή οι παρέες συνομηθικών. Η δασκάλα της τετάρτης δημοτικού κατά την διάρκεια της συνέντευξης υποστήριξε:

Στην καθημερινότητά τους πιστεύω την ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούν πάρα πολλές ώρες, λίγο μιλάνε τα αλβανικά στο σπίτι γιατί και στο σπίτι τις περισσότερες ώρες οι γονείς δουλεύουν και δεν έχουν χρόνο και τα παιδιά ετοιμάζονται για την άλλη μέρα στο ελληνικό σχολείο(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.92-95)

Τα παιδιά μιλούν καθαρά ελληνικά.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.29)

Δ2. Αναγκαία η χρήση της αλβανικής γλώσσας στο οικογενειακό περιβάλλον

Καθώς αποδεικνύεται πως η ελληνική γλώσσα υπερισχύει της αλβανικής γλώσσας σε όλα τα κοινωνικά πλαίσια στα οποία συμμετέχουν οι μαθητές, καταδεικνύεται επιτακτική η ανάγκη να ομιλείται η αλβανική γλώσσα τουλάχιστον στο σπίτι των μαθητών. Σύμφωνα με τα λεγόμενα της δασκάλας:

Το θετικό είναι ότι βλέπουν τηλεόραση από τα κανάλια της Αλβανίας και κάτι αρπάζουν από κει βέβαια έχουμε πει στους γονείς στο σπίτι να μιλάνε μόνο αλβανικά να έχουν την ευκαιρία τα παιδιά να ασκούν μόνο τη γλώσσα τους. Είναι απαραίτητο στο σπίτι οι γονείς να μιλάνε τη γλώσσα τους. Για να ασκήσουν τη γλώσσα τους, να βοηθηθούν από τους γονείς, να μάθουν λέξεις γιατί το λεξιλόγιό τους είναι πολύ φτωχό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.95-99)

Ε. Λόγοι εκμάθησης της μητρικής γλώσσας

Ε1. Φυσιολογική πορεία του ανθρώπου

Υποστηρίχτηκε από έναν δάσκαλο ότι η μητρική γλώσσα οφείλεται να μαθαίνεται από τους ομιλητές της καθώς η ομιλία και χρήση της αντικατοπτρίζει την φυσική εξέλιξη της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο εκπαιδευτικός στην συνέντευξη δήλωσε:

Είναι το πιο φυσικό πράγμα για έναν άνθρωπο, κατά την γνώμη μου, να μάθει την μητρική του γλώσσα, είναι η γλώσσα της μάνας του, είναι το πιο φυσικό, προς αυτή την κατεύθυνση, δεν το σκεφτόμαστε ούτε ως πατριωτικό ούτε ως τίποτε άλλο.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.46-49)

E2. Διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας

Στα εθνοπολιτισμικά στοιχεία κάθε λαού τα οποία τον διαφοροποιούν πολιτισμικά από τους υπόλοιπους ανήκει μεταξύ άλλων και η γλώσσα ή οι γλώσσες του. Ακολουθώντας την άποψη ότι κάθε γλώσσα αποτελεί μέσο έκφρασης της σκέψης και μεταπηδώντας στη σχέση γλώσσας και πολιτισμού καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η γλώσσα μίας πολιτισμικής ομάδας μετατρέπεται σε μέσο έκφρασης της. Η γλώσσα ενός λαού συνιστά ένα εθνοπολιτισμικό στοιχείο στο οποίο όμως μπορούν να ανιχνευτούν άλλα εθνοπολιτισμικά στοιχεία άλλα και αξίες του κάθε λαού. Κατά την διάρκεια της συνέντευξης από τον δάσκαλο της δευτέρας δημοτικού υποστηρίχτηκε ότι ένας λόγος εκμάθησης της μητρικής γλώσσας είναι η δυνατότητά της να διαμορφώσει πολιτισμική συνείδηση. Η χρήση της γλώσσας χτίζει μία βαθειά σχέση μεταξύ του έθνους και των ομιλητών της γλώσσας αυτής καθώς αυτή αποτελεί ένα εργαλείο πρόσβασης στον πολιτισμό και ως τέτοιο ενδυναμώνει την διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας. Ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού υποστήριξε τα ακόλουθα:

Πρωτ' από όλα είναι αδύνατον να απαρνιέται κάποιος τη δικιά του την ταυτότητα, είναι Αλβανοί απλώς ζουν εδώ. Μία ταυτότητα δεν μπορεί να καθορίζεται από κάτι άλλο, παρά ως κύριο χαρακτηριστικό της είναι η γλώσσα. Υπάρχει αυτό το πρόβλημα παντού από παιδιά μεταναστών, που έχουν προβλήματα ταυτότητας... Αυτό είναι ένα πάρα πολύ καλό βοηθητικό μέσο να υπάρχει μία υγιή πνευματική και ψυχολογική ζωή, αργότερα, στην πορεία τους πρώτον αυτό και δεύτερον είναι η εισαγωγή στον πολιτισμό της Αλβανίας με τη γλώσσα, την γεωγραφία, την κουλτούρα, ποιήματα, αφηγήσεις, με ότι σημαίνει αυτό, καθώς θα έχουν πλέον όπλο της γλώσσας.. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.38-51)

E3. Επικοινωνία με συγγενικά πρόσωπα στην πατρίδα

Σαφώς και η ευρύτερη χρήση της γλώσσας αφορά στην επικοινωνία των ανθρώπων. Πολλά μεταναστούπουλα δεύτερης γενιάς τα οποία γεννήθηκαν στην Ελλάδα δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν χρησιμοποιώντας τα αλβανικά καθώς αγνοούν αυτή τη γλώσσα. Το πρόβλημα αυτό φαίνεται να οξύνεται όταν επισκεφτούν την Αλβανία όπου και τα αλβανικά καθίστανται η μοναδική γλώσσα επικοινωνίας. Η επαφή με τα οικεία τους πρόσωπα σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους πραγματοποιείται αρμονικά και ουσιαστικά μόνο όταν τα παιδιά γνωρίζουν να μιλούν αλβανικά, ειδάλως προκαλούνται παρεξηγήσεις και συγχύσεις στην μεταξύ τους επικοινωνία. Έτσι, η συνεντευξιαζόμενη δασκάλα δηλώνει πως ένας σημαντικός λόγος για να εκμάθουν τα Αλβανόπουλα την αλβανική γλώσσα είναι η δυνατότητα που η γνώση αυτή τους δίνει στην επικοινωνία και στην ανάπτυξη αμοιβαίων σχέσεων με τα συγγενικά τους πρόσωπα τα οποία κατοικούν στην Αλβανία. Συγκεκριμένα τα λεγόμενά της είναι τα εξής:

Είναι απαραίτητο γιατί τα παιδιά που ζουν στην Ελλάδα είναι πολύ κοντά στην Αλβανία. Δεν υπάρχει παιδί που να μην πάει κάθε καλοκαίρι στην Αλβανία. Να πάει

εκεί και να μην ξέρει λέξει και να μην μπορεί να πει στον παππού και στην γιαγιά μία λέξη που τους λαχταράει; Δεν υπάρχει χειρότερο πράγμα, να είσαι Αλβανός και να μην ξέρεις αλβανικά... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.112-127)

E4. Επιστροφή στην πατρίδα για εργασία ή σπουδές

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων το ενδεχόμενο της παλιννόστησης πρόβαλε συχνά στις δηλώσεις των συνεντευξιζόμενων. Πολλές φορές η παραμονή των Αλβανών μεταναστών αλλά και γενικότερα έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση. Λόγω της οικονομικής κρίσης πολλές οικογένειες μεταναστών αναγκαστικά σκέφτονται να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Αυτό έχει ως συνέπεια να αυξηθεί το ενδιαφέρον προς την εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας. Δύο από τους δασκάλους που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ένας από τους λόγους για τους οποίους τα Αλβανόπουλα πρέπει να μάθουν την αλβανική γλώσσα είναι επειδή αυτή θα τους είναι όχι μόνο χρήσιμη αλλά κυρίως απαραίτητη εάν επιστρέψουν στην πατρίδα τους τόσο για εργασία όσο και για σπουδές. Συγκριμένα ανέφεραν:

Η Αλβανία είναι πολύ κοντά και μπορούν να πάνε εύκολα να σπουδάσουν εκεί. Η μπορούν να γυρίσουν πίσω λόγω του οικονομικού προβλήματος που έχουν οι οικογένειες. Αν γυρίσουν πίσω και δεν ξέρουν τη γλώσσα τι θα γίνει. Να γυρίσει ένα παιδί δεκατεσσάρων-δεκαπέντε χρονών και να πάει στη δεύτερα δημοτικού; Εάν ξέρει να γράφει και να διαβάζει θα προχωρήσει, δεν έχει εμπόδιο να πάει να συνεχίσει το σχολείο. Αμα δεν την ξέρει έχει μεγάλο εμπόδιο μπροστά. Μπορεί και να μείνει εκεί να σπουδάσει εκεί, να δουλέψει ή να γυρίσει εκεί γιατί είναι μία χώρα που είναι πολύ κοντά. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.172-127)

...Υπάρχει η πιθανότητα επιστροφής στην πατρίδα, τελευταία αυτή η ιδέα βρίσκεται στο επίκεντρο. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.22-23)

III. Συνύπαρξη ελληνικής και αλβανικής γλώσσας στο αλβανικό σχολείο

A. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας στο «αλβανικό σχολείο»

A1. Η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας πραγματοποιείται μέσω της ελληνικής

Κατά την διεξαγωγή των μαθημάτων αλβανικής γλώσσας θεωρείται βέβαιο καθώς περί αυτού πρόκειται να χρησιμοποιείται η μητρική γλώσσα των μαθητών, δηλαδή τα αλβανικά. Για την διδασκαλία όμως της αλβανικής γλώσσας κρίνεται απαραίτητη η χρήση της ελληνικής κυρίως σε μαθητές που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Η ελληνική γλώσσας χρησιμοποιείται μέσα στην τάξη διδασκαλίας κατά την διάρκεια των μαθημάτων για να παρέχει επεξηγήσεις σχετικές με γραμματικά, συντακτικά φαινόμενα καθώς και για λεξιλογικές διευκρινήσεις. Η χρήση της κατά αυτόν τον τρόπο είναι απολύτως αποδεκτή και κατανοητή από τους διδάσκοντες, για τους οποίους η χρήση της ελληνικής γλώσσας συνιστά το εργαλείο μέσα από το οποίο θα διεκπεραιώσουν το έργο τους. Ο δάσκαλος της πρώτης και της δεύτερας τάξης του δημοτικού περιγράφουν τον τρόπο χρήσης της ελληνικής γλώσσας κατά την διάρκεια των μαθημάτων ενώ η δασκάλα της τετάρτης δημοτικού θεωρεί πως η χρήση της

ελληνικής γλώσσας κατά την διάρκεια των μαθημάτων ενδέχεται να προβεί εμπόδιο στην εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας. Συγκεκριμένα οι δάσκαλοι απάντησαν ως εξής:

Όχι βέβαια. Είναι πολλά πράγματα που δεν μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε... δεν τα γνωρίζουν τα παιδιά στα αλβανικά τα λέμε και ελληνικά. Το κάνουμε συνέχεια αυτό στην τάξη, ιδιαίτερα στα παιδιά από την πρώτη τάξη, ώστε να γνωρίζουν καλύτερα την έννοια...την γλώσσα την πνευματική γλώσσα και να έχουν καλύτερη κατανόηση.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.53-57)

Εγώ θα την χρησιμοποιήσω για να κάνω μετάφραση κάποιας λέξη που ίσως τα παιδιά δεν γνωρίζουν.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.55-57)

Καμιά φορά. Όταν μία λέξη είναι δύσκολη και δεν μπορούν να την καταλάβουν λέμε και την εξήγηση στα ελληνικά. Αλλά όχι ελληνικά. Δεν είναι απαραίτητο, όταν μαθαίνεις μία ξένη γλώσσα πρέπει να μιλάς αυτή δυο ώρες, δεν υπάρχει λόγος να μπαίνει μία άλλη γλώσσα στη μέση.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.131-134)

A2. Αναπόφευκτη η χρήση της ελληνικής γλώσσας κατά την διάρκεια των μαθημάτων

Ακόμα, σύμφωνα με τα όσα υποστήριξαν οι δάσκαλοι η χρήση της ελληνικής γλώσσας μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας είναι ένα φαινόμενο κατανοητό αλλά και επόμενο καθώς για τους περισσότερους μαθητές μπορεί η ελληνική να μην είναι η μητρική τους γλώσσα είναι όμως η πρώτη γλώσσα που έμαθαν. Η συνθήκη αυτή είναι που κάνει την χρήση της αναπόφευκτη. Σχετικά με αυτό οι δυο συνεντευξιαζόμενοι δάσκαλοι δήλωσαν τα παρακάτω:

Αυτό μπορώ να σας το εξηγήσω με έναν διαφορετικό τρόπο. Όσο συνεννοούνται μαζί μου μιλάνε αλβανικά, όταν σταματάω εγώ μεταξύ τους μιλάνε ελληνικά. Δεν ξέρω αν το καταλάβατε το νόημα.... Δηλαδή φυσικά και μιλάνε ελληνικά και επειδή είμαι εγώ εκεί πέρα υποχρεωτικά μιλάνε αλβανικά. Αυτή είναι η κατάσταση. Και αυτό συνεχίζει, δεν μπορεί να μετατραπεί γιατί τα παιδιά συνηθίζουν, ζουν εδώ, προσαρμόζονται εδώ, μεγαλώνουν εδώ ως ελληνόπαιδα ας πούμε εδώ πέρα και δεν είναι να τους βάζουμε σε καταπίεση, το να τους βάζουμε να μαθαίνουν υποχρεωτικά, το θέλουν και να μαθαίνουν, αλλά το μαθαίνουν ως δεύτερη γλώσσα ,αυτή είναι η διαφορά, η πρώτη γλώσσα γι' αυτούς είναι η ελληνική.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.61-70)

Ναι από τα παιδιά επειδή όπως σας είπα τους βγαίνει αυθόρμητα. Και στο μάθημα αλλά κυρίως στο διάλειμα όταν παίζουν μεταξύ τους. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.54-55)

B. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους Αλβανούς δασκάλους

B1. Ικανοποιητική χρήση της ελληνικής γλώσσας

Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι δάσκαλοι όπως διαπιστώθηκε στην αρχή των συνεντεύξεων ζουν στην Ελλάδα περίπου μία εικοσαετία. Οι συνεντεύξεις που παραχώρησαν στα πλαίσια αυτής της έρευνας πραγματοποιήθηκαν στα ελληνικά και φαίνεται ξεκάθαρα πως η μακρά διαμονή στην Ελλάδα τους έχει εξασφαλίσει εξαιρετική γλωσσική ευχέρεια. Αυτό επιβεβαιώνει και η δασκάλα της τετάρτης δημοτικού λέγοντας:

Είμαι αρκετά χρόνια εδώ και ναι μου είναι εύκολο. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη2, σ.59)

Γ. Η νοηματοδότηση της συνύπαρξης ελληνικής και αλβανικής γλώσσας στο αλβανικό σχολείο

Γ1. Οι μαθητές αποδέχονται τη συνύπαρξη των δυο γλωσσών ως φυσιολογική

Οι μαθητές ως άτομα δίγλωσσα αποδέχονται τη γλωσσική συνύπαρξη στο μαθησιακό τους περιβάλλον αλλά και ευρύτερα. Η καθημερινότητά τους εκτυλίσσεται μέσα από δυο διαφορετικούς γλωσσικούς άξονες. Οι μαθητές οι οποίοι αντλούν πολιτισμικά αλλά και γλωσσικά στοιχεία από δυο λαούς αντιλαμβάνονται τη χρήση των δυο γλωσσών ως αναμενόμενη και φυσιολογική καθώς κάτι τέτοιο είναι απολύτως συμβατό με την διπλή πολιτισμική τους υπόσταση. Οι δυο δάσκαλοι κατά την διάρκεια της συνέντευξης ανέφεραν:

Είναι θετικό πιστεύω αυτή η συνύπαρξη των δυο γλωσσών. Είναι τελείως φυσιολογικό για αυτούς να μιλούν και τις δύο γλώσσες ταυτόχρονα, καθώς τα περισσότερα παιδιά έχουν γεννηθεί εδώ, για να μην πω όλα τα παιδιά που έχω στην τάξη μου. Και τους έρχεται τελείως φυσιολογικά να μιλούν και τις δυο γλώσσες. Έτσι είναι η συνθήκη, οπότε δεν έχουν πρόβλημα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.61-65)

...τα παιδιά συνηθίζουν, ζουν εδώ, προσαρμόζονται εδώ, μεγαλώνουν εδώ ως ελληνόπαιδα ας πούμε εδώ πέρα και δεν είναι να τους βάζουμε σε καταπίεση, το να τους βάζουμε να μαθαίνουν υποχρεωτικά, το θέλουν και να μαθαίνουν, αλλά το μαθαίνουν ως δεύτερη γλώσσα, αυτή είναι η διαφορά, η πρώτη γλώσσα γι' αυτούς είναι η ελληνική. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 61-70)

IV. Μητρική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

A. Λόγοι εκμάθησης της μητρικής γλώσσας

A1. Η μητρική γλώσσα είναι κομμάτι της πολιτισμικής ταυτότητας

Συστατικό στοιχείο κάθε πολιτισμικής οντότητας αποτελεί σαφώς η γλώσσα του κάθε πολιτισμού. Σε αυτή αποτυπώνονται στοιχεία του πολιτισμού των αξιών του και της κουλτούρας του κάθε λαού. Η μητρική γλώσσα είναι η γλώσσα που υποδέχεται τον

κάθε πολιτισμό, τον κουβαλάει και τον εξελίσσει στην πορεία των ετών γινόμενη έτσι κομμάτι της πολιτισμικής του ταυτότητας και διακρίνοντάς τον παράλληλα από τους υπόλοιπους. Ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού ταυτίζει την γλώσσα με τον πολιτισμό των λαών. Ακόμα, επισημαίνει πως η μητρική γλώσσα είναι το εργαλείο και η οδός μέσω των οποίων τα Αλβανόπουλα θα μπορέσουν να αναγνωρίσουν την ταυτότητά τους, την αλβανική πολιτισμική τους ταυτότητα. Συγκεκριμένα ο δάσκαλός της δευτέρας δημοτικού τοποθετήθηκε ως εξής:

Το θεωρώ πολύ απαραίτητο αυτό. Τα παιδιά, τα Αλβανόπουλα μέσα από την αλβανική γλώσσα θα μπορέσουν να αναγνωρίσουν αυτό που είναι, την ταυτότητά τους. Η γλώσσα είναι ένας βασικός τρόπος για να γίνει αυτό, γιατί εκεί αποτυπώνεται το μεγαλύτερο κομμάτι του πολιτισμού μίας χώρας. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 68-72)

A2. Η μητρική γλώσσα αναστέλλει τα προβλήματα ταυτότητας

Η γνώση της μητρικής γλώσσας συμπληρώνει μία πτυχή στην προσωπική ταυτότητα των μεταναστών δευτερογενιάς, μία πτυχή του εαυτού τους. Ενδεχομένως, να προκύπτουν προβλήματα ταυτότητας εφόσον ο μετανάστης δεν θεωρεί ότι εκπροσωπεί ή αφομοιώνει τα πολιτισμικά στοιχεία ενός λαού. Στην περίπτωση των μεταναστών δευτερογενιάς η γνώση της μητρικής τους γλώσσας κατά κάποιο τρόπο βοηθά στην αναγνώριση στοιχείων της πολιτισμικής τους ταυτότητας τα οποία συμβάλλουν στην αποκρυπτογράφηση της προσωπικής τους ταυτότητας. Ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού αναφέρει πως τέτοιου είδους προβλήματα μπορούν να επιλυθούν ή και να προληφθούν όταν το άτομο έχει επίγνωση της εθνικής του ταυτότητας. Συγκεκριμένα δήλωσε:

Υπάρχει αυτό το πρόβλημα παντού από παιδιά μεταναστών, που έχουν προβλήματα ταυτότητας και υπάρχουν και ψυχολογικά προβλήματα αργότερα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 41-42)

B. Μητρική γλώσσα και εθνική ταυτότητα

B1. Η μητρική γλώσσα μέσω γνωριμίας με τον πολιτισμό

Η μητρική γλώσσα του ατόμου καθιστά το άτομο ικανό να προσεγγίσει τον πολιτισμό του είτε προσεγγίζοντας την ίδια την γλώσσα ως ένα συστατικό στοιχείο αυτού είτε χρησιμοποιώντας την γλώσσα ως ένα εργαλείο εξερεύνησης και ανακάλυψης του πολιτισμού. Ουσιαστικά μέσω της μητρικής γλώσσας γίνεται μία απευθείας γνωριμία του ατόμου με τον πολιτισμό καθώς στην περίπτωση αυτή η γλώσσα λειτουργεί ως ένα πρωτογενές εργαλείο προσέγγισης του πολιτισμού. Η δασκάλα της τετάρτης δημοτικού μέσα από τα λεγόμενα της αφήνει να εννοείται πως η γνωριμία ενός πολιτισμού μέσω της χρήσης της μητρικής γλώσσας του ατόμου είναι πιο βαθιά και ουσιαστική απ' ότι θα ήταν εάν το άτομο χρησιμοποιούσε μία άλλη γλώσσα. Όσα αναφέρει σημαίνουν πως η ολοκληρωμένη γνωριμία του ατόμου με τον πολιτισμό του δεν δύναται να πραγματοποιηθεί αποτελεσματικά μέσω μίας άλλης γλώσσας εκτός της μητρικής γλώσσας του ατόμου. Η γνώση και η χρήση της μητρικής γλώσσας

επιτρέπει στα άτομα την αναζήτηση των επιστημονικών κατορθωμάτων και πνευματικών επιτευγμάτων του πολιτισμού στον οποίο ανήκουν. Η δασκάλα στην συνέντευξή της δήλωσε τα εξής:

Παίζει ρόλο, πολύ, γιατί εάν δεν γνωρίζει την αλβανική γλώσσα δεν μπορεί να γνωρίζει περισσότερο την ιστορία, τον τόπο, την κουλτούρα την γεωγραφία δεν μπορεί να τα ξέρει και να θέλει δεν μπορεί να προχωρήσει χωρίς να γνωρίσει την γλώσσα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 139-141)

B2. Η μητρική γλώσσα μέσω αναγνώρισης της εθνικής ταυτότητας για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς

Η μητρική γλώσσα συντελεί στην αναγνώριση της πολιτισμικής ταυτότητα στην προσωπικότητα και στην προσωπική ταυτότητα του ατόμου με τρόπο ανοιχτό, ειλικρινή και απαλλαγμένο από εθνικιστικά αισθήματα αλλά αντιθέτως εμπλουτισμένο με αισθήματα αυτοσυνείδησης και αυτογνωσίας. Αυτό που επισημαίνεται είναι η εξέταση της πραγματικής εθνικής ταυτότητας του ατόμου θέτοντας αντίσταση στην απόκρυψη της, δηλαδή εκεί που οδηγούνται οι μετανάστες βιώνοντας σε μη αλτρουιστικές και ξενοφοβικές κοινωνίες. Ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού ισχυρίζεται πως η ανάπτυξη της πολιτισμικής ταυτότητας μέσω της μητρικής γλώσσας είναι απαραίτητη για τα Αλβανόπουλα δεύτερης γενιάς καθώς η αλβανική γλώσσα είναι μία γλώσσα που ομιλείται από τους γονείς τους. Κατά την διάρκεια της συνέντευξης δήλωσε:

Η μητρική γλώσσα βοηθάει στο να αναπτύξουν τα παιδιά την εθνική τους ταυτότητα. Όπως ανέφερα και πρωτότερα βοηθάει αρκετά θα έλεγα, όχι με την έννοια να δημιουργήσει η ταυτότητα εθνικιστικά αισθήματα μέσα τους παρά εκτός μία αναγνώριση της ταυτότητας τους, και όχι μία ύπουλη ή κρυμμένη ταυτότητα πίσω από φόβητρα που πιθανόν να δημιουργούνται από την χώρα υποδοχής λόγω της ξενοφοβίας ή οτιδήποτε άλλο. Όχι. Τα παιδιά πρέπει να μείνουν εκτός από αυτά. Ειλικρινά, αναγνωρίζοντας την δική τους ταυτότητα. Είμαστε αυτοί αλλά ζούμε εδώ. Δεν ξέρω τι θα γίνει με την πέμπτη γενιά εκείνη ίσως ξεχάσουν την γλώσσα, αυτοί όμως η γενιά δεν μπορούν να την ξεχάσουν οι γονείς τους μιλάνε αλβανικά. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 75-84)

B3. Η μητρική γλώσσα γέφυρα μεταφοράς αξιών μεταξύ των λαών

Λαμβάνοντας υπόψη την πολιτισμική και γλωσσική επίδραση που έχει ασκήσει στα Αλβανόπουλα δεύτερης γενιάς η διαμονή τους στην Ελλάδα, αντιλαμβανόμαστε ότι τα παιδιά αυτά είναι πλήρως ενταγμένα στις δραστηριότητες της ελληνικής κοινωνίας. Τα Αλβανόπουλα δεύτερης γενιάς αλληλεπιδρούν με τους γηγενείς και έχουν υιοθετήσει την ελληνική κουλτούρα και νοοτροπία. Παράλληλα, διατηρώντας επαφή με τον πολιτισμό της πατρίδας τους και μη απαρνούμενοι αυτή την πλευρά τους μετατρέπονται σε άτομα τα οποία αναγνωρίζουν και σέβονται όλες τις πτυχές της ταυτότητάς τους. Οι μετανάστες που ακλουθούν μία τέτοια είδους ισορροπία ανάμεσα στην χώρα προέλευσης και στην χώρα υποδοχής και είναι οι πιο ικανοί να

μεταφέρουν τις αξίες μεταξύ των λαών, καθώς γίνονται ή καλύτερα επιτρέπουν στον εαυτό τους να γίνουν κοινωνοί δυο πολιτισμικών ομάδων. Αυτή την άποψη υιοθετεί ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού ο οποίος αναγνωρίζει αυτό τη δυνατότητα που δίνει η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας στους μαθητές του. Ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού αναφέρθηκε ως εξής:

Αυτό είναι ένα πάρα πολύ καλό βοηθητικό μέσο να υπάρχει μία υγιή πνευματική και ψυχολογική ζωή, αργότερα, στην πορεία τους πρώτον αυτό και δεύτερον είναι η εισαγωγή στον πολιτισμό της Αλβανίας με τη γλώσσα, την γεωγραφία, την κουλτούρα, ποιήματα, αφηγήσεις, με ότι σημαίνει αυτό, καθώς θα έχουν πλέον όπλο της γλώσσας. Και αυτό θα είναι αν μη τι άλλο μία γέφυρα θα έλεγα αγάπης, αδελφοσύνης και μεταφοράς των αξιών από τον ένα λαό στον άλλο, το θεωρώ αυτό πολύ βασικό, μπορεί αυτή η ομάδα καθώς γνωρίζει κάλλιστα και τις δυο γλώσσες να μεταφέρει όμορφα αυτό που λέμε αξίες τις ζωής. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 43-51)

Γ. Μητρική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

Γ1. Η ανάπτυξη της διπολιτισμικής ταυτότητας είναι προσωπική επιλογή των Αλβανών μαθητών

Ο δάσκαλος της δευτέρας δημοτικού θεωρεί πως κάθε μετανάστης είναι προσωπικά υπεύθυνος για τον σχηματισμό ή όχι της διπολιτισμικής του ταυτότητας. Θέτοντας ως παράδειγμα το οικογενειακό του περιβάλλον επισήμανε την θετική του άποψη στην αναγνώριση όσων πολιτισμικών στοιχείων απαρτίζουν την προσωπικότητα των παιδιών μεταναστών. Συγκεκριμένα δήλωσε:

Προσωπικά, είμαι θετικός ως προς την διπολιτισμική ταυτότητα. Είμαι παντρεμένος με Ελληνογερμανίδα, τα παιδιά μου μιλάνε ταυτόχρονα τρεις γλώσσες, είναι ταυτόχρονα τρία έθνη μέσα τους και δεν μπορώ εγώ να επιβάλω τη μία ταυτότητα πάνω, έχω αφήσει τα ίδια τα παιδιά μου να το βλέπουν αυτό. Γίνεται στην περίπτωση αυτή μία πνευματική ενότητα μέσα των δυο πολιτισμών, του ελληνικού και του αλβανικού. Γιατί δεν μπορείς να αναιρέσεις ούτε το ένα ούτε το άλλο. Οι ίδιοι δεν θα ήθελαν να είναι μόνο Αλβανοί ή μόνο Έλληνες. Ας επιλέξουν φυσικά οι ίδιοι τι είναι αλλά πιστεύω ότι η διπολιτισμική ταυτότητα είναι μία ξεκάθαρη λύση σε αυτή την περίπτωση. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 87-95)

Γ2. Τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα δηλώνουν «Αλβανοί και Έλληνες».

Ο διαχωρισμός των εθνικών αισθημάτων δεν είναι εύκολος για τα Αλβανόπουλα που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, που η πρώτη τους γλώσσα ήταν τα ελληνικά. Τα παιδιά αυτά δηλώνουν την ταυτότητά τους σύμφωνα με την συνεντευξιαζόμενη δασκάλα ενώνοντας και συνδυάζοντας τα δυο τους εθνικά αισθήματα. Η δασκάλα ανέφερε τα παρακάτω:

Ενώ ταυτόχρονα μπορεί να λέει είμαι Αλβανός και Έλληνας γιατί πολλά παιδιά έχουν γεννηθεί εδώ, και εδώ έχει γίνει η δεύτερη πατρίδα αλλά δεν μπορείς να αφήσεις στην άκρη από εκεί που έχεις έρθει, γεννήθηκες εδώ αλλά οι γονείς είναι από την Αλβανία

και πρέπει να γνωρίζεις και αυτόν τον λαό, αυτόν τον τόπο, αυτή την κουλτούρα, αυτή την ιστορία και να είσαι ολοκληρωμένος και ας είσαι με δυο πατρίδες, καλύτερα, αλλά να τις ξέρεις και τις δυο, να τις αγαπάς και τις δυο όχι μόνο εκεί που ζεις αλλά και από κει που έρχεσαι.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 144-150)

Γ3. Η μητρική γλώσσα συμβάλει στην κατανόηση της καταγωγής των μαθητών

Ο δάσκαλος της πρώτης δημοτικού τονίζει πως η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας συνεισφέρει στην συνειδητοποίηση της εθνικής προέλευσης των μαθητών και των γονιών τους. Ο δάσκαλος εξέφρασε την εξής άποψη:

Η γλώσσα, δηλαδή η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας βοηθάει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν απλώς την καταγωγή τους ότι δηλαδή οι γονείς τους είναι από μία άλλη χώρα και γνωρίζουν σχεδόν όλα τα παιδιά ότι βρίσκονται σε μία άλλη χώρα την οποία πιστεύω την αγαπάνε σαν την πατρίδα τους.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 79-82)

Γ4. Οι έφηβοι Αλβανοί μαθητές αισθάνονται Έλληνες

Ο δάσκαλος της πρώτης δημοτικού θεωρεί πως για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα είναι πιο εύκολο να δηλώσουν το εθνικό τους αίσθημα. Τα αυτά αισθάνονται Έλληνες. Ο συνεντευξιαζόμενος απάντησε ως εξής:

Αλλά για τους γονείς τους, γιατί αυτά είναι ακόμα μικρά και δεν καταλαβαίνουν την σημασία, εκτός από τα μεγάλα τα παιδιά, γιατί τα μικρά δεν μπορούν να το συνειδητοποιήσουν, έχουν γεννηθεί εδώ, έχουν μεγαλώσει εδώ και νιώθουν Έλληνες. Όσον αφορά τα μεγάλα τα παιδιά αυτά, αυτά που είναι γύρω στα δεκαέξι, αυτοί αισθάνονται πολύ περισσότερο Έλληνες και Αλβανοί σχεδόν καθόλου. Αυτή είναι η κατάσταση.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 82-86)

6. Τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των μαθητών

I. Προφίλ μαθητών

Οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν συνολικά πέντε. Κατηγοριοποιώντας τους ανάλογα με το φύλο, συνεντεύξεις παραχωρήθηκαν από δύο αγόρια και τρία κορίτσια αντίστοιχα, οι ηλικίες των οποίων κυμαίνονταν από δέκα έως δεκατεσσάρων ετών. Τέσσερις από τους πέντε μαθητές δήλωσαν ως τόπο γέννησής τους την Ελλάδα ενώ μόνο μία μαθήτρια από το δείγμα της έρευνας γεννήθηκε στην Αλβανία. Οι τρεις μεγαλύτεροι σε ηλικία μαθητές παρακολουθούν τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας για περίπου τέσσερα χρόνια, από την έναρξη λειτουργίας δηλαδή του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο». Ενώ, οι υπόλοιποι μαθητές περίπου δύο-τρία χρόνια. Ρωτώντας τους μαθητές ποια ήταν η πρώτη γλώσσα που έμαθαν να μιλούν οι τρεις από αυτούς απαντούν πως έμαθαν να μιλούν πρώτα την ελληνική γλώσσα ενώ οι υπόλοιποι μίλησαν πρώτα την αλβανική. Επί παραδείγματι, δυο μαθητές γυμνασίου αναφέρουν στην συνέντευξη: *«Ε, πρώτη ξεκίνησα να μιλάω τα αλβανικά επειδή μου τα έμαθε η θεία μου και μετά όταν πήγα σχολείο έμαθα τα ελληνικά», «Πρώτη γλώσσα που ξεκίνησα νομίζω ότι ήταν φυσικό από την αρχή ότι ήταν η ελληνική».* Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων οι μαθητές ρωτήθηκαν επίσης σχετικά με το τι είδους σχέση υφίσταται μεταξύ αυτών και της πατρίδας τους. Ενδεικτικά, ως προς αυτό, οι μαθητές απάντησαν: *«Έχω, κάθε χρόνο πάμε ας πούμε το καλοκαίρι πάμε εκεί, και τα έθιμα από τους γονείς μου επειδή δεν είμαστε εκεί τα κάνουμε εδώ τα περισσότερα», «και κάποια έθιμα είναι πολύ ωραία και δεν τα έχει αλλάξει, έχουν μείνει από χρόνια, αλλά αυτό είναι πολύ καλό γιατί θυμάσαι τους προγόνους σου».* Από τις συνολικές τους απαντήσεις γίνεται φανερό πως οι μαθητές διατηρούν επαφή με την προγονική γη μέσω κυρίως των επισκέψεων που πραγματοποιούν σε αυτή κατά τους θερινούς μήνες αλλά και μέσω της τήρησης της αλβανικής παράδοσης και των χαρακτηριστικών της εθίμων κατά την διάρκεια της παραμονής τους στη χώρα υποδοχής.

II. Αλβανική γλώσσα και οικογένεια

A. Η γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι

Οι συνεντευξιαζόμενοι κατά την διάρκεια της συνέντευξης ερωτήθηκαν να προσδιορίσουν τη γλώσσα επικοινωνίας τους στο άμεσο οικογενειακό περιβάλλον. Οι απαντήσεις τους διαρθρώνονται ως εξής:

A1. Παράλληλη χρήση ελληνικής και αλβανικής γλώσσας

Η χρήση της μειονοτικής και της κυρίαρχης γλώσσας εναλλάσσεται ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο τοποθετείται κάθε φορά το δίγλωσσο άτομο. Όμως, ως προς το ποια γλώσσα πρέπει να μιλά το άτομο κάθε φορά, σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δεν μπορούν να τεθούν αυστηρά και απαγορευτικά όρια, ιδίως όταν επρόκειτο για παιδιά. Έτσι, η παράλληλη χρήση τόσο της ελληνικής γλώσσας όσο και της μητρικής γλώσσας των παιδιών στην οικογενειακή τους ζωή

παρατηρείται συχνά στις μεταναστευτικές οικογένειες και αναφέρεται συγκεκριμένα από την συνεντευξιαζόμενη μαθήτρια της τρίτης Γυμνασίου, η οποία δήλωσε:

Τα αλβανικά περισσότερο αλλά καμιά φορά εγώ χρησιμοποιώ και τα ελληνικά. Μιλώ και στις δύο γλώσσες αλλά περισσότερο στα αλβανικά. Ναι για μένα και οι δυο είναι εύκολες γιατί τις μιλάω από μικρή και είναι συνήθεια αυτό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.16-23)

A2. Συστηματική χρήση της αλβανικής γλώσσας

Ταυτόχρονα όμως, οι μεταναστευτικές οικογένειες με στόχο την διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας στην χώρα υποδοχής επιλέγουν ως γλώσσα επικοινωνίας μεταξύ των οικογενειακών μελών την μειονοτική-μητρική γλώσσα. Η στάση αυτή συνάδει επίσης με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αφού συμβάλλει στην διάσωση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας των μεταναστευτικών πληθυσμών, μία τακτική ενάντια σε αυτήν της αφομοίωσης των μοναδικών πολιτισμικών γνωρισμάτων που φέρει κάθε λαός. Με την σκέψη αυτή, η αλβανική γλώσσα σε ορισμένες από τις οικογένειες των συνεντευξιαζόμενων μαθητών ορίζεται ως η μοναδική γλώσσα επικοινωνίας στο οικείο περιβάλλον των παιδιών. Οι Αλβανοί μαθητές που παρακολουθούν το «Αλβανικό σχολείο Βόλου» υπερασπίζονται την παραπάνω άποψη και την εφαρμόζουν απόλυτα δια μέσου της χρήσης της μητρικής τους γλώσσας κατά την οικογενειακή τους ζωή. Οι μαθητές δήλωσαν:

Ε, βέβαια την αλβανική. Μιλώ πάντα αλβανικά και ελληνικά μιλάω μόνο όταν βγαίνουμε έξω. Αλβανικά μιλάμε παντού, στους συγγενείς μας, όταν βγαίνουμε έξω και καμιά φορά όταν δυσκολευόμαστε με κάποια λέξη την λέμε στα αλβανικά. Από δυο χρονών μιλούσα αλβανικά με τους γονείς μου. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.34-37)

Εγώ χρησιμοποιώ πιο πολύ τα αλβανικά για να υποστηρίξω την πατρίδα μου. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.16)

A3. Χρήση της ελληνικής γλώσσας ανάμεσα στα αδέρφια

Στην περίπτωση της χρήσης της κυρίαρχης γλώσσας κατά την οικογενειακή επικοινωνία, παρατηρείται μία διαφοροποίηση ως προς τους συνομιλητές. Δυο από τους συνεντευξιαζόμενους μαθητές υποστήριξαν πως ναι μεν χρησιμοποιούν την μητρική τους γλώσσα στο σπίτι, όμως κάνουν επιλεκτική χρήση της ελληνικής όταν συναναστρέφονται με τα αδέρφια τους. Δυο δεκάχρονες μαθήτριες υποστηρίζουν ακριβώς το ίδιο ως εξής:

...Ναι τα αλβανικά αλλά μερικές λέξεις τις λέω στα ελληνικά όταν μιλάω με την αδερφή μου. Μου βγαίνουν πιο εύκολα τα ελληνικά. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ.14-18)

Αλβανικά...Ε, εντάξει με τον αδερφό μου ελληνικά... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ.18-20)

A4. Χρήση της αλβανικής γλώσσας ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς

Ως συνακόλουθο της παραπάνω επιλογής έρχεται η χρήση της μητρικής γλώσσας των μαθητών για να τελεστεί η επικοινωνία μεταξύ αυτών και των γονέων τους. Οι γονείς των μαθητών παραμένουν περισσότερο πιστή στην χρήση της μητρικής γλώσσας διότι διευκολύνονται περισσότερο στην ομιλία της συγκριτικά με την ελληνική γλώσσα. Η συνεντευξιαζόμενη μαθήτρια διευκρινίζει:

...Όχι, γιατί λένε να μιλάμε αλβανικά, πολύ μιλάτε στο σχολείο και στα αγγλικά.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ.20)

III. Αλβανική γλώσσα και ελληνικό σχολείο

A. Η χρήση της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Στο σημείο αυτό τέθηκαν στους μαθητές ερωτήσεις σχετικές με την θέση της μητρικής τους γλώσσα στο ελληνικό σχολείο.

A1. Περιορισμένη χρήση της αλβανικής γλώσσας λόγω μικρού αριθμού Αλβανών μαθητών

Η χρήση της αλβανικής γλώσσας φαίνεται να υποχωρεί όσο μειώνεται και ο αριθμός των Αλβανών μαθητών στο σχολικό περιβάλλον. Έτσι λοιπόν στις περιπτώσεις όπου οι αλλοδαποί μαθητές είναι λίγοι η αλβανική γλώσσα δεν αποτελεί γλώσσα επικοινωνίας στο ελληνικό σχολείο των Αλβανών μαθητών.

Σπάνια, καμία φορά επειδή έχω κάποιες φίλες και μπορούμε να πούμε ένα γεια ας πούμε, κάτι τέτοιο, δεν μιλάω,όχι επειδή δεν είναι πολλά παιδιά, και δεν τη χρησιμοποιώ.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.25-27)

A2. Χρήση της αλβανικής γλώσσας σε «αμιγώς αλβανική παρέα»

Η αλβανική γλώσσα μετατρέπεται σε γλώσσα επικοινωνίας στο σχολικό πλαίσιο υπό την προϋπόθεση ότι ο κύκλος συνομιλίας απαρτίζεται αποκλειστικά από μαθητές αλβανικής καταγωγής. Ένας μαθητής περιγράφει την συνθήκη αυτή παρακάτω:

Στο σχολείο είναι και πέντε έξι παιδιά που είναι από την Αλβανία. Κάνω παρέα και με Έλληνες φίλους και με συμπατριώτες μου.Όταν είμαι χώρια με αυτούς και θέλει κανείς να πούμε κανένα μυστικό μιλάω γιατί πώς να κρυφτεί και το μυστικό. Όταν είμαι με φίλους συμπατριώτες θα μιλήσω αλβανικά αλλά όταν είμαστε και Αλβανοί και Έλληνες ελληνικά γιατί δεν θα καταλαβαίνουν οι Έλληνες τίποτα, όπως δεν θα καταλαβαίναμε και εμείς εάν αυτοίμίλαγαν μία ξένη γλώσσα.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ.50-56)

A3. Χρήση της αλβανικής γλώσσας σε περίπτωση ενδιαφέροντος από Έλληνες μαθητές για αλλόγλωσσες λέξεις

Όταν η μητρική γλώσσα των μαθητών είναι ενεργή στον περιβάλλοντα χώρο του ελληνικού σχολείου δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την ύπαρξη αλλά κυρίως τον ρόλο της κυρίαρχης ομάδας, δηλαδή των μαθητών ελληνικής καταγωγής, στην ενίσχυση ή όχι της χρήσης της μειονοτικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο. Οι Έλληνες μαθητές

επιδεικνύουν ενδιαφέρον αλλά και περιέργεια όταν ακούν τους αλλοεθνείς συμμαθητές τους να χρησιμοποιούν την μητρική τους γλώσσα στις αίθουσες διδασκαλίας του σχολείου είτε και εκτός. Μία μαθήτρια του δημοτικού σχετικά με το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν οι Έλληνες μαθητές για την μητρική της γλώσσα δήλωσε:

Ε, καμιά φορά με τις φίλες μου όταν δηλαδή θέλω να πω καμιά λέξη (στα ελληνικά) και δεν την ξέρω... δεν μπορώ να την εκφράσω της το λέω στα αλβανικά...(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ.30-33)

Β. Η αντίδραση των συμμαθητών στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Β1. Εκδήλωση εντυπωσιασμού των Ελλήνων μαθητών στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας

Οι Έλληνες μαθητές όταν ακούνε τους αλλοεθνείς συμμαθητές τους να επικοινωνούν χρησιμοποιώντας την μητρική τους γλώσσα στο χώρο του σχολείου αντιδρούν θετικά και εκδηλώνοντας θαυμασμό. Μία μαθήτρια κατά την διάρκεια της συνέντευξης απάντησε:

Βασικά αντιδρούν κάπως περίεργα, λένε ουάου εσύ ξέρεις και άλλη γλώσσα πώς τη μιλάς έτσι, δεν αντιδρούν αρνητικά να που ότι είμαι αλβανίδα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ.29-30)

Β2. Εκδήλωση περιέργειας των Ελλήνων μαθητών στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας

Βέβαια σε κάποιους άλλους η μειονοτική γλώσσα των μαθητών ακούγεται περίεργη καθώς είναι εντελώς διαφορετική από την κυρίαρχη γλώσσα. Μία μαθήτρια σχετικά με αυτό ανέφερε:

Ε λίγο παράξενα, αλλά εγώ τους λέω δεν είναι παράξενη, είναι παράξενη γι' αυτούς που δεν την έχουν ακούσει. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ.33-34)

Γ. Η αντίδραση των δασκάλων στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Στην συνέχεια οι μαθητές ρωτήθηκαν για την αντίδραση των δασκάλων ή καθηγητών τους όταν επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν στο σχολικό περιβάλλον την μητρική τους γλώσσα. Στη σχετική ερώτηση οι μαθητές έδωσαν αντικρουόμενες απαντήσεις όπως φαίνεται παρακάτω.

Γ1. Απορριπτική στάση των δασκάλων στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Μία μερίδα των εκπαιδευτικών φαίνεται πως δεν παροτρύνει τους αλλοεθνείς μαθητές στην χρήση της μητρικής τους γλώσσας στο σχολικό περίγυρο. Αυτό έχει

σαφώς αρνητικές συνέπειες για την εξάσκηση και την εκμάθησή της μητρικής γλώσσας. Ένας μαθητής αναφέρεται σε αυτό ως εξής:

Όταν μιλάω αλβανικά είναι δύο περιπτώσεις. Μία φορά όταν με είχε ακούσει μία δασκάλα μου είχε πει ότι στο ελληνικό σχολείο δεν πρέπει να μιλάμε άλλη γλώσσα και τις λέω «κυρία εντάξει δεν έκανα και τίποτα με τον συμπατριώτη μου μιλάω...» (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.33-34)

Γ2. Ενθαρρυντική στάση των δασκάλων στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Αντιθέτως, σύμφωνα με τον ίδιο συνεντευξιαζόμενο μαθητή ένας καθηγητής υπήρξε ενθαρρυντικός στην χρήση της αλβανικής γλώσσας στο σχολικό πλαίσιο. Μία τέτοια στάση ενεργοποιεί την θέληση των μαθητών να διατηρήσουν το γλωσσικό και το πολιτισμικό τους υπόβαθρο. Συγκεκριμένα ο μαθητής δήλωσε:

...ενώ ένας άλλος καθηγητής μου είπε όταν με άκουσε να μιλάω αλβανικά μου είπε «μάθε τέχνη και ας τηνε και αν πεινάσεις πιάστηνε».(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.33-34)

Δ. Η διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Στο σημείο αυτό στους συνεντευξιαζόμενος μαθητές τέθηκε μία υποθετική ερώτηση. Οι μαθητές ερωτήθηκαν εάν θα επιθυμούσαν να διδάσκονται την μητρική τους γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, από ένα δηλαδή επίσημο φορέα.

Δ1. Επιθυμία διδασκαλίας των αλβανικών στο ελληνικό σχολείο

Οι μαθητές στο σύνολό τους δήλωσαν πως θα προτιμούσαν να διδάσκονται την μητρική τους γλώσσα μέσα από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η ένταξη της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας σε ένα επίσημο φορέα όπως το ελληνικό σχολείο δίνει την δυνατότητα στην πλειονότητα των αλβανών μεταναστών δεύτερης γενιάς να μάθουν την μητρική τους γλώσσα και όχι μόνο σε όσου παρακολουθούν μαθήματα στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου». Με άλλα λόγια, το ελληνικό σχολείο θα είχε την δυνατότητα να καθολικεύσει τον στόχο του «Αλβανικού σχολείο Βόλου» σε όλο τον μαθητικό-μεταναστευτικό πληθυσμό της χώρας. Έτσι, κανένας μαθητής που είναι μετανάστης δεν θα στερούνταν του δικαιώματος της γνώσης της μητρικής του γλώσσας. Ένας συνεντευξιαζόμενος μαθητής σκεπτόμενος τους υπόλοιπους μετανάστες μαθητές που δεν έχουν πρόσβαση σε κάποιο αντίστοιχο αλβανικό σχολείο απάντησε στην σχετική ερώτηση ως εξής:

Ναι, γιατί μπορούσε να βοηθούσε κάποια παιδιά.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 68)

Παράλληλα δύο μαθήτριες του δημοτικού οι οποίες κλήθηκαν να δώσουν μία απάντηση σχετικά με το ένα θα επιθυμούσαν να διδάσκονται την μητρική τους γλώσσα στο ελληνικό σχολείο, απάντησαν μεν θετικά αλλά κυρίως για λόγους προσωπικής διευκόλυνσης τους ή των γονιών τους. Συγκεκριμένα απάντησαν:

Θα ήθελα γιατί ο μπαμπάς μου εμένα δουλεύει αργά και δεν μπορώ να έρχομαι εδώ, είναι μακριά από το σπίτι μου... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 43-44)

Ναι, γιατί θα μάθαινε και τις δυο γλώσσες, όπως μαθαίνω και τα αγγλικά μία ώρα θα μάθαινα και τα αλβανικά μία ώρα και θα τα ήξερα λίγο δηλαδή καλύτερα και θα τα είχα ίσα..(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 42-44)

Αντιθέτως, υπήρξε ένας μαθητής ο οποίος απάντησε πως δεν θεωρεί απαραίτητη την διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία, άρα και της δικής του που είναι η αλβανική γλώσσα, καθώς πιστεύει πως για να διδάσκεται μία μητρική γλώσσα θα πρέπει να είναι γλώσσα κύρους. Ο μαθητής απάντησε ως εξής:

Όχι δεν είναι απαραίτητο στο ελληνικό σχολείο, πιο πολύ διδάσκουν τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται... που είναι πιο γνωστές.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 27-28)

IV. Αλβανική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

A. Λόγοι παρακολούθησης του αλβανικού σχολείου

Μεταβαίνοντας στην ενότητα των ερωτήσεων που είναι σχετικές με την διπολιτισμική ταυτότητα και την αλβανική γλώσσα, οι συνεντευξιαζόμενοι μαθητές ερωτήθηκαν αρχικά για το ποιοι λόγοι συντέλεσαν ώστε να παρακολουθήσουν τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου». Για πολλούς μαθητές οι λόγοι που συνέτρεξαν για να μάθουν την αλβανική γλώσσα είναι παραπάνω από ένας.

A1. Επιθυμία των γονέων

Αρχικά, οι μαθητές υποστήριξαν πως παροτρύνθηκαν από τους γονείς τους για την εγγραφή τους στο «Αλβανικό σχολείο Βόλου» γεγονός που αποδεικνύει την σημαντικότητα αλλά και την χρηστικότητα που κατέχει η μητρική γλώσσα στην αντίληψη των αλλοδαπών γονέων. Μία μαθήτρια δημοτικού και μία γυμνασίου οι οποίες στην αρχή υποκινήθηκαν από τους γονείς τους έδωσαν την παρακάτω απάντηση:

Ο μπαμπάς και η μαμά μου το είπαν με ρώτησαν να πάμε λέει...να πάμε... και εγώ τους είπα να πάμε... και θα μάθαινα κάτι...εντάξει δεν είχα κάτι.. κακό δηλαδή και τις δυο ώρες που θα ήμουν στο σπίτι δεν θα έκανα τίποτα...(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 64-66)

Λοιπόν στην αρχή ήταν οι γονείς μου αλλά ήθελα και εγώ να μάθω...(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 40-45)

A2. Επιθυμία των μαθητών

Βέβαια υπήρχαν μαθητές οι οποίοι δήλωσαν πως η παρακολούθηση των μαθημάτων αλβανικής γλώσσας υπήρξε προσωπική τους επιλογή. Οι μαθητές αποφάσισαν να

επενδύσουν το χρόνο τους μεταξύ άλλων γλωσσών και δραστηριοτήτων και στην εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας προκειμένου να την κατακτήσουν εκ νέου ως μία δεύτερη γλώσσα είτε εμπλουτίζοντας την για όσους ήδη ήξεραν τη γλώσσα σε βασικό βαθμό. Έτσι μία μαθήτρια του δημοτικού ξεκαθαρίζει πως:

Δεν με ανάγκασε κανείς απλώς το ήθελα μόνη μου επειδή μιλάω ελληνικά υπάρχουν λέξεις που μπορεί αν τις ξεχάσω στα αλβανικά και ήρθα εδώ για να μιλάω πιο πολύ αλβανικά και να μην τα ξεχάσω... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 46-50)

A3. Επικοινωνία με τους συγγενείς στην πατρίδα τους

Η πλειοψηφία των μαθητών ανέφεραν στους λόγους που τους οδήγησαν να μάθουν την μητρική τους γλώσσα την δυνατότητα επικοινωνίας που αυτή προσφέρει με οικεία πρόσωπα που βρίσκονται στην Αλβανία. Φαίνεται πως η επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας καταλαμβάνει σημαντική θέση στην αντίληψη των παιδιών με αποτέλεσμα σχεδόν όλοι τους να αναφέρουν ως λόγο εκμάθησης της την διευκολυμένη επαφή που αυτή προσφέρει με τους συγγενείς τους. Δυο μαθήτριες παρακάτω περιγράφουν πως ο λόγος εκμάθησης των αλβανικών είναι η επικοινωνία με άλλους χρήστες της αλβανικής γλώσσας. Οι μαθήτριες δήλωσαν:

...και η γιαγιά, ο παππούς, οι θείοι μου δεν καταλαβαίνουν ελληνικά και ήθελα να μιλάω μαζί τους και να μην υπάρχουν λέξεις που δεν ξέρω... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 49-50)

...ας πούμε όταν πήγαινα στην Αλβανία δεν ήξερα πολύ καλά να επικοινωνώ με την ξαδέρφη μου που ήταν εκεί και τώρα που έχω να μάθει περισσότερα μπορώ και να γράφω και να επικοινωνώ, αυτό είναι, δηλαδή για να μπορώ να επικοινωνώ καλύτερα με τους άλλους... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 42-44)

Ξέρω να μιλάω καλά δηλαδή να μιλάω με την γιαγιά μου και τις και ξαδέρφες μου με τους συγγενείς μου... Ε θα πήγαινα το καλοκαίρι στην Αλβανία και δεν θα ήξερα να μιλήσω με την γιαγιά μου, δεν θα μιλούσα καθόλου, αυτή θα μιλούσε και εγώ δεν θα μιλούσα γιατί δεν θα ήξερα τι να πω. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 68-69, 76-78)

A4. Επαγγελματικές ευκαιρίες στην πατρίδα τους

Ένας ακόμη λόγος που συνέβαλε στο να λάβουν οι μαθητές την απόφαση να διδαχτούν την μητρική τους γλώσσα από έναν οργανωμένο φορέα ήταν το γεγονός ότι εκλαμβάνουν την γνώση της ως ένα επαγγελματικό εφόδιο για το μέλλον τους. Οι μαθητές σχεδιάζοντας και οργανώνοντας την μελλοντική επαγγελματική τους πορεία υπολογίζουν την μητρική τους γλώσσα ως ένα πολύτιμο αξιοποιήσιμο προσόν. Αξίζει να σημειωθεί πως οι συνεντευξιαζόμενοι δάσκαλοι όταν ρωτήθηκαν για τους λόγους που οι μαθητές αποφάσισαν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας έδωσαν μία επαγγελματική προοπτική στην γνώση της μητρικής γλώσσας εξίσου. Μία μαθήτρια της τρίτης γυμνασίου δήλωσε:

...να την ξέρω καλύτερα και γιατί μπορώ να πάω εκεί στο μέλλον αργότερα να δουλέψω και την χρειάζομαι την γλώσσα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 42-44)

A5. Επιστροφή στην πατρίδα

Στη συνέχεια υπήρχαν απαντήσεις συνδεδεμένες άμεσα με την τωρινή οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα. Η περίοδος οικονομικής κρίσης την οποία διανύει η χώρα είναι ικανή να επηρεάσει την διαμονή των αλλοδαπών. Οι μαθητές σκέπτονται σοβαρά το ενδεχόμενο επιστροφής στην πατρίδα τους και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να πάρουν την απόφαση να διδαχθούν την μητρική τους γλώσσα. Δίχως την γνώση της η παλιννόστηση θα είναι μία διαδικασία αρκετά πολύπλοκη. Επομένως, η γνώση της μητρικής τους γλώσσας θα διευκολύνει την επιστροφή στην πατρίδα τους. Δυο από τους συνεντευξιζόμενους μαθητές της τρίτης γυμνασίου δήλωσαν τα εξής:

Αυτή τη στιγμή η Ελλάδα βρίσκεται σε οικονομική κρίση και άμα γίνει κάτι χειρότερο και άμα συνεχίσει πιστεύω όλοι οι Αλβανοί μετανάστες θα γυρίσουν στην Αλβανία. Και εάν γυρνούσα θα αντιμετώπιζα μεγάλο πρόβλημα εάν θα έπρεπε να συνεχίσω τα μαθήματα στο αλβανικό σχολείο. Θα μου ήταν πολύ δύσκολο να καταλάβω την κυρία, αυτά που θα μου έλεγε. Η φυσική και τα μαθηματικά δεν θα ήταν τόσο δύσκολο. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 83-87)

Γιατί αργά ή γρήγορα μπορεί να φύγουμε να πάμε στην Αλβανία για πάντα και θα αναγκαστώ να πάω στο αλβανικό σχολείο και πρέπει να ξέρω κάποια πράγματα για να μην πάω στην πρώτη δημοτικού. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 30-32)

B. Σχέση εθνικών αισθημάτων και μητρικής γλώσσας

Οι μαθητές ρωτήθηκαν έπειτα για τα αισθήματα που τους δημιουργούνται μαθαίνοντας να μιλούν την μητρική τους γλώσσα. Οι μαθητές στο σύνολό τους απάντησαν πως αναπτύσσουν θετικά συναισθήματα λόγω της εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας.

B1. Περηφάνια και αυτοπεποίθηση

Η γνώση των αλβανικών συμβάλλει στην ενίσχυση του αισθήματος προσωπικής υπερηφάνειας αλλά και της αυτοπεποίθησης των μαθητών. Τα θετικά αυτά συναισθήματα δημιουργούνται καθώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται την εκμάθηση των αλβανικών ως ένα αξιόλογο έργο και σαφώς έχοντας φτάσει σε ένα βασικό επίπεδο κατάκτησής τους συνειδητοποιούν άμεσα την επιτυχία τους. Η αποτελεσματική εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας αυξάνει επίσης την αυτοπεποίθηση των μαθητών και τους καθιστά ικανότερους αλλά και αποτελεσματικότερους ομιλητές της αλβανικής γλώσσας. Η χρήση της αλβανικής γλώσσας καθώς είναι απόλυτα συνυφασμένη με επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες προσφέρει στους μαθητές την ικανότητα για επικοινωνήσουν επιτυχημένα με χρήστες της αλβανικής γλώσσας. Οι μαθητές όταν ρωτήθηκαν όσον αφορά τα συναισθήματα τους δήλωσαν τα εξής:

Νιώθω καλύτερα, στην αρχή ήξερα λίγα τώρα ξέρω περισσότερα, να επικοινωνώ καλύτερα και να γράφω σωστά.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 37-38)

Ε, περήφανος γιατί ξέρω μιλάω σωστά και κατανοητά χωρίς να μπερδεύομαι.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 81)

Ε, εντάξει πιο... άνετα όταν μιλάω με τους θείους μου με τους γονείς μου.Ναι, θα ένιωθα περισσότερη ανασφάλεια όταν θα μιλάγα με τους γονείς μου,θα με κορόιδευαν.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3,σ. 34,39-40)

B2. Ευχαρίστηση

Παράλληλα, οι μαθητές δήλωσαν πως η παρουσία τους σε ένα σχολείο όπου μαθαίνουν να μιλούν και να γράφουν την μητρική τους γλώσσα τους χαρακτηρίζεται αρκετά ευχάριστη και τους δημιουργεί συναισθήματα ικανοποίησης. Δυο μαθητές δήλωσαν τα παρακάτω:

Ε... καλά αισθάνομαι δηλαδή είναι σαν να πώς να το πω ..χαρούμενη που μιλάω και τα αλβανικά καλά... γιατί μπορεί αν δεν ερχόμουν εδώ να μην μιλούσα καλά τα αλβανικά.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 57-59)

Αισθάνομαι πολύ ευχάριστα γιατί μου αρέσει πολύ η αλβανική γλώσσα από κει κατάγομαι και μ' αρέσει πολύ που τα μιλάω πολύ καλύτερα.. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 57-59)

Γ. Λόγοι εκμάθησης της μητρικής γλώσσας

Έπειτα οι μαθητές ερωτήθηκαν για το ποιοι λόγοι τους οδήγησαν στην εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας. Όπως θα φανεί και παρακάτω οι λόγοι που συντέλεσαν στο να παρακολουθήσουν οι μαθητές το «Αλβανικό σχολείο Βόλου» είναι παρόμοιοι με όσους ανέφεραν οι δάσκαλοι τους στην απαντώντας στην ίδια ερώτηση.

Γ1. Επιστροφή στην Αλβανιά λόγω της οικονομικής κρίσης

Δυο από τους συνεντευξιζόμενους μαθητές απάντησαν πως η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας θα τους χρησιμεύσει μελλοντικά σε περίπτωση παλιννόστησης. Οι μαθητές ανέφεραν επίσης πως το ενδεχόμενο παλιννόστησης στην πατρίδα τους έχει περισσότερες πιθανότητες να γίνει πραγματικότητα λόγω των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα οι μαθητές δήλωσαν στις συνεντεύξεις τους τα παρακάτω:

Αυτή τη στιγμή η Ελλάδα βρίσκεται σε οικονομική κρίση και άμα γίνει κάτι χειρότερο και άμα συνεχίσει πιστεύω όλοι οι Αλβανοί μετανάστες θα γυρίσουν στην Αλβανία. Και εάν γυρνούσα θα αντιμετώπιζα μεγάλο πρόβλημα εάν θα έπρεπε να συνεχίσω τα μαθήματα στο αλβανικό σχολείο. Θα μου ήταν πολύ δύσκολο να καταλάβω την κυρία, αυτά που θα μου έλεγε. Η φυσική και τα μαθηματικά δεν θα ήταν τόσο δύσκολο.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 83-89)

Γιατί αργά ή γρήγορα μπορεί να φύγουμε να πάμε στην Αλβανία για πάντα και θα αναγκαστώ να πάω στο αλβανικό σχολείο και πρέπει να ξέρω κάποια πράγματα για μα μην πάω στην πρώτη δημοτικού. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 30-32)

Γ2. Επαγγελματική ανέλιξη

Επίσης, μία μαθήτρια δήλωσε πως η γνώση της μητρικής της γλώσσας μπορεί να χρησιμεύσει ως επαγγελματικό εφόδιο για το μέλλον της. Πάντα με την σκέψη των λιγοστών επαγγελματικών ευκαιριών ως συνέπεια της ύφεσης η μαθήτρια του Γυμνασίου απάντησε πως η χρήση της μητρικής της γλώσσας σε συνδυασμό με την γνώση της ελληνικής μπορεί μελλοντικά να αποτελέσει μία επαγγελματική προοπτική για την ίδια. Η μαθήτρια δήλωσε:

...να την ξέρω καλύτερα και γιατί μπορώ να πάω εκεί στο μέλλον αργότερα να δουλέψω και την χρειάζομαι την γλώσσα...Επειδή εδώ δεν έχει ευκαιρίες για δουλειά μπορεί να πάω εκεί πέρα, να δουλέψω ως μεταφράστρια... αυτό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 44-45,47-48)

Γ3. Επικοινωνία με τους συγγενείς

Αναμφίβολα, η γλώσσα είναι ένα όργανο επικοινωνίας και για την ακρίβεια το σημαντικότερο. Δεν θα μπορούσε να μην ειπωθεί ως τέτοιο από τους Αλβανούς μαθητές οι οποίοι αποφάσισαν να μάθουν να την μιλούν για να μπορούν να επικοινωνήσουν με τα αγαπημένα τους πρόσωπα που βρίσκονται στην Αλβανία. Έτσι οι μαθητές δήλωσαν πως ο λόγος που επέλεξαν να παρακολουθήσουν μαθήματα για την αλβανική γλώσσα είναι για να επικοινωνούν με αποκλειστικούς χρήστες της αλβανικής γλώσσας, δηλαδή τους συγγενείς τους στην Αλβανία.

Ε, θα πήγαινα το καλοκαίρι στην Αλβανία και δεν θα ήξερα να μιλήσω με την γιαγιά μου, δεν θα μιλούσα καθόλου, αυτή θα μιλούσε και εγώ δεν θα μιλούσα γιατί δεν θα ήξερα τι να πω... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 76-78)

Γ4. Διατήρηση της μητρικής γλώσσας

Όσοι από τους συνεντευξιαζόμενους μαθητές και παράλληλα μαθητές του «Αλβανικού σχολείου Βόλου» γνώριζαν την αλβανική γλώσσα σε ένα πρωταρχικό στάδιο αποφάσισαν να την διδάχουν εντατικά προκειμένου να επιτυγχάνουν την διατήρηση αλλά και την βελτίωσή της στην πορεία του χρόνου. Μία μαθήτρια του δημοτικού εκφράστηκε ως εξής:

Ε, να μην ξεχάσω τις λέξεις... και να μιλάω με τους συγγενείς μου... (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ. 55)

Δ. Τα πλεονεκτήματα από την εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας

Οι μαθητές κλήθηκαν στην συνέχεια να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που πηγάζουν από την εκμάθησή της μητρικής-αλβανικής γλώσσας.

Δ1. Μείωση του αισθήματος ανασφάλειας

Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, η γνώση της μητρικής γλώσσας προσφέρει αισθήματα αυτοπεποίθησης στους μαθητές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι μαθητές να κάνουν χρήση της μητρικής τους γλώσσας χωρίς την βίωση αισθημάτων κατωτερότητας ή ντροπής. Αντιθέτως, η γνώση ότι όταν μιλούν την αλβανική γλώσσα ακολουθούν τους γραμματικούς και τους συντακτικούς κανόνες, δηλαδή η γνώση ότι μιλούν ορθά αλβανικά χαρίζει στους μαθητές αισθήματα προσωπικής αποτελεσματικότητας και ικανότητας. Έτσι στη σχετική ερώτηση ένας μαθητής γυμνασίου και μία μαθήτρια δημοτικού δήλωσαν πως:

Ναι θα ένιωθα περισσότερη ανασφάλεια όταν θα μίλαγα με τους γονείς μου, θα με κορόιδευαν. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 49-50)

Γιατί αν τις είχα ίσα θα τις ήξερα το ίδιο καλά και αν μου μιλούσε κάποιος ελληνικά γρήγορα θα του απαντούσα γρήγορα ελληνικά και αν μου μιλούσε κάποιος γρήγορα αλβανικά θα τα έλεγα γρήγορα και τα αλβανικά. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 50-52)

Δ2. Γλωσσομάθεια

Πέραν από την συναισθηματική προσφορά που εντοπίζουν οι μαθητές στην εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας, θεωρούν πως η γνώση της τους παρέχει τα γενικότερα πλεονεκτήματα που μπορεί να απορρέουν από την εκμάθηση μίας άλλης γλώσσας, τα πλεονεκτήματα δηλαδή που παραχωρούνται σε ένα άτομο από την επαρκή γνώση περισσότερων γλωσσών. Βλέποντας την εκμάθηση της μητρικής της γλώσσας από αυτή την σκοπιά μία μαθήτρια του δημοτικού απάντησε:

Ναι, γιατί θα μάθαινε και τις δυο γλώσσες όπως μαθαίνω και τα αγγλικά μία ώρα θα μάθαινα και τα αλβανικά μία ώρα και θα τα ήξερα λίγο δηλαδή καλύτερα και θα τα είχα ίσα.. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 42-44)

Ε. Μειονεκτήματα από την άγνοια της μητρικής γλώσσας

Ε1. Προβλήματα επικοινωνίας

Ένα ουσιαστικό πρόβλημα που προκύπτει από την μη κατοχή μίας γλώσσας είναι η αδυναμία επικοινωνίας. Σχετικά με αυτή την διαπίστωση δυο μαθητές ισχυρίστηκαν πως ένα θα αδυνατούσαν να επικοινωνήσουν τόσο όσον αφορά πρακτικά ζητήματα όσο και την επικοινωνία με συγγενικά πρόσωπα. Οι μαθητές δήλωσαν:

Μπορεί να έχω πάει στην Αλβανία και να μην μπορώ να μιλήσω και να έχω χαθεί ως πούμε. Και να θέλω να ρωτήσω που είναι ένας δρόμος και μα μην ξέρω πώς να το ρωτήσω. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 48-50)

Ε, θα πήγαινα το καλοκαίρι στην Αλβανία και δεν θα ήξερα να μιλήσω με την γιαγιά μου, δεν θα μιλούσα καθόλου, αυτή θα μιλούσε και εγώ δεν θα μιλούσα γιατί δεν θα ήξερα τι να πω..(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 76-78)

E2. Προβλήματα ταυτότητας

Συνεχίζοντας, σε ένα ακόμα μειονέκτημα αναφέρθηκαν οι συνεντευξιαζόμενοι μαθητές σε σχετική ερώτηση και αυτό αφορά τα προβλήματα ταυτότητας που ενδέχεται αν προκύψουν λόγω της άγνοιας της μητρικής γλώσσας. Δυο μαθητές δήλωσαν πως:

Τότε δεν θεωρείσαι ότι κατάγεις από αυτή την πατρίδα γιατί λες ας πούμε να ήμουν εγώ Αλβανός και να μιλούσα αλβανικά και να πήγαινα στην Αλβανία και να μιλούσα ελληνικά, πιστεύω όλοι οι Αλβανοί θα με είχαν απωθήσει από την Αλβανία, και θα μου έλεγαν εσύ και Αλβανός να είσαι, δεν πρέπει να κατοικείς εδώ, είσαι σφάλμα, δεν ανήκεις σε μας γιατί δεν μιλάς την μητρική μας γλώσσα και πάλι και που προσπαθείς δεν βγαίνει τίποτα, έρχεσαι στη χώρα μας και μιλάς μία άλλη γλώσσα. Μίλα την μητρική σου.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ. 93-99)

Μόρφωση πρώτον, σε κάνει λίγο πιο έξυπνο, διευρύνεις τις γνώσεις σου, ξέρεις τι κάνεις και ποιος είσαι.(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 89-90)

ΣΤ. Μητρική γλώσσα και διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας

Στο σημείο αυτό της συνέντευξης θεωρήθηκε κρίσιμο να απευθυνθούν στους Αλβανούς μαθητές ερωτήσεις που άπτονται στους άξονες μητρική γλώσσα και εθνική ταυτότητα. Οι απόψεις των μαθητών για το ρόλο που διαδραματίζει η μητρική γλώσσα-και στην συγκεκριμένη περίπτωση η εκμάθησή της- στην διαμόρφωση της εθνικής τους ταυτότητας αναπτύσσονται παρακάτω.

ΣΤ1. Συνειδητοποίηση της καταγωγής των γονέων

Η μητρική γλώσσα είναι ένας τρόπος να κατανοήσουν και να προσδιορίσουν οι μετανάστες την προέλευσή τους, καθώς και ένα στοιχείο που τους συνδέει με την χώρα προέλευσης. Δεδομένου ότι οι περισσότεροι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα γεννήθηκαν στο ελληνικό έδαφος, ο προσδιορισμός της εθνικής τους ταυτότητας είναι μία πολύπλοκη διαδικασία καθώς υιοθέτησαν ελληνικές συνήθειες και αξίες αφού μίλησαν πρώτα την ελληνική γλώσσα και μέσω αυτής κοινωνικοποιήθηκαν στο ελληνικό περιβάλλον. Επομένως, το γεγονός ότι κατέχουν πλέον την αλβανική γλώσσα του καθιστά ικανούς στην αναγνώριση της πολιτισμικής ταυτότητας των γονέων τους. Δηλαδή, επρόκειτο μία έμμεση αναγνώριση και της δικής τους πολιτισμικής ταυτότητας μέσα από τον προσδιορισμό της εθνικής ταυτότητας των γονέων τους. Μία μαθήτρια του Γυμνασίου απάντησε πως:

Ε, ναι πιστεύω πως συνδέεται...για παράδειγμα εμένα οι γονείς μου είναι από την Αλβανία, ξέρουν αλβανικά εγώ τώρα μπορεί να έχω γεννηθεί εδώ αλλά...(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ.54-57)

ΣΤ2. Ενεργοποίηση του αισθήματος του «ανήκειν»

Αμέσως μετά η ίδια μαθήτρια ανέφερε πως το γεγονός ότι μιλάει την μητρική της γλώσσα συντελεί στην ανάπτυξη του αισθήματος «ανήκειν» σε μία συγκεκριμένη πολιτισμική και γλωσσική κοινότητα. Η μαθήτρια η οποία θεωρεί πως μιλώντας την μητρική της γλώσσα εντάσσεται άμεσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό-γλωσσικό πλαίσιο υιοθετώντας τα ιδιαίτερα γνωρίσματά του, εκφράστηκε με τα εξής λόγια:

... είμαι Αλβανίδα κατά κάποιο τρόπο οπότε πρέπει να ξέρω και εγώ αλβανικά, να είμαι ένα μέλος σε αυτό... στον λαό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 54-57)

ΣΤ3. Η μητρική γλώσσα προσδιορίζει την καταγωγή του ατόμου

Βέβαια κάποιος άλλος μαθητής θα υποστηρίξει παρακάτω πως η μητρική γλώσσα συμβάλλει στην άμεση διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας του ατόμου. Από την απάντησή του φάνηκε πως η γλώσσα είναι ένας συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο άτομο και την εθνική του προέλευση. Ο μαθητής δήλωσε τα εξής:

Αλβανός από κάποιον άλλο Αλβανό είναι διαφορετικός, έχει διαφορετική κουλτούρα, διαφορετικό χαρακτήρα, πως θα κινηθεί, πως θα μιλήσει, και αλλιώς καταλαβαίνει κάποια πράγματα και πιστεύω πως άμα μάθεις την μητρική σου γλώσσα η ταυτότητά σου προσδιορίζεται κατευθείαν ότι εσύ κατάγεις από αυτή την χώρα γιατί με τον τρόπο που μιλάς και συμπεριφέρεσαι φαίνεται εάν κάποιος είναι ξένος. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 2, σ. 102-107)

Ζ. Περιγραφή στοιχείων της ταυτότητας τους

Η τελευταία αλλά και πιο κρίσιμη ενότητα ερωτήσεων που απευθύνθηκαν στους συνεντευξιαζόμενους μαθητές αφορά την διαμόρφωση της ταυτότητας τους.

Ζ1. Κυρίαρχη και μειονοτική ταυτότητα

Δυο μαθήτριες όταν ρωτήθηκαν να αποδώσουν στον εαυτό τους μία ταυτότητα, απάντησαν πως κατέχουν το ίδιο τόσο την μειονοτική όσο και την κυρίαρχη ταυτότητα. Ήταν έκδηλο πως, όταν οι μαθήτριες προσπαθούσαν να απαντήσουν την σχετική ερώτηση, βρίσκονταν μπερδεμένες ανάμεσα στην κυρίαρχη και στην μειονοτική τους ταυτότητα. Οι μαθήτριες απάντησαν:

Επειδή οι γονείς μου είναι από την Αλβανία όταν ήμουν μικρή με βάλανε πιο πολύ στο δρόμο ότι είμαι από την Αλβανία και μετά άρχισα να κάνω τα ελληνικά επειδή γεννήθηκα εδώ και πήγα στο σχολείο, οπότε είμαι ας πούμε και τα δύο. Ε, τώρα... αυτό το πράγμα το βλέπω και στην καθημερινότητά μου, ας πούμε στο σχολείο δύο συμμαθήτριες μου μιλούσαν στο διάλλειμα αλβανικά και εγώ τις καταλάβαινα και αυτό δείχνει ότι μπορεί να βρίσκομαι στην Ελλάδα και να είμαι και Αλβανίδα αλλά και μπορώ να καταλαβαίνω και αλβανικά και να παίρνω μέρος.. Εγώ δεν έχω πρόβλημα που γίνεται αυτό.. το θεωρώ φυσιολογικό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 1, σ. 67-75)

Ελληνική νομίζω... και εγώ με την απορία είμαι μία ελληνική μία αλβανική... ελληνική. Γιατί ελληνική; Αλβανική. Γιατί αλβανική; Νομίζω μισή μισή. Είναι λίγο κακό γιατί δεν ξέρεις που ανήκεις δηλαδή είσαι μισή μισή και δεν ξέρεις πιο είναι το κανονικό. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 4, σ. 101-104)

Z2. Αλβανική –μειονοτική ταυτότητα

Υπήρξε μία μαθήτρια η οποία δήλωσε ξεκάθαρα πως η πολιτισμική ταυτότητα που την χαρακτηρίζει είναι η αλβανική. Η συγκεκριμένη μαθήτρια ήταν η μοναδική από το δείγμα η οποία δεν είχε γεννηθεί στην Ελλάδα. Η μαθήτρια ανέφερε πως:

Εγώ θα έλεγα ότι ανήκω στην Αλβανία, αυτό που νιώθω μέσα μου είναι ότι είμαι Αλβανίδα, και δεν θέλω να το αλλάζω με κανένα αυτό... την αλλάζω με καμία χώρα... από την Αλβανία. Γιατί η καταγωγή μου είναι από την Αλβανία και θα ήθελα να μάθω και ελληνικά αλλά η ευχαρίστηση μέσα μου είναι να μάθω αλβανικά... από κει κατάγομαι και θα ήθελα να μάθω πιο πολλά πράγματα. (Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 5, σ.81-83, 85-87)

Z3. Άρνηση της ελληνικής ταυτότητας λόγω ρατσιστικών εκδηλώσεων

Ταυτόχρονα ένας μαθητής ο οποίος απάντησε πως αναγνωρίζει στην ταυτότητα του περισσότερα αλβανικά στοιχεία απ' ότι ελληνικά. Όταν στην συνέχεια ερωτήθηκε γιατί, απάντησε πως το γεγονός ότι δεν αισθάνεται έλληνας οφείλεται σε ρατσιστικές εκδηλώσεις του κυρίαρχου πληθυσμού προς την εθνική του προέλευση. Ο μαθητής δήλωσε τα εξής:

Πιο πολύ προς το Αλβανός... βασικά υπάρχουν κάποια πράγματα με έχουν κάνει όχι ακριβώς να μισήσω την Ελλάδα, αλλά μα μην με ελκύει η Ελλάδα... να το πω έτσι, διάφοροι χαρακτηρισμοί... κωλοαλβανός και έτσι..(Βλ. παράρτημα, Συνέντευξη 3, σ.59, 62-64)

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά λοιπόν, επιχειρώντας μία συνολική επισκόπηση των συνεντεύξεων των δασκάλων που συμμετείχαν στην έρευνα συμπεραίνεται ότι, το κίνητρο των δασκάλων να διδάξουν την αλβανική γλώσσα στα μεταναστούποια δευτέρης γενιάς που κατοικούν στην ευρύτερη περιοχή του Βόλου είναι η επιθυμία των μαθητών να διδαχτούν την μητρική τους αλλά και η αναγνώριση της σημαντικότητας της γνώσης της ακαδημαϊκής αλβανικής γλώσσας. Ακόμη, οι δάσκαλοι δήλωσαν πως η πρωτοβουλία για την λειτουργία ενός σχολείου που θα έχει ως στόχο την διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας ήταν για αυτούς ένα έργο-πρόκληση. Παράλληλα, οι δάσκαλοι παραδέχτηκαν πως η απόφαση των μαθητών να παρακολουθήσουν μαθήματα αλβανικής γλώσσας είναι αποτέλεσμα τόσο της επιθυμίας των γονέων των μαθητών όσο και των ίδιων των μαθητών. Στην συνέχεια οι δάσκαλοι του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο» μίλησαν ανοιχτά για την ανεπαρκή γνώση των αλβανικών που χαρακτήριζε την πλειοψηφία των μαθητών όταν ξεκίνησαν να παρακολουθούν τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας. Ο λόγος στον οποίο οφείλεται το

χαμηλό επίπεδο κατοχής της μητρικής τους γλώσσας είναι κυρίως η χρήση της ελληνικής γλώσσας στο οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών. Η ελληνική γλώσσα τείνει να είναι η γλώσσα επικοινωνίας στα περισσότερα σπίτια των Αλβανών μεταναστών. Όσο για τους λόγους που είναι σημαντική και απαραίτητη η αλβανική γλώσσα για τους Αλβανούς μαθητές, αυτοί είναι η διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας που προκύπτει μέσω της γνώσης της, η δυνατότητα επικοινωνίας με συγγενικά πρόσωπα στην πατρίδα αλλά και το ενδεχόμενο επιστροφής στην πατρίδα για εργασία ή σπουδές.

Σχετικά με τις απόψεις των δασκάλων για την χρήση και της ελληνικής αλλά και της αλβανικής γλώσσας κατά την διάρκεια των μαθημάτων αυτοί υποστηρίζουν πως είναι μία αναπόφευκτη γλωσσική συνύπαρξη, και ιδιαίτερα η χρήση της ελληνικής γλώσσας είναι ένα όχημα για την κατάκτηση της αλβανικής γλώσσας.

Θέτοντας ερωτήσεις στους δασκάλους σχετικές με την γνώση της μητρικής γλώσσας από μεταναστευτικούς πληθυσμούς εκείνοι ανέφεραν πως η κατοχή της μητρικής γλώσσας είναι κρίσιμη καθώς αναστέλλει τα προβλήματα ταυτότητας κυρίως για μετανάστες δεύτερης γενιάς, είναι ένας τρόπος εισαγωγής στον πολιτισμό της πατρίδας και επίσης η μητρική γλώσσα αποτελεί ένα κομμάτι της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού.

Όταν οι δάσκαλοι ερωτήθηκαν για την σχέση της μητρικής γλώσσας και της εθνικής ταυτότητας δήλωσαν πως η μητρική γλώσσα είναι το μέσο γνωριμίας και επαφής με έναν πολιτισμό. Ακόμα εκφράστηκαν οι απόψεις ότι μέσω της μητρικής γλώσσας το άτομο αναγνωρίζει την πολιτισμική ταυτότητα καθώς επίσης και ότι η γνώση της μητρικής γλώσσας σε συνδυασμό με την κατοχή μίας κυρίαρχης γλώσσας νοηματοδοτείται ως γέφυρα μεταφοράς αξιών ανάμεσα σε δύο διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες.

Τέλος, από τις συνεντεύξεις των δασκάλων συμπεραίνεται πως οι πλειοψηφία τους δεν σχετίζει την ανάπτυξη διπολιτισμικής ταυτότητας και της γνώσης της μητρικής γλώσσας. Οι πλειοψηφία τους θεωρεί πως η δημιουργία διπολιτισμικής ταυτότητας είναι μία προσωπική επιλογή του ατόμου ανεξάρτητα από την κατοχή η μη της μητρικής γλώσσας. Όσον αφορά την σχέση μητρικής γλώσσας και διπολιτισμικής ταυτότητας εκφράστηκε η άποψη πως η πρώτη συμβάλλει απλώς στην συνειδητοποίηση της βιογενετικής καταγωγής του ατόμου.

Συνεχίζοντας με τις απόψεις των μαθητών σχετικά με το αντικείμενο της έρευνας συμπεραίνουμε πως, αρχικά, οι μαθητές στο σύνολο τους παραδέχονται πως η γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι είναι τόσο η ελληνική όσο και η αλβανική. Οι μαθητές διευκρίνισαν ότι χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα περισσότερο όταν συνομιλούν με τα αδέρφια τους και την αλβανική όταν επικοινωνούν με τους γονείς τους.

Παράλληλα, όσον αφορά την χρήση της αλβανικής γλώσσας στο σχολικό περιβάλλον οι Αλβανοί μαθητές υποστήριξαν πως η συχνότητα χρήσης της μητρικής τους

γλώσσας εξαρτάται από τον αριθμό των Αλβανών μαθητών της τάξης ή του σχολείου. Επίσης υποστηρίχτηκε πως η αλβανική γλώσσα στο σχολικό περιβάλλον χρησιμοποιείται αποκλειστικά σε παρέες ομοεθνών. Οι αντιδράσεις που προκύπτουν από τους γηγενείς μαθητές στο άκουσμα μίας ξένης την οποία χρησιμοποιούν οι αλλοεθνείς συμμαθητές τους είναι αρκετά θετικές καθώς οι ντόπιοι μαθητές αντιμετωπίζουν την αλβανική γλώσσα εκφράζοντας θαυμασμό και περιέργεια για την ιδιαιτερότητά της. Από την άλλη πλευρά, οι δάσκαλοι εκφράζουν αντικρουόμενες σκέψεις στο άκουσμα της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών του σχολείου τους, άλλοτε είναι υποστηρικτικοί στη χρήση αυτής στο σχολείο και άλλοτε απορριπτικοί. Πάντως, η πλειοψηφία των μαθητών δηλώνουν την επιθυμία τους να διδάσκονται την μητρική τους γλώσσα εντός ελληνικού σχολικού πλαισίου.

Ακόμη, από τα λεγόμενα των μαθητών φανερώνεται πως οι λόγοι που τους οδήγησαν στην εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας είναι η προσωπική τους επιθυμία αλλά και επιθυμία των γονιών τους. Οι μαθητές πιθανολογούν πως η γνώση της αλβανικής γλώσσας φανεί χρήσιμη στον μέλλον στην περίπτωση παλιννόστησης για εκπαιδευτικούς ή επαγγελματικούς λόγους. Βέβαια, ένας βασικός ίσως και πρωταρχικός λόγος για τον οποίον χρειάζονταν την γνώση της αλβανικής γλώσσας είναι η δυνατότητα επικοινωνίας που εκείνη προσφέρει. Οι μαθητές, οι οποίοι βιώνουν την γεωγραφική απόσταση με τους συγγενείς που βρίσκονται στην πατρίδα τους, καταρρίπτουν την επικοινωνιακή απόσταση με το να μιλούν και να συνεννοούνται μαζί τους αποτελεσματικά κάθε φορά που επισκέπτονται την χώρα τους.

Η δυνατότητα ομιλίας στην αλβανική γλώσσα δημιουργεί στους μαθητές θετικά συναισθήματα. Οι μαθητές ισχυρίζονται πως βιώνουν αισθήματα περηφάνιας αλλά και υψηλή αυτοπεποίθηση. Σύμφωνα με τις απόψεις τους, η γνώση της μειονοτικής γλώσσας πέρα από το γενικότερο όφελος που μπορεί η γνώση μίας επιπλέον γλώσσας να προσφέρει στο άτομο, συμβάλει και στην μείωση τους αισθήματος ανασφάλειας κάθε φορά που πρέπει να μιλήσουν στα αλβανικά. Αντιθέτως, αναπτύσσοντας τις απόψεις τους σχετικά με τα πιθανά μειονεκτήματα της μη κατοχής και γνώσης της αλβανικής γλώσσας, οι συνεντευξιαζόμενοι μαθητές ισχυρίστηκαν πως αυτά θα ήταν η έλλειψη της δυνατότητας επικοινωνίας και η παρουσία προβλημάτων ταυτότητας.

Σχετικά με την σχέση μητρικής γλώσσας και εθνικής ταυτότητας διαπιστώθηκε πως οι μαθητές αντιλαμβάνονται την μητρική γλώσσα ως έναν τρόπο συνειδητοποίησης της δικής τους προέλευσής αλλά και των γονιών τους. Επίσης, η γνώση της μητρικής τους γλώσσας συντελεί στην ανάπτυξη του αισθήματος του «ανήκειν» σε μία συγκεκριμένη γλωσσική και πολιτισμική ομάδα.

Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των μαθητών, όσον αφορά την σχέση μητρικής γλώσσας και διπολιτισμικής ταυτότητας δεν υπήρξε καμία συσχέτιση μεταξύ αυτών των δύο. Οι μαθητές δήλωσαν πως έχουν αναπτύξει διπολιτισμική ταυτότητα αλλά δεν αναφέρθηκαν στον ρόλο της εκμάθησης της μητρικής γλώσσας σε αυτό. Ορισμένοι μαθητές δήλωσαν πως έχουν αναπτύξει τόσο την μειονοτική όσο και την

κυρίαρχη ταυτότητα. Οι μαθητές αυτοί έδειχναν αρκετά προβληματισμένοι για τα εθνικά τους αισθήματα δηλώνοντας πως δεν μπορούν να τα διαχωρίσουν καθώς αντλούν πολιτισμικά στοιχεία και από τους δύο πολιτισμούς αναφοράς. Μία μαθήτρια υπήρξε αρκετά ξεκάθαρη στο να δηλώσει πως έχει αναπτύξει μόνο την μειονοτική ταυτότητα. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως ένας ακόμη μαθητής που δήλωσε πως έχει αναπτύξει μόνο την εθνική ταυτότητα της χώρας προέλευσης αιτιολογώντας της απάντησή του ισχυρίστηκε πως ο λόγος που δεν τον ελκύει η ταυτότητα της κυρίαρχης ομάδας είναι οι ρατσιστικές εκδηλώσεις προς την εθνική του καταγωγή.

Επίλογος

Ολοκληρώνοντας αυτή την ερευνητική προσπάθεια, οφείλεται, αφού προσδιορίστηκε η πολλαπλή σημαντικότητα της μητρικής γλώσσας για τις μεταναστευτικές ομάδες, να αναγνωριστεί και εμπράκτως από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έτσι ώστε να ενσωματωθεί η διδασκαλία της στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Πέραν από τα οφέλη που προσφέρει η γνώση της στην συγκρότηση της ταυτότητας του ατόμου, της προσωπικότητάς του και στην σχέση του μετανάστη με τον πολιτισμό προέλευσης, η μητρική γλώσσα συνιστά πολύτιμο αγαθό για τους αλλοδαπούς μαθητές που φοιτούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς μέσω αυτής επιταχύνεται η ομαλότερη και πιο αποτελεσματική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Η προστασία της μητρικής γλώσσας θα πρέπει να αναχθεί σε βασικό στόχο της εκπαίδευσης, καθιστώντας απαραίτητη την υιοθέτηση της Δίγλωσσης Εκπαίδευσης η οποία αναφέρεται στη χρήση δύο ή περισσότερων γλωσσών διδασκαλίας σε κάποιο στάδιο της σχολικής ζωής του μαθητή και δεν αποτελεί κάτι πρωτόγνωρο για την εκπαιδευτική ιστορία. Το δικαίωμα στα ευεργετικά αποτελέσματα που η δίγλωσση εκπαίδευση παρέχει, είχε ήδη επισημανθεί στο μακρινό παρελθόν από ορισμένα εκπαιδευτικά συστήματα.

Αναφερόμενοι ειδικότερα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αυτό μέχρι στιγμής δεν έχει εφαρμόσει ουσιαστικά την Δίγλωσση Εκπαίδευση, γεγονός που το υποβαθμίζει συγκριτικά με τα αντίστοιχα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Στη χώρα μας η δίγλωσση εκπαίδευση εφαρμόζεται αποκλειστικά στα μειονοτικά σχολεία της Δυτικής Θράκης. Εκτός όμως από την περίπτωση της εκπαίδευσης στα μειονοτικά σχολεία της Θράκης, δεν παρατηρείται πουθενά αλλού στην Ελλάδα σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων δίγλωσσης εκπαίδευσης, τα οποία να απευθύνονται σε παιδιά μειονοτήτων και μεταναστών.

Η επίσημη επιχειρηματολογία μετατοπίζει την ευθύνη για την έλλειψη δίγλωσσων προγραμμάτων στους γονείς, οι οποίοι δεν εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας στα παιδιά τους, στην άρνηση των παιδιών να συμμετέχουν σε ανάλογα προγράμματα και στην αναζήτηση του ορίου της πολυγλωσσίας που θα πρέπει να έχει το σχολείο. Έτσι η μητρική γλώσσα απαξιώνεται και η χρήση της περιορίζεται, με επιχείρημα την πιθανή αρνητική επιρροή της στην εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας. Ο φόβος όμως αυτός δεν ευσταθεί καθώς η επιστημονική έρευνα αποδεικνύει ότι η γνώση και οι δεξιότητες που αναπτύσσονται στη μητρική γλώσσα, όχι μόνον μεταφέρονται στη δεύτερη γλώσσα, αλλά αποτελούν και μέσο για την κατάκτηση της. Ακόμη, το ενδιαφέρον των αλλοδαπών για την εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσα φάνηκε και μέσα από την παρούσα εργασία η οποία εξειδικεύτηκε στην περίπτωση του «Αλβανικού σχολείου στο Βόλο».

Στο πλαίσιο αυτό, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να προβλέψει την διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών. Οι πρωτοβουλίες των συλλόγων των διαφόρων εθνικοτήτων που ζούν στην Ελλάδα είναι μεν αποδοτικές ως

προς την διδασκαλία της μητρικής γλώσσας όμως δεν επαρκούν και σε καμία περίπτωση δεν αγγίζουν τους στόχους της Δίγλωσσης Εκπαίδευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Βαρβέρης, Α. (2011). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική: Η διαθεματικότητα στην Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στο Διεθνές Συνέδριο Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Μετανάστευση- Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας*. Τόμος Ι,13-15 Μαΐου, Βόλος

Baker, C. (2001). *Εισαγωγή στην Διγλωσσία και στη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg, Δαμανάκης, Μ. (επιμ.)

Cummins, J.(2002). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση: εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μία κοινωνία της ετερότητας*. Αθήνα: Gutenberg

Γεωργογιάννης, Π. (1997). *Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg

Γεωργογιάννης, Π. (2008). *Διαπολιτισμική εκπαίδευση Βηματισμοί για μία αλλαγή στην εκπαίδευση*. Τόμος 7ος, Πάτρα στο Διεθνές Συνέδριο Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Μετανάστευση-Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας. Τόμος Ι,13-15 Μαΐου, Βόλος

Γκόβαρης, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Διάδραση

Γκότοβος, Α. (2002). *Εκπαίδευση και Ετερότητα. Ζητήματα διαπολιτισμικής αγωγής*. Αθήνα: Άτραπος

Δαμανάκης, Μ. (2005). *Η εκπαίδευση των Παλινοστούντων και των Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg

Δαμανάκης, Μ. (2007). *Ταυτότητες και Εκπαίδευση στη διασπορά*. Αθήνα: Gutenberg

Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη Π. κα (2008). *Οδηγόςνηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί.Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Θεοδώρου, Ι. (2011). *Διγλωσσία και Δίγλωσση Εκπαίδευση: Προβλήματα διδασκαλίας του γραπτού λόγου ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας σε Αραβόφωνους*, στο Διεθνές Συνέδριο Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Μετανάστευση-Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας. Τόμος Ι,13-15 Μαΐου Βόλος

Κάτσικας, Χ., Πολίτου, Ε. (1999). *Τσιγγάνοι, μειονοτικοί, παλινοστούντες και αλλοδαποί στην ελληνική εκπαίδευση. Εκτός «τάξης» το «διαφορετικό»*. Αθήνα: Gutenberg

Κουλιάρη, Α. (2005). *Πολυγλωσσία και γλωσσική εκπαίδευση. Μία κοινωνιογλωσσολογική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας

Mason, J. (2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: πεδίο

Σελλά – Μάζη, Ε. (2001). *Διγλωσσία και κοινωνία. Η κοινωνιογλωσσολογική πλευρά της διγλωσσίας. Η ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Προσκήνιο

Vandenbroeck, M. (2004). *Με τη ματιά του Γέτι*. Αθήνα: Νήσος

Παπάς, Α.Ε (1998). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική*. Τόμ.1^{ος} Αθήνα: Αυτοέκδοση

Πανταζής, Β. (2006). *Φάκελος σημειώσεων για το μάθημα Αντιρατσιστική Εκπαίδευση, ακαδημαϊκό έτος 2012-2013*. Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας

Πυργιωτάκης, Ι.(1999). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*. Αθήνα: ελληνικά γράμματα

Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Αραποπούλου, Μ.(χ.η). Κείμενο2: *Για τα θεμελιώδη δικαιώματα και προστασία της γλωσσικής πολυμορφίας*, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_c5/c_5_porup2.html (τελευταία πρόσβαση:4/1/2014)

Κουκουμπίκη, Ε. (2005). *Πολιτισμός και Πολιτισμική ταυτότητα*, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.elinpa.org/index.php/el/publications-gr/articles-gr/21-arthra/204-2013-01-13-18-37-53> (τελευταία πρόσβαση:4/1/2014)

<http://www.unicef.gr/news/2009/n090123.php> (τελευταία πρόσβαση:4/1/2014)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Guo, Janal (2007). *Nurturing Cultural Diversity in Higher Education*, *Canadian Journal of Higher Education*. Volume:37, No.3

Torpsten, A. (2012). *Rights and Multiculturalism*. Linnaeus University, Kalmar, Sweden

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣΓΙΑΤΟΥΣΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Ερωτήσεις προφίλ

- Πόσα χρόνια είστε στην Ελλάδα;
- Τι δουλειά κάνετε εδώ;
- Τι δουλειά κάνατε στην Αλβανία;
- Σπουδάσατε στην Αλβανία; Τι;
- Ποια τάξη διδάσκεται στο «αλβανικό σχολείο» ;

Τα μαθήματα αλβανικών

- Τι σας οδήγησε να διδάξετε στο αλβανικό σχολείο;
- Τι οδηγεί τους μαθητές στο αλβανικό σχολείο;
- Σε ποιο επίπεδο κατείχαν οι μαθητές τα αλβανικά πριν παρακολουθήσουν τα μαθήματα;
- Ποια γλώσσα χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους τα παιδιά;
- Γιατί πιστεύετε ότι είναι απαραίτητο να μιλούν τα παιδιά αλβανικά σήμερα;

Συνύπαρξη ελληνικής και αλβανικής γλώσσας στο αλβανικό σχολείο

- Χρησιμοποιείται η ελληνική γλώσσα κατά την διάρκεια των μαθημάτων; Για ποιο λόγο ;
- Είναι εύκολο για σας να μιλάτε την ελληνική γλώσσα;
- Πως νοηματοδοτούν τα παιδιά αυτή την συνύπαρξη των δυο γλωσσών;

Μητρική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

- Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι πρέπει οι μετανάστες δεύτερης γενιάς να γνωρίζουν την μητρική τους γλώσσα;
- Πως πιστεύετε ότι σχετίζεται η μητρική γλώσσα με την δημιουργία εθνικής ταυτότητας;
- Πιστεύετε ότι συνδέεται η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας με την συγκρότηση διπολιτισμικής ταυτότητας. Πως;

ΟΔΗΓΟΣ ΗΜΙΔΟΜΗΜΕΝΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Ερωτήσεις προφίλ

- Που γεννήθηκες; Πόσο χρονών είσαι; Πού φοιτάς ;
- Πόσα χρόνια είσαι στην Ελλάδα;
- Ποια γλώσσα ξεκίνησες να μιλάς πρώτη;
- Πόσο καιρό παρακολουθείς τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας;
- Ποιες είναι οι σχέσεις σου με την Αλβανία (πολιτισμό, έθιμα, ιστορία κλπ);

Αλβανική γλώσσα και οικογένεια

- Ποια γλώσσα χρησιμοποιείται στο σπίτι;
- Ποια γλώσσα προτιμάς να χρησιμοποιείς και γιατί;

Αλβανική γλώσσα και ελληνικό σχολείο

- Χρησιμοποιείς τα αλβανικά στο σχολείο;
- Πως αντιδρούν οι συμμαθητές όταν σε ακούνε να μιλάς αλβανικά;
- Πως αντιδρούν οι καθηγητές σου;
- Πιστεύεις ότι έπρεπε να διδάσκεσαι τα αλβανικά στο σχολείο;Γιατί;

Αλβανική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

- Γιατί παρακολουθείς το αλβανικό σχολείο;
- Πως αισθάνεσαι που μιλάς/ μιλάς καλύτερα/έμαθες να μιλάς τα αλβανικά;
- Ποιοι λόγοι σε οδήγησαν να διατηρήσεις / να μάθεις την αλβανική γλώσσα;
- Τι πιστεύεις ότι σου προσφέρει η γνώση των αλβανικών;
- Ποια θεωρείς ότι είναι τα μειονεκτήματα όταν δεν μπορείς να μιλήσεις την μητρική σου γλώσσα;
- Με ποιο τρόπο πιστεύεις ότι η γνώση της μητρικής σου γλώσσας συμβάλει στη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας;
- Ποιες πιστεύεις ότι είναι οι συνέπειες της εκμάθησης αλβανικής γλώσσας σε ατομικό επίπεδο/στη ταυτότητά σου;
- Ποια στοιχεία θα χρησιμοποιούσες για να περιγράψεις την ταυτότητά σου;

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΕΤΕΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

I. Προφίλ συνεντευξιζόμενων δασκάλων

- A. Μακρόχρονη παραμονή στην Ελλάδα
- B. Εργασία στην Ελλάδα
- Γ. Εργασία στην Αλβανία
- Δ. Σπουδές
- E. Τάξη διδασκαλίας στο «αλβανικό σχολείο»

II. Τα μαθήματα της αλβανικής γλώσσας

A. Το κίνητρο των δασκάλων να διδάξουν την αλβανική γλώσσα

- A1. Επιθυμία των μαθητών
- A2. Διατήρηση της μητρικής γλώσσας και η αξία της
- A3. Διδασκαλία της ακαδημαϊκής αλβανικής γλώσσας
- A4. Ιδέα- πρόκληση

B. Το κίνητρο των μαθητών να διδαχθούν την αλβανική γλώσσα

- B1. Επιθυμία των μαθητών και των γονέων
- B2. Δυνατότητα εκμάθησης της ακαδημαϊκής αλβανικής γλώσσας
- B3. Άμεση πρόσβαση στον αλβανικό πολιτισμό
- B4. Συναισθηματικοί λόγοι
- B5. Ενδεχόμενη παλιννόστηση

Γ. Επίπεδο γνώσης της αλβανικής γλώσσας από τους μαθητές πριν παρακολουθήσουν το «Αλβανικό σχολείο Βόλου»

Γ1. Ανεπαρκής γνώση της αλβανικής γλώσσας

- Δ. Η κυρίαρχη γλώσσα στην καθημερινότητα των μαθητών
- Δ1. Συντριπτική χρήση της ελληνικής γλώσσας
- Δ2. Αναγκαία η χρήση της αλβανικής γλώσσας στο οικογενειακό περιβάλλον

E. Λόγοι εκμάθησης της μητρικής γλώσσας

- E1. Φυσιολογική πορεία του ανθρώπου

- E2. Διαμόρφωση πολιτισμικής ταυτότητας
- E3. Επικοινωνία με συγγενικά πρόσωπα στην πατρίδα
- E4. Επιστροφή στην πατρίδα για εργασία ή σπουδές

III. Συνύπαρξη ελληνικής και αλβανικής γλώσσας στο αλβανικό σχολείο

A. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας στο «αλβανικό σχολείο»

- A1. Η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας πραγματοποιείται μέσω της ελληνικής
- A2. Αναπόφευκτη η χρήση της ελληνικής γλώσσας κατά την διάρκεια των μαθημάτων
- B. Η χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους Αλβανούς δασκάλους
- B1. Ικανοποιητική χρήση της ελληνικής γλώσσας

Γ. Η νοηματοδότηση της συνύπαρξη ελληνικής και αλβανικής γλώσσας στο αλβανικό σχολείο

- Γ1. Οι μαθητές αποδέχονται της συνύπαρξη των δυο γλωσσών ως φυσιολογική

IV. Μητρική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

A. Λόγοι εκμάθησης της μητρικής γλώσσας

- A1. Η μητρική γλώσσα είναι κομμάτι της πολιτισμικής ταυτότητας
- A2. Η μητρική γλώσσα αναστέλλει τα προβλήματα ταυτότητας

B. Μητρική γλώσσα και εθνική ταυτότητα

- B1. Η μητρική γλώσσα μέσω γνωριμίας με τον πολιτισμό
- B2. Η μητρική γλώσσα μέσω αναγνώρισης της εθνικής ταυτότητας για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς
- B3. Η μητρική γλώσσα γέφυρα μεταφοράς αξιών μεταξύ των λαών

Γ. Μητρική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

- Γ1. Η ανάπτυξη της διπολιτισμικής ταυτότητας είναι προσωπική επιλογή των Αλβανών μαθητών
- Γ2. Τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα δηλώνουν «Αλβανοί και Έλληνες»
- Γ3. Η μητρική γλώσσα συμβάλει στην κατανόηση της καταγωγής των μαθητών
- Γ4. Οι έφηβοι Αλβανοί μαθητές αισθάνονται Έλληνες

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΕΤΕΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

I. Προφίλ συνεντευξιζόμενων μαθητών

- A. Χώρα γέννησης
- B. Ηλικία
- Γ. Φοίτηση στη χώρα διαμονής
- Δ. Πρώτη γλώσσας
- E. Χρονική διάρκεια παρακολούθησης του «Αλβανικού σχολείου Βόλου»

II. Αλβανική γλώσσα και οικογένεια

A. Η γλώσσα επικοινωνίας στο σπίτι

- A1. Παράλληλη χρήση ελληνικής και αλβανικής γλώσσας
- A2. Συστηματική χρήση της αλβανικής γλώσσας
- A3. Χρήση της ελληνικής γλώσσας ανάμεσα στα αδέρφια
- A4. Χρήση της αλβανικής γλώσσας ανάμεσα στα παιδιά και τους γονείς

III. Αλβανική γλώσσα και ελληνικό σχολείο

A. Η χρήση της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

- A1. Περιορισμένη χρήση της αλβανικής γλώσσας λόγω μικρού αριθμού Αλβανών μαθητών
- A2. Χρήση της αλβανικής γλώσσας σε «αμιγώς αλβανική παρέα»
- A3. Χρήση της αλβανικής γλώσσας σε περίπτωση ενδιαφέροντος από Έλληνες μαθητές για αλλόγλωσσες λέξεις

B. Η αντίδραση των συμμαθητών στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

- B1. Εκδήλωση εντυπωσιασμού των Ελλήνων μαθητών στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας
- B2. Εκδήλωση περιέργειας των Ελλήνων μαθητών στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας

Γ. Η αντίδραση των δασκάλων στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

- Γ1. Απορριπτική στάση των δασκάλων στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Γ2. Ενθαρρυντική στάση των δασκάλων στο άκουσμα της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Δ. Η διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας στο ελληνικό σχολείο

Δ1. Επιθυμία διδασκαλίας των αλβανικών στο ελληνικό σχολείο

IV. Αλβανική γλώσσα και διπολιτισμική ταυτότητα

A. Λόγοι παρακολούθησης του αλβανικού σχολείου

A1. Επιθυμία των γονέων

A2. Επιθυμία των μαθητών

A3. Επικοινωνία με τους συγγενείς στην πατρίδα τους

A4. Επαγγελματικές ευκαιρίες στην πατρίδα τους

A5. Επιστροφή στην πατρίδα

B. Σχέση εθνικών αισθημάτων και μητρικής γλώσσας

B1. Περηφάνια και αυτοπεποίθηση

B2. Ευχαρίστηση

Γ. Λόγοι εκμάθησης της μητρικής γλώσσας

Γ1. Επιστροφή στην Αλβανία λόγω της οικονομικής κρίσης

Γ2. Επαγγελματική ανέλιξη

Γ3. Επικοινωνία με τους συγγενείς

Γ4. Διατήρηση της μητρικής γλώσσας

Δ. Τα πλεονεκτήματα από την εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας

Δ1. Μείωση του αισθήματος ανασφάλειας

Δ2. Γλωσσομάθεια

Ε. Μειονεκτήματα από την άγνοια της μητρικής γλώσσας

E1. Προβλήματα επικοινωνίας

E2. Προβλήματα ταυτότητας

ΣΤ. Μητρική γλώσσα και διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας

ΣΤ1. Συνειδητοποίηση της καταγωγής των γονέων

ΣΤ2. Ενεργοποίηση του αισθήματος του «ανήκειν»

ΣΤ3. Η μητρική γλώσσα προσδιορίζει την καταγωγή του ατόμου

Z. Περιγραφή στοιχείων της ταυτότητας τους

Z1. Κυρίαρχη και μειονοτική ταυτότητα

Z2. Αλβανική –μειονοτική ταυτότητα

Z3. Άρνηση της ελληνικής ταυτότητας λόγω ρατσιστικών περιστατικών

Απομαγνητοφωνήσεις των συνεντεύξεων των δασκάλων

Απομαγνητοφώνηση 1^η συνέντευξης

E1: Καλημέρα σας, όπως μου είπατε προηγουμένως έχετε ξαναδώσει συνέντευξη ..

Σ2: Ναι..

E3: Στην περίπτωση που κάτι δεν το καταλαβαίνετε ή δεν είναι σαφές μπορείτε να

E4: με διακόψετε και να με ρωτήσετε..

E5: Πόσα χρόνια είστε στην Ελλάδα;

Σ6: Είμαι συνολικά δεκαεπτάμισια χρόνια

E7: Ωραία ..τι δουλειά κάνετε εδώ ;

Σ8: Είμαι γιατρός.

E9: Στην Αλβανία τι δουλειά κάνατε;

Σ10: Γιατρός.

E11: Σπουδάσατε στην Αλβανία;

Σ12: Σπούδασα στην Αλβανία, έχω τελειώσει το 1988 το Πανεπιστήμιο, στο κλάδο

Σ13: της Ιατρικής εκεί, δούλεψα ως γιατρός τρεισήμισι χρόνια στην Αλβανία και

Σ14: μετά ήρθα εδώ στην Ελλάδα. Ήρθα το 1993 εδώ στην Ελλάδα.

E15: Παράλληλα όμως διδάσκεται και στο αλβανικό σχολείο;

Σ16: Ε, ναι..

E17: Εκεί ποια τάξη διδάσκεται;

Σ18: Διδάσκω τους αρχάριους, τα παιδιά που είναι.. που για πρώτη φορά ξεκινάνε να

Σ19: μάθουν τη γλώσσα ,με το αλφαβητάριο(ξεκινάνε),ως το τέλος το αλφαβητάριο

Σ20: και μετά την παίρνουν οι δάσκαλοι που έχουν περισσότεροι εμπειρία.

E21: Τι σας οδήγησε να διδάξετε στο αλβανικό σχολείο;

Σ22: Η επιθυμία να μάθουν τα παιδιά την γλώσσα τους τίποτε άλλο παραπάνω.

E23: Τι οδηγεί τους μαθητές στο αλβανικό σχολείο;

Σ24: Πιστεύω ότι είναι η επιθυμία των παιδιών να μάθουν την μητρική τους γλώσσα

Σ25: και το δεύτερο είναι κάπως η πίεση από τους γονείς που κάνουν πως και πώς να

Σ27: μάθουν τα παιδιά τη μητρική τους γλώσσα και βλέπουν τις δυσκολίες που έχουν

Σ28: παιδιά να μάθουν τη γλώσσα στα σπίτια, δεν μπορούν να την μάθουν ,έτσι με το

Σ29: σωστό τρόπο ,και καλύτερα έτσι σε καλύτερο επίπεδο. Γι αυτό το λόγο τους

Σ30: φέρνουν στο σχολείο.

E31: Έχετε μια γενική εικόνα σχετικά με το επίπεδο που κατείχαν οι μαθητές την

E32: αλβανική γλώσσα πριν όμως έρθουν στο σχολείο; Μια γενική εικόνα...

Σ33: Σε όλα γενικά είναι κακή έως πολύ κακή η χρήση της αλβανικής γλώσσας.
Σ34: Έχουν συνηθίσει τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία να μιλάνε και να
Σ35: χρησιμοποιούν την αλβανική γλώσσα πολύ ελάχιστα, και μιλάνε μόνο ελληνικά,
Σ36: και οι γονείς προς αυτό δεν βοηθάνε το να διδάσκουν τα παιδιά και να τους
Σ37: μιλάνε στα αλβανικά στο σπίτι, συνηθίζουν να μιλάνε ελληνικά και δυστυχώς
Σ38: αυτό είναι εις βάρος της μητρικής γλώσσας. Και γι αυτό έρχονται σε πολύ
Σ39: άσχημη κατάσταση στο σχολείο. Και βλέπουμε παιδιά που ναι μεν ξέρουν να
Σ40: μιλάνε αλλά δεν ξέρουν καθόλου ούτε να γράφουν, ούτε να διαβάζουν, και
Σ41: ειδικά φέτος μας έχουν έρθει πολλά παιδιά που δεν γνωρίζουν ούτε καν να
Σ42: μιλάνε, ελάχιστα δηλαδή. Απλώς καταλαβαίνουν.

E43: Στην καθημερινότητά τους ποια γλώσσα χρησιμοποιούν τα παιδιά;

Σ44: Ελληνικά.

E45: Γιατί πιστεύετε ότι είναι σήμερα απαραίτητο να μιλούν τα παιδιά αλβανικά;

Σ46: Είναι το πιο φυσικό πράγμα για έναν άνθρωπο, κατά την γνώμη μου, να μάθει
Σ47: την μητρική του γλώσσα, είναι η γλώσσα της μάνας του, είναι το πιο φυσικό,
Σ48: προς αυτή την κατεύθυνση, δεν το σκεφτόμαστε ούτε ως πατριωτικό ούτε ως
Σ49: τίποτε άλλο.

E50: Πάμε λίγο να μιλήσουμε για τα μαθήματα της αλβανικής γλώσσας και το πώς
E51: αυτά γίνονται. Είναι λογικό να χρησιμοποιείται η αλβανική γλώσσα κατά την
E52: διάρκεια των μαθημάτων, όμως μόνο αυτή χρησιμοποιείται;

Σ53: Όχι βέβαια. Είναι πολλά πράγματα που δεν μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε..
Σ54: δεν τα γνωρίζουν τα παιδιά στα αλβανικά τα λέμε και ελληνικά. Το κάνουμε
Σ55: συνέχεια αυτό στην τάξη, ιδιαίτερα στα παιδιά από την πρώτη τάξη, ώστε να
Σ56: γνωρίζουν καλύτερα την έννοια ..την γλώσσα την πνευματική γλώσσα και να
Σ57: έχουν καλύτερη κατανόηση.

E58: Πως τα παιδιά τώρα, λόγω του ότι στα μαθήματα ομιλούνται και οι δυο,
E59: αντιλαμβάνονται αυτό το πράγμα, από τη μια είναι σε μια χώρα που μιλούν και
E60: τις δύο γλώσσες, αλλά βρίσκονται και σε μια τάξη που ομιλούνται δυο γλώσσες;

Σ61: Αυτό μπορώ να σας το εξηγήσω με έναν διαφορετικό τρόπο. Όσο
Σ62: συνεννοούνται μαζί μου μιλάνε αλβανικά, όταν σταματάω εγώ μεταξύ τους
Σ63: μιλάνε ελληνικά. Δεν ξέρω αν το καταλάβατε το νόημα... Δηλαδή φυσικά και
Σ64: μιλάνε ελληνικά και επειδή είμαι εγώ εκεί πέρα υποχρεωτικά μιλάνε αλβανικά.
Σ65: Αυτή είναι η κατάσταση. Και αυτό συνεχίζει, δεν μπορεί να μετατραπεί γιατί
Σ66: τα παιδιά συνηθίζουν, ζουν εδώ, προσαρμόζονται εδώ, μεγαλώνουν εδώ ως
Σ67: ελληνόπαιδα ας πούμε εδώ πέρα και δεν είναι να τους βάζουμε σε καταπίεση, το
Σ68: να τους βάζουμε να μαθαίνουν υποχρεωτικά, το θέλουν και να μαθαίνουν, αλλά
Σ69: το μαθαίνουν ως δεύτερη γλώσσα, αυτή είναι η διαφορά, η πρώτη γλώσσα γι'
Σ70: αυτούς είναι η ελληνική.

E71: Πως πιστεύετε ότι σχετίζεται η εκμάθηση μητρικής γλώσσας και διαμόρφωσης
E72: εθνικής ταυτότητας; Παίζει ρόλο η γλώσσα σε αυτό;

Σ73: Σαφώς παίζει, παίζει σημαντικό ρόλο.

E74: Πιστεύετε ότι συνδέεται η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας με την συγκρότηση
E75: διπολιτισμικής ταυτότητας. Πως;

Σ76: Η γλώσσα, δηλαδή η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας βοηθάει τα παιδιά να
Σ78: συνειδητοποιήσουν απλώς την καταγωγή τους ότι δηλαδή οι γονείς τους είναι
Σ79: από μια άλλη χώρα και γνωρίζουν σχεδόν όλα τα παιδιά ότι βρίσκονται σε μια
Σ80: άλλη χώρα την οποία πιστεύω την αγαπάνε σαν την πατρίδα τους. Αλλά Σ81:
για τους γονείς τους, γιατί αυτά είναι ακόμα μικρά και δεν καταλαβαίνουν την Σ82:
σημασία, εκτός από τα μεγάλα τα παιδιά, γιατί τα μικρά δεν μπορούν να το Σ83:
συνειδητοποιήσουν , έχουν γεννηθεί εδώ, έχουν μεγαλώσει εδώ και νιώθουν Σ84:
Έλληνες. Όσον αφορά τα μεγάλα τα παιδιά αυτά, αυτά που είναι γύρω στα Σ85:
δεκαέξι, αυτοί αισθάνονται πολύ περισσότερο Έλληνες και Αλβανοί σχεδόν Σ86:
καθόλου. Αυτή είναι η κατάσταση.

Απομαγνητοφώνηση 2^{ης} συνέντευξης

E1: Πόσα χρόνια είστε στην Ελλάδα;

Σ2: Στην Ελλάδα είμαι δεκαεφτά χρόνια, πολλά χρόνια, μια ολόκληρη ζωή. Σαν Σ3: δεύτερη πατρίδα μου έχει γίνει, καλύτερα ξέρω το Βόλο πιθαμή προς πιθαμή Σ4: παρά την Κορυτσά πού πάω μια φορά το καλοκαίρι.. πέντε μέρες, έξι μέρες το Σ5: πολύ, και εδώ μου φαίνεται τώρα πατρίδα μου, αλλά η νοσταλγία νοσταλγία για Σ6: τη πατρίδα μου την Κορυτσά. Είναι πολύ όμορφη πόλη στα πόδια του βουνού.

E7:Εδώ τι δουλειά κάνετε;

Σ8:Εδώ ότι δουλεία βρίσκουμε μπροστά περισσότερο , κυνηγάω δουλειές έχουν να Σ9: κάνουνε περισσότερο με τα παιδιά, δηλαδή αυτό είναι κοντά στο επάγγελμα μου , Σ10: και τα αγαπάω πολύ τα παιδιά και διαλέγω αυτές τις δουλειές, δουλεύω σε ένα Σ11: νηπιαγωγείο. Οπότε αυτές οι δουλειές είναι κατά προτίμησή μου, σε σχέση με Σ12: τα παιδιά.

E13: Στην Αλβανία τι δουλειά κάνετε;

Σ14:Στην Αλβανίατέλειωσα το Πανεπιστήμιο στα Τίρανα για φιλόλογος και μετά με Σ15:μια πολύχρονη και μεγάλη καριέραδούλευα σαν φιλόλογος στο Λύκειο, Σ16: καθηγήτρια ήμουν, της Φιλολογίας.

E17: Εδώ στο αλβανικό σχολείο ποια τάξη διδάσκεται;

Σ18: Το αλβανικό σχολείο έχει πέντε χρόνια πού λειτουργεί. Στην αρχή αρχίσαμε με Σ19: την πρώτη τάξη, που ήμουν μόνο εγώ, αρχίσαμε με είκοσι πέντε παιδιά, και Σ20: μετά την δεύτερη χρονιά έγιναν πενήντα και συνεχίζουμε και φέτος που έχουμε Σ21: πολλά παιδιά, και μετά συνεχίσαμε την πρώτη τάξη, την δεύτερη τάξη την τρίτη Σ22: τάξη, τέταρτη τάξη , φέτος τέσσερις τάξεις, και έχουμε και βοηθούς, υπάρχουν Σ23: και άλλοι δάσκαλοι, επειδή έχουμε φέτος και πέντε τάξη, μπήκανε και Σ24: καινούριοι μπήκανε πρώτη φορά. Τα βιβλία τα τελευταία δύο χρόνια, μας Σ25: από την Αλβανία, έρχονται τακτικά, αυτό είναι μια μεγάλη βοήθεια, ότι μας Σ26: στέλνουνε τουλάχιστον τα βιβλία, τα πρώτα χρόνια τα φέρναμε εμείς από την Σ27: Αλβανία τα βιβλία και τα τετράδια εργασίας που πρέπει να έχουν τα παιδιά τα Σ28: βγάζουμε φωτοτυπίες, και είναι πολύ κουραστική δουλεία και έξοδακιόλας τα Σ29: κάναμε μόνοι μας , σαν σύλλογος, σαν σχολείο. Την πρωτοβουλία ο σύλλογος Σ30: τη πήρε να ανοίξουμε το σχολείο, και συνεχίζουμε. Τα παιδιά έρχονται με πολύ Σ31: κέφι, με θέληση, αγαπάνε την αλβανική γλώσσα, το αλβανικό σχολείο, θέλουν Σ32: να μάθουν την πατρίδα τους, θέλουν να μάθουν τα πάντα και εμείς Σ33: προσπαθούμε να κάνουμε το καλύτερο έστω και δυο ώρες την εβδομάδα. Σ34: Περισσότερο επιμένουμε στο να γράφουνε καλά, χωρίς λάθη και να μιλάνε την Σ35: γλώσσα. Κατά τα άλλα μετά ,κάνουμε ασκήσεις , τους δείχνουμε και ταινίες Σ36: καμία φορά για τις γιορτές, για να ξέρουν τα παιδιά αυτά που έρχονται, να Σ37: ξέρουν για την πατρίδα, την γεωγραφία του τόπου, να ξέρουν την γλώσσα, και Σ38: πολλά και διάφορα που ρωτάνε και εμείς απαντάμε.

E39: Τι σας οδήγησε να διδάξετε στο αλβανικό σχολείο;

Σ40: Αυτό ήταν μια πολύ καλή ιδέα και πολύ καλή ιδέα και έργο μπορώ να πω.Σ41: Επειδή βλέπαμε ότι τα παιδιά που γεννήθηκαν στην δεύτερη πατρίδα εδώ δεν Σ42: ήξεραν την αλβανική γλώσσα, οπότε σιγά σιγά σκεφτήκαμε ότι εάν αυτή η Σ43: γλώσσα δεν μαθευτεί από την νέα γενιά, θα χαθεί ,θα χαθεί εντελώς και αυτό θα Σ44: είναι μια μεγάλη ήττα, για και το έθνος μας, για την γλώσσα μας, για την ίδια Σ45: την νέα γενιά που μπροστά έχει ένα μεγάλο μέλλον μπορεί να μείνει εδώ ,μπορεί Σ46: να γυρίσει πίσω, αλλά μια γλώσσα που πρέπει να μάθει είναι η μητρική γλώσσα, Σ47: εκτός από τις άλλες γλώσσες που μαθαίνουν τα παιδιά στα φροντιστήρια η Σ48: πρώτη που πρέπει να μάθουν είναι η μητρική, μετά τις άλλες γλώσσες, Σ49: γιατί εάν δεν ξέρεις την ιστορία του τόπου σου, εάν δεν ξέρεις ποιος είσαι , από Σ50: που είσαι, τότε δεν είσαι κανείς.

E51: Τι οδήγησε τα παιδιά στο αλβανικό σχολείο;Τι είναι αυτό που τους φέρνει από
E52: δω;

Σ53: Εγώ πιστεύω πως αυτή η θέληση ξεκινάει από το σπίτι, μιλώντας εκεί για πολλά
Σ54: και διάφορα τα παιδιά μένουν έξω,δηλαδή δεν ξέρουν πολλά πράγματα σεΣ55: σχέση με την Αλβανία και είναι περίεργοι να μάθουν από που έρχονται, ναΣ56: μάθουν κάτι για την ιστορία του τόπου, και μέσα στο σπίτι δεν μπορούν να το Σ57: έχουν αυτό και δεν μπορούν οι γονείς τους να τους δώσουν αυτό που θέλουν, Σ58: θέλουν με τα μάτια τους να γράφουν και να διαβάσουν τη γλώσσα. Στο σχολείο Σ59: είναι προγραμματισμένο και οργανωμένο αυτό, όχι όπως στο σπίτι που μπορεί η Σ60: μάνα και ο πατέρας να κάτσει μισή ώρα που και που να τους μάθει κάτι, έτσι Σ61: δεν μαθαίνεται η γλώσσα. Ενώ εδώ έρχονται,βλέπουν και άλλα παιδιά, μιλάνε Σ62: μεταξύ τους και κάνουμε και μια συζήτηση για την χώρα ή περιγράφουν εκεί Σ63: που πάνε και έρχονται μετά το Σεπτέμβριο στο σχολείο και λένε τι είδαν εκεί. Σ64: Πάνε σε μουσεία, επίσκεψη και τα λένε όλα αυτά και όλα αυτά ανοίγουνΣ65: μπροστά τους ορίζοντα. Τα παιδιά θέλουν και έρχονται να μάθουν περισσότερα. Σ66: Παίζουν και τραγουδάνε τραγούδια αλβανικά και χορεύουν, αυτό είναι κάτι Σ67: ευχάριστο που τους τραβάει. Βλέπουν ταινίες που δείχνουν την ιστορίες του Σ68: τόπου και αυτές οι ταινίες είναι πολύ ενδιαφέρουσες και πολύ καλές ταινίες από Σ69: καλλιτεχνική πλευρά. Είναι διαλεγμένες ταινίες, πολύ καλές που δίνουν στα Σ70: παιδιά ζωντανές εικόνες από την πατρίδα τους. Και λαχταρούν να τις βλέπουν, Σ71: παρόλο που εμείς δεν έχουμε πολύ χρόνο να ασχολούμαστε με αυτό, γιατί με Σ72: δυο ώρες την εβδομάδα δεν μπορείς και να κάνεις και πολλά, μπορεί να έχεις Σ73: ιδέες αλλά δεν μπορείς να τις φτάσεις γιατί αφήνεις πίσω αυτό που δεν πρέπει Σ74: να αφήσεις, δηλαδή να μάθουν να γράφουν και να διαβάζουν. Πιστεύω καιΣ75: βλέπω πως τα παιδιά προχωρούν πολύ καλά, είμαστε ευχαριστημένοι με τη Σ76: δουλειά που κάνουμε στο σχολείο, με τα αποτελέσματα που βλέπουμε, τα παιδιά Σ77: μαθαίνουν. Βέβαια, υπάρχουν λίγες δυσκολίες περισσότερο στο γράψιμο της Σ78: γλώσσας, θέλει πολύ άσκηση στο σπίτι τα παιδιά είναι πολύ φορτωμένα, με τα Σ79: μαθήματα τους το πρωί, με τα φροντιστήρια το απόγευμα δεν έχουν πολύ χρόνο Σ80: αλλά προσπαθούνε και έχουν φτάσει να μάθουν πολλά πράγματα.

E81: Τα παιδιά σε τι επίπεδο μιλούσαν την αλβανική γλώσσα όταν ήρθαν στο
E82: σχολείο; Εσείς έχετε εικόνα από τέσσερεις πρώτες τάξεις μέχρι στιγμής.

Σ83: Την πρώτη φορά που ανοίξαμε το σχολείο ,είχε παιδιά που δεν ήξεραν καθόλου,
Σ84: υπήρχαν παιδιά που ήξεραν λίγο και υπήρχαν παιδιά που ήξεραν λίγο
Σ85: παραπάνω, δηλαδή υπήρχαν παιδιά που δεν ήξεραν καλά, όχι να γράψουν, αλλά
Σ86: δεν ήξεραν τις λέξεις να δέσουν μια πρόταση, ήταν πολύ περίεργο γιατί θέλανε
Σ87: να πουν πολλά αλλά δεν ήξεραν τις λέξεις για να δέσουν μια πρόταση, και
Σ88: λέγανε τις δυο λέξεις στα ελληνικά και την τρίτη στα αλβανικά, τις κολλάγανε
Σ89: σα να ήταν ψηφίδες, μετά όμως άνοιξαν τα βιβλία, διάβασαν και βρήκαν το
Σ90: δρόμο.

E91: Ποια γλώσσα χρησιμοποιούν τα παιδιά στην καθημερινότητά τους;

Σ92: Στην καθημερινότητά τους πιστεύω την ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούν πάρα
Σ93: πολλές ώρες, λίγο μιλάνε τα αλβανικά στο σπίτι γιατί και στο σπίτι τις
Σ94: περισσότερες ώρες οι γονείς δουλεύουν και δεν έχουν χρόνο και τα παιδιά
Σ95: ετοιμάζονται για την άλλη μέρα στο ελληνικό σχολείο. Το θετικό είναι ότι Σ96:
βλέπουν τηλεόραση από τα κανάλια της Αλβανίας και κάτι αρπάζουν από κει . Σ97:
Βέβαια έχουμε πει στους γονείς στο σπίτι να μιλάνε μόνο αλβανικά να έχουν Σ98:
την ευκαιρία τα παιδιά να ασκούν μόνο τη γλώσσα τους. Είναι απαραίτητο στο Σ99:
σπίτι οι γονείς να μιλάνε τη γλώσσα τους. Για να ασκήσουν τη γλώσσα τους, να
Σ100: βοηθηθούν από τους γονείς, να μάθουν λέξεις γιατί το λεξιλόγιό τους είναι
Σ101: πολύ φτωχό.

E102: Εάν τα παιδιά είναι μικρά και βάλουν πιο πολύ τα αλβανικά στο σπίτι , τότε
E103: πιστεύετε ότι θα πάνε τα ελληνικά πίσω;

Σ104: Όχι δεν το πιστεύω, από τριών χρονών το παιδί είναι ικανό να μάθει δυο
Σ105: γλώσσες παράλληλα. Αυτό έγινε και με την ανιψιά μου, πάντα μιλάγαμε στο
Σ106: σπίτι αλβανικά αλλά με ένα αλφαβητάριο αρχίζει μάθημα από τεσσάρων
Σ107: χρονών και έτσι αυτό δεν έγινε αιτία να μείνει πίσω στα ελληνικά. Πήγε στο
Σ108: νηπιαγωγείο μια χαρά δεν είχε κανένα πρόβλημα, γιατί η μητρική γλώσσα ποτέ
Σ109: δεν σε μπερδεύει ,ποτέ δεν είναι εμπόδιο. Ισα ισα εάν ξέρεις δυο γλώσσες ,τις
Σ110: χρησιμοποιείς όπως θέλεις, είσαι πιο άνετος και έχεις ένα όπλο παραπάνω.

E111: Γιατί πιστεύεις ότι είναι απαραίτητο να μιλούν τα παιδιά αλβανικά σήμερα;

Σ112: Είναι απαραίτητο να μιλούν αλβανικά τα παιδιά σήμερα γιατί έτσι πρώτ' απ'
Σ113: όλα συντηρείται η γλώσσα στη νέα γενιά. Είναι απαραίτητο γιατί τα παιδιά που
Σ114: ζουν στην Ελλάδα είναι πολύ κοντά στην Αλβανία. Δεν υπάρχει παιδί που να
Σ115: μην πάει κάθε καλοκαίρι στην Αλβανία. Να πάει εκεί και να μην ξέρει λέξει
Σ116: και να μην μπορεί να πει στον παππού και στην γιαγιά μια λέξη που τους
Σ117: λαχταράει; Δεν υπάρχει χειρότερο πράγμα, να είσαι Αλβανός και να μην ξέρεις
Σ118: αλβανικά; Να είσαι τόσο κοντά και να μην ξέρεις αλβανικά, μα δεν επιτρέπεται
Σ119: να μην ξέρει το παιδί την μητρική του γλώσσα. Η Αλβανία είναι πολύ κοντά
Σ120:

και μπορούν να πάνε εύκολα να σπουδάσουν εκεί. Ή μπορούν να γυρίσουν Σ121: πίσω λόγω του οικονομικού προβλήματος που έχουν οι οικογένειες. ΑνΣ122: γυρίσουν πίσω και δεν ξέρουν τη γλώσσα τι θα γίνει ;Να γυρίσει ένα παιδί Σ123: δεκατεσσάρων-δεκαπέντε χρονών και να πάει στη δεύτερα δημοτικού; Εάν Σ124: ξέρει να γράφει και να διαβάζει θα προχωρήσει, δεν έχει εμπόδιο να πάει να Σ125: συνεχίσει το σχολείο. Άμα δεν την ξέρει έχει μεγάλο εμπόδιο μπροστά. Μπορεί Σ126: και να μείνει εκεί να σπουδάσει εκεί, να δουλέψει ή να γυρίσει εκεί γιατί είναι Σ127: μια χώρα που είναι πολύ κοντά.

E128: Χρησιμοποιείται η ελληνική γλώσσα κατά την διάρκεια των μαθημάτων;

Σ129: Όχι.

E130: Καθόλου;

Σ131: Καμιά φορά. Όταν μια λέξη είναι δύσκολή και δεν μπορούν να την Σ132: καταλάβουν λέμε και την εξήγηση στα ελληνικά. Αλλά όχι ελληνικά. Δεν είναι Σ133: απαραίτητο, όταν μαθαίνεις μια ξένη γλώσσα πρέπει να μιλάς αυτή δυο ώρες, Σ134: δεν υπάρχει λόγος να μπαίνει μια άλλη γλώσσα στη μέση.

E135: Όταν χρειάζονται τα παιδιά επεξηγήσεις ή τα τους μεταφράσετε μια λέξη που E136: δεν γνωρίζουν ,είναι εύκολο για σας να χρησιμοποιείται την ελληνική γλώσσα;

E137: Πιστεύεται ότι η εκμάθηση της αλβανικής γλώσσας σχετίζεται με την E138: συγκρότηση διπολιτισμικής ταυτότητας; Παίζει ρόλο η γλώσσα σε αυτό;

Σ139: Παίζει ρόλο, πολύ, γιατί εάν δεν γνωρίζει την αλβανική γλώσσα δεν μπορεί να Σ140: γνωρίζει περισσότερο την ιστορία, τον τόπο, την κουλτούρα την γεωγραφία Σ140: δεν μπορεί να τα ξέρει και να θέλει δεν μπορεί να προχωρήσει χωρίς ναΣ141: γνωρίσει την γλώσσα.

E142: Πιστεύετε ότι συνδέεται η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας με τηνE143: συγκρότηση διπολιτισμικής ταυτότητας. Πως;

Σ144: Ενώ ταυτόχρονα μπορεί να λέει είμαι Αλβανός και Έλληνας γιατί πολλά παιδιά Σ145: έχουν γεννηθεί εδώ, και εδώ έχει γίνει η δεύτερη πατρίδα αλλά δεν μπορείς να Σ146: αφήσεις στην άκρη από εκεί που έχεις έρθει, γεννήθηκες εδώ αλλά οι γονείς Σ147: είναι από την Αλβανία και πρέπει να γνωρίζεις και αυτόν τον λαό, αυτόν τον Σ148: τόπο, αυτή την κουλτούρα, αυτή την ιστορία και να είσαι ολοκληρωμένος και Σ149: ας είσαι με δυο πατρίδες, καλύτερα, αλλά να τις ξέρεις και τις δυο, να τις Σ150: αγαπάς και τις δυο όχι μόνο εκεί που ζεις αλλά και από κει που έρχεσαι.

Απομαγνητοφώνηση 3^{ης} συνέντευξης

E1: Πόσα χρόνια είστε στην Ελλάδα;

Σ2: Στην Ελλάδα είμαι περίπου είκοσι χρόνια.

E3: Τι δουλειά κάνετε εδώ;

Σ4: Αυτή τη στιγμή εδώ και δέκα χρόνια δουλεύω ως βιβλιοπώλης.

E5: Τι δουλειά κάνατε στην Αλβανία;

Σ6: Στην Αλβανία δεν δούλεψα απαραίτητα, με το που τελείωσα το Πανεπιστήμιο

Σ7: ήρθα στη Ελλάδα.

E8: Τι σπουδάσατε στην Αλβανία;

Σ9: Έχω τελειώσει μαθηματικός.

E10: Ποια τάξη διδάσκεται στο «αλβανικό σχολείο» ;

Σ11: Αυτή τη στιγμή διδάσκω την Δευτέρα τάξη του δημοτικού.

E12: Τι σας οδήγησε να διδάξετε στο αλβανικό σχολείο;

Σ13: Ήταν μια πρόκληση για τα παιδιά, τα Αλβανόπουλα που έχουν σχεδόν χάσει

Σ14: επαφή με την μητρική γλώσσα την μιλάνε πολύ αραιά ,πολύ σπαστά στο σπίτι

Σ15: τους, και τώρα εδώ είναι μια ευκαιρία γι αυτούς να μιλάνε σωστά και να

Σ16: γράφουν σωστά.

E17: Τι οδηγεί τους μαθητές στο αλβανικό σχολείο;

Σ18: Είναι κάτι έμφυτο πιστεύω, η αγάπη για την μητρική γλώσσα, καθώς

βλέπουν Σ19: ότι είναι μια γλώσσα που μιλιέται στο σπίτι τους ,το ένα είναι αυτό,

τους αρέσει Σ20: πολύ η μητρική τους γλώσσα την μαθαίνουν με αρκετή άνεση και

το δεύτερο Σ21: πιστεύω πως είναι μια γλυκιά πίεση εκ μέρους των γονιών καθώς

υπάρχει η Σ22: πιθανότητα επιστροφής στην πατρίδα, τελευταία αυτή η ιδέα

βρίσκεται στο Σ23: επίκεντρο.

E24: Σε ποιο επίπεδο κατείχαν οι μαθητές τα αλβανικά πριν παρακολουθήσουν τα

E25: μαθήματα;

Σ26: Οι περισσότεροι μιλούσαν στο σπίτι τους αλβανικά ,αλλά όχι τόσο καλά, το

Σ27: λεξιλόγιό τους ήταν πάρα πολύ φτωχό.

E28: Ποια γλώσσα χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους τα παιδιά;

E29: Τα παιδιά μιλούν καθαρά ελληνικά.

E30: Γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

Σ31: Νομίζω ότι το καταλαβαίνουν κατευθείαν, ενστικτωδώς ότι ο τόπος εδώ μιλάει

Σ32: ελληνικά, λέγεται Ελλάδα, και έτσι και αυτοί μιλάνε ελληνικά, τα του τόπου,

Σ33: όποτε έχουν κατά κάποιο τρόπο από μόνοι τους ενσωματωθεί ας το πούμε έτσι

Σ34: τελείως φυσιολογικά, οπότε μεταξύ τους μιλάνε ελληνικά και στην ώρα του

Σ35: μαθήματος μιλάνε πολλές φορές μόνο ελληνικά μεταξύ τους, και σε μένα

Σ36: κάνουν ερωτήσεις στα ελληνικά.. τους ξεφεύγει.

E37: Γιατί πιστεύετε ότι είναι απαραίτητο να μιλούν τα παιδιά αλβανικά σήμερα;

Σ38: Πρωτ' από όλα είναι αδύνατον να απαρνιέται κάποιος τη δικιά του την

Σ39: ταυτότητα, είναι Αλβανοί απλώς ζουν εδώ. Μια ταυτότητα δεν μπορεί να Σ40:

καθορίζεται από κάτι άλλο ,παρά ως κύριο χαρακτηριστικό της είναι η γλώσσα. Σ41:

Υπάρχει αυτό το πρόβλημα παντού από παιδιά μεταναστών, που έχουν Σ42:

προβλήματα ταυτότητας και υπάρχουν και ψυχολογικά προβλήματα αργότερα. Σ43:

Αυτό είναι ένα πάρα πολύ καλό βοηθητικό μέσο να υπάρχει μια υγιή Σ44:

πνευματική και ψυχολογική ζωή, αργότερα, στην πορεία τους πρώτον αυτό και Σ45:

δεύτερον είναι η εισαγωγή στον πολιτισμό της Αλβανίας με τη γλώσσα , την Σ46:

γεωγραφία, την κουλτούρα, ποιήματα, αφηγήσεις, με ότι σημαίνει αυτό ,καθώς Σ47:

θα έχουν πλέον όπλο της γλώσσας. Και αυτό θα είναι αν μη τι άλλο μια γέφυρα Σ48:

θα έλεγα αγάπης, αδελφοσύνης και μεταφοράς των αξιών από τον ένα λαό Σ49:στον

άλλο, το θεωρώ αυτό πολύ βασικό, μπορεί αυτή η ομάδα καθώς γνωρίζει Σ50:

κάλλιστα και τις δυο γλώσσες να μεταφέρει όμορφα αυτό που λέμε αξίες τις

Σ51:ζωής.

E52: Χρησιμοποιείται η ελληνική γλώσσα κατά την διάρκεια των μαθημάτων; Για

E53: ποιο λόγο;

Σ54: Ναι από τα παιδιά επειδή όπως σας είπα τους βγαίνει αυθόρμητα. Και στο Σ55:

μάθημα αλλά κυρίως στο διάλειμα όταν παίζουν μεταξύ τους. Εγώ θα την Σ56:

χρησιμοποιήσω για να κάνω μετάφραση κάποιας λέξης που ίσως τα παιδιά δεν Σ57:

γνωρίζουν.

E58: Είναι εύκολο για σας να μιλάτε την ελληνική γλώσσα;

Σ59: Είμαι αρκετά χρόνια εδώ και ναι μου είναι εύκολο.

E60: Πως νοηματοδοτούν τα παιδιά αυτή την συνύπαρξη των δυο γλωσσών;

Σ61: Είναι θετικό πιστεύω αυτή η συνύπαρξη των δυο γλωσσών. Είναι τελείως Σ62:

φυσιολογικό για αυτούς να μιλούν και τις δύο γλώσσες ταυτόχρονα, καθώς τα Σ63:

περισσότερα παιδιά έχουν γεννηθεί εδώ, για να μην πω όλα τα παιδιά που έχω Σ64:

στην τάξη μου. Και τους έρχεται τελείως φυσιολογικά να μιλούν και τις δυο Σ65:

γλώσσας. Έτσι είναι η συνθήκη, οπότε δεν έχουν πρόβλημα.

E66: Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι πρέπει οι μετανάστες δεύτερης γενιάς να
E67: γνωρίζουν την μητρική τους γλώσσα;

Σ68: Το θεωρώ πολύ απαραίτητο αυτό. Τα παιδιά, τα Αλβανόπουλα μέσα από την
Σ69: αλβανική γλώσσα θα μπορέσουν να αναγνωρίσουν αυτό που είναι, την Σ70:
ταυτότητά τους. Η γλώσσα είναι ένας βασικός τρόπος για να γίνει αυτό, γιατί Σ72:
εκεί αποτυπώνεται το μεγαλύτερο κομμάτι του πολιτισμού μιας χώρας.

E73: Πως πιστεύετε ότι σχετίζεται η μητρική γλώσσα με την δημιουργία εθνικής
E74: ταυτότητας;

Σ75: Η μητρική γλώσσα βοηθάει στο να αναπτύξουν τα παιδιά την εθνική τους
Σ76: ταυτότητα. Όπως ανέφερα και πρωτύτερα βοηθάει αρκετά θα έλεγα, όχι με την
Σ77: έννοια να δημιουργήσει η ταυτότητα εθνικιστικά αισθήματα μέσα τους παρά
Σ78: εκτός μια αναγνώριση της ταυτότητας τους, και όχι μια ύπουλη ή κρυμμένη
Σ79: ταυτότητα πίσω από φόβητρα που πιθανόν να δημιουργούνται από την χώρα
Σ80: υποδοχής λόγω της ξενοφοβίας ή οτιδήποτε άλλο. Όχι. Τα παιδιά πρέπει να
Σ81: μείνουν εκτός από αυτά. Ειλικρινά, αναγνωρίζοντας την δική τους ταυτότητα.
Σ82: Είμαστε αυτοί αλλά ζούμε εδώ. Δεν ξέρω τι θα γίνει με την Πέμπτη γενιά εκείνη
Σ83: ίσως ξεχάσουν την γλώσσα, αυτοί όμως η γενιά δεν μπορούν να την ξεχάσουν οι
Σ84: γονείς τους μιλάνε αλβανικά.

E85: Πιστεύετε ότι συνδέεται η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας με την συγκρότηση
E86: διπολιτισμικής ταυτότητας. Πως;

Σ87: Προσωπικά είμαι θετικός ως προς την διπολιτισμική ταυτότητα. Είμαι
Σ88: παντρεμένος με Ελληνογερμανίδα, τα παιδιά μου μιλάνε ταυτόχρονα τρεις
Σ89: γλώσσες, είναι ταυτόχρονα τρία έθνη μέσα τους και δεν μπορώ εγώ να επιβάλω
Σ90: τη μια ταυτότητα πάνω, έχω αφήσει τα ίδια τα παιδιά μου να το βλέπουν αυτό.
Σ91: Γίνεται στην περίπτωση αυτή μια πνευματική ενότητα μέσα των δυο
Σ92: πολιτισμών, του ελληνικού και του αλβανικού. Γιατί δεν μπορείς να αναιρέσεις
Σ93: ούτε το ένα ούτε το άλλο. Οι ίδιοι δεν θα ήθελαν να είναι μόνο Αλβανοί ή μόνο
Σ94: Έλληνες. Ας επιλέξουν φυσικά οι ίδιοι τι είναι αλλά πιστεύω ότι η διπολιτισμική
Σ95: ταυτότητα είναι μια ξεκάθαρη λύση σε αυτή την περίπτωση.

Απομαγνητοφωνήσεις των συνεντεύξεων των μαθητών

Απομαγνητοφώνηση 1^{ης} συνέντευξης

E1: Που γεννήθηκες;

Σ2: Εδώ στην Ελλάδα.

E3: Πόσο χρονών είσαι;

Σ4: Είμαι δεκατέσσερα.

E5: Πού φοιτάς ;

Σ6: Στο τρίτο Γυμνάσιο Βόλου ,είμαι στην Τρίτη Γυμνασίου.

E7: Ποιά γλώσσα ξεκίνησες να μιλάς πρώτη;

Σ8: Ε, πρώτη ξεκίνησα να μιλάω τα αλβανικά επειδή μου τα έμαθε η θεία μου και

Σ9: μετά όταν πήγα σχολείο έμαθα τα ελληνικά.

E10: Πόσο καιρό παρακολουθείς τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας;

Σ11: Ε, από τότε που ... πέντε χρόνια.

E12: Ποιες είναι οι σχέσεις σου με την Αλβανία (πολιτισμό, έθιμα, ιστορία κλπ) ;

Σ13: Έχω , κάθε χρόνο πάμε ας πούμε το καλοκαίρι πάμε εκεί, και τα έθιμα από τους

Σ14: γονείς μου επειδή δεν είμαστε εκεί τα κάνουμε εδώ τα περισσότερα.

E15: Στο σπίτι ποια γλώσσα χρησιμοποιείς;

Σ16: Τα αλβανικά περισσότερο αλλά καμιά φορά εγώ χρησιμοποιώ και τα ελληνικά.

E17: Με τους γονείς και τη θεία σου;

Σ18: Μιλάω και στις δύο γλώσσες αλλά περισσότερο στα αλβανικά

E19: Γιατί περισσότερο;

Σ20: Γιατί το έχουνε πιο εύκολο.

E21: Για σένα είναι πιο εύκολο;

Σ22: Ναι για μένα και οι δυο είναι εύκολες γιατί τις μιλάω από μικρή και είναι

Σ23:συνήθεια αυτό.

E24: Στο ελληνικό σχολείο μιλάς καθόλου τα αλβανικά.

Σ25: Σπάνια, καμιά φορά επειδή έχω κάποιες φίλες και μπορούμε να πούμε ένα γεια

Σ26: ας πούμε, κάτι τέτοιο, δεν μιλάω ,όχι επειδή δεν είναι πολλά παιδιά, και δεν τη

Σ27: χρησιμοποιώ.

E28: Πως αντιδρούν οι συμμαθητές όταν σε ακούνε να μιλάς αλβανικά;

Σ29: Βασικά αντιδρούν κάπως περίεργα, λένε ουάου εσύ ξέρεις και άλλη γλώσσα

Σ30: πώς τη μιλάς έτσι , δεν αντιδρούν αρνητικά να που ότι είμαι αλβανίδα.

E31: Πως αντιδρούν οι καθηγητές σου;

Σ32: Δεν με έχουν ακούσει, δεν έχει τύχει.

E33: Γιατί έρχεσαι στο αλβανικό σχολείο

Σ34: Επειδή στην αρχή στο σπίτι μου έμαθα τα βασικά , εδώ τώρα μαθαίνω
Σ35: γραμματική και συντακτικό και έχει γίνει όπως το ελληνικό σχολείο.

E36: Πως αισθάνεσαι που γνωρίζεις αλβανικά;

Σ37: Νιώθω καλύτερα, στην αρχή ήξερα λίγα τώρα ξέρω περισσότερα, να

Σ38: επικοινωνώ καλύτερα και να γράφω σωστά.

E39: Ποιοι λόγοι σε οδήγησαν να έρθεις εδώ στο αλβανικό σχολείο;

Σ40: Λοιπόν στην αρχή ήταν οι γονείς μου αλλά ήθελα και εγώ να μάθω, γιατί ας

Σ41: πούμε όταν πήγαινα στην Αλβανία δεν ήξερα πολύ καλά να επικοινωνώ με την

Σ42: ξαδέρφη μου που ήταν εκεί και τώρα που έχω να μάθει περισσότερα μπορώ και

Σ43: να γράφω και να επικοινωνώ, αυτό είναι , δηλαδή για να μπορώ να επικοινωνώ

Σ44: καλύτερα με τους άλλους, να την ξέρω καλύτερα και γιατί μπορώ να πάω εκεί

Σ45: στο μέλλον αργότερα να δουλέψω και την χρειάζομαι την γλώσσα.

E46: Τι σου προσφέρει δηλαδή αυτή η γλώσσα;

Σ47: Επειδή εδώ δεν έχει ευκαιρίες για δουλειά μπορεί να πάω εκεί πέρα, να

Σ48: δουλέψω ως μεταφράστρια.. αυτό.

E49: Ποια θεωρείς ότι είναι τα μειονεκτήματα όταν δεν γνωρίζεις την μητρική σου

E50: γλώσσα;

Σ51: Ότι δεν ξέρεις ποιος είσαι, και δεν μπορείς να επικοινωνήσεις.

E52: Με ποιο τρόπο πιστεύεις ότι η γνώση της μητρικής σου γλώσσας συμβάλει στη

E53: διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας;

Σ54: Ε, ναι πιστεύω πως συνδέεται... για παράδειγμα εμένα οι γονείς μου είναι από

Σ55: την Αλβανία, ξέρουν αλβανικά εγώ τώρα μπορεί να έχω γεννηθεί εδώ αλλά
Σ56: είμαι Αλβανίδα κατά κάποιο τρόπο οπότε πρέπει να ξέρω και εγώ αλβανικά, να
Σ57: είμαι ένα μέλος σε αυτό ...στον λαό.

E58: Ποιες πιστεύεις ότι είναι οι συνέπειες της εκμάθησης αλβανικής γλώσσας σε

E59: ατομικό επίπεδο/στη ταυτότητά σου;

Σ60: Με κάνει να νιώθω ευχάριστα γιατί μπορώ να μάθω κι άλλες γλώσσες αλλά

Σ61: αυτή είναι η μητρική μου γλώσσα, να τη μάθω καλύτερα , να επικοινωνώ

Σ62: καλύτερα, να μπορώ να διαβάζω την ιστορία της χώρας μου. Αν δεν την ήξερα

Σ63: θα ένιωθα μειονεκτικά, σαν να μην ήμουν από εκεί, σαν να μην ήξερα από

Σ64: έρχομαι και ας πούμε τι ιστορία κουβαλάω.

E65: Ποια στοιχεία θα χρησιμοποιούσες για να περιγράψεις τον εαυτό σου; Έχοντας

E66: πάντα στο μυαλό σου τις δύο χώρες Αλβανία και Ελλάδα.

Σ67:Επειδή οι γονείς μου είναι από την Αλβανία όταν ήμουν μικρή με βάλανε πιο

Σ68: πολύ στο δρόμο ότι είμαι από την Αλβανία. και μετά άρχισα να κάνω τα

Σ69: ελληνικά επειδή γεννήθηκα εδώ και πήγα στο σχολείο, οπότε είμαι ας πούμε και

Σ70: τα δύο. Ε, τώρα.. αυτό το πράγμα το βλέπω και στην καθημερινότητά μου, ας

Σ71: πούμε στο σχολείο δύο συμμαθήτριες μου μιλούσαν στο διάλειμμα αλβανικά και

Σ72: εγώ τις καταλάβαινα και αυτό δείχνει ότι μπορεί να βρίσκομαι στην Ελλάδα και

Σ73: να είμαι και Αλβανίδα αλλά και μπορώ να καταλαβαίνω και αλβανικά και να

Σ74: παίρνω μέρος.. Εγώ δεν έχω πρόβλημα που γίνεται αυτό..το θεωρώ

Σ75: φυσιολογικό.

Απομαγνητοφώνηση 2^{ης} συνέντευξης

E1: Πού γεννήθηκες;

Σ2: Πρώτα πρώτα είμαι αγόρι και γεννήθηκα εδώ στην Ελλάδα , στη Μαγνησία και
Σ3: έχω βαφτιστεί κιόλας στον Άγιο Κωνσταντίνο.

E4: Πού φοιτάς;

Σ5: Πάω στο έκτο Γυμνάσιο σχολείο και είμαι δεκατεσσάρων.

E6: Ποια γλώσσα ξεκίνησες να μιλάς πρώτη;

Σ7: Πρώτη γλώσσα που ξεκίνησα νομίζω ότι ήταν φυσικό από την αρχή ότι ήταν η
Σ8: ελληνική. Αλλά και μετά άρχισα να μαθαίνω και την αλβανική γλώσσα. Και
Σ9: βέβαια χρειάζεται να την μάθουμε γιατί που ξέρεις μπορεί μια μέρα να γυρίσω
Σ10: στη χώρα μου και να χρειαστεί να διδάσκω αυτό που έχω σπουδάσει στα
Σ11: αλβανικά και να μου χρειαστεί για αυτό πιστεύω ότι ο καθένας, κάθε παιδί εάν
Σ12: έχει γεννηθεί αλλού πρέπει πρώτα να μάθει την δική του γλώσσα και μετά μια
Σ13: δεύτερη.

E14: Πόσο καιρό παρακολουθείς τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας;

Σ15: Παρακολουθώ τέσσερα χρόνια έχω πάρει και τα διπλώματά μου με διακρίσεις.
Σ16: Εδώ έχουμε κάποιους δασκάλους από την Αλβανία που μας μαθαίνουν και
Σ17: πιστεύω όποιος άλλος θέλει να έρθει έρχεται, οικονομικά δεν είναι τίποτα απλά
Σ18: πέντε ευρώ το μήνα για την καθαρίστρια. Και γίνονται και ωραίες εκδηλώσεις
Σ19: όπως γίνονται πάνω στην Αλβανία.

E20: Ποιες είναι οι σχέσεις σου με την Αλβανία (πολιτισμό, έθιμα, ιστορία κλπ) ;

Σ21: Γενικά η Αλβανία επειδή έχω ζήσει εδώ στην Ελλάδα όχι ότι την κατεβάζω ως
Σ22: πούμε την θεωρώ κατώτερη αλλά πάντως σαν πολιτισμό δεν δουλεύει σωστά
Σ23: δεν έχει κανονικούς νόμους αλλά εντάξει κάποιους νόμους που έχει νομίζω τους
Σ24: τηρεί. Γιατί η Ελλάδα έχει κάποιους νόμους που τότε τους τηρούσε αλλά τώρα
Σ25: πια όχι. Αλλά η Αλβανία έχει και κάποιους νόμους που τους τηρεί ,και κάποια
Σ26: έθιμα είναι πολύ ωραία και δεν τα έχει αλλάξει ,έχουν μείνει από χρόνια, αλλά
Σ27: αυτό είναι πολύ καλό γιατί θυμάσαι τους προγόνους σου.

E28: Εσύ τι σχέση έχεις με την χώρα σου ;Την επισκέπτεσαι;

Σ29: Ειδικά μόλις περνάω τα σύνορα της Ελλάδας και μπαίνω στην Αλβανία μου
Σ30: ανοίγει η καρδιά ,ξυπνάω και νιώθω ότι είμαι στην χώρα μου ,ότι πάτησα το
Σ31: πόδι μου στην χώρα μου, και πιστεύω όποιος άλλος και να ήταν το ίδιο θα
Σ32: έκανε, πηγαίνουμε συχνά εκτός και εάν έχουμε κάποιο πρόβλημα.

E33: Ποια γλώσσα χρησιμοποιείται στο σπίτι;

Σ34: Ε βέβαια την αλβανική. Μιλώ πάντα αλβανικά και ελληνικά μιλάω μόνο όταν
Σ35: βγαίνουμε έξω. Αλβανικά μιλάμε παντού ,στους συγγενείς μας, όταν βγαίνουμε
Σ36: έξω και καμιά φορά όταν δυσκολευόμαστε με κάποια λέξη την λέμε στα
Σ37: Αλβανικά. Από δυο χρονών μιλούσα αλβανικά με τους γονείς μου.

E38: Ποια γλώσσα προτιμάς να χρησιμοποιείς και γιατί;

Σ39: Τώρα που είμαι στην Ελλάδα προτιμώ την ελληνική γιατί ζω εδώ. Γενικά έξω
Σ40: από το σπίτι μιλάω ελληνικά. Αν ήμουν στην Αλβανία θα χρησιμοποιούσα μόνο
Σ41: αλβανικά γιατί μόνο αυτή γνωρίζουν οι άνθρωποι εκεί. Πιστεύω και τις δυο
Σ42: γλώσσες τις ξέρω καλά και κατανοώ.

E43: Πιστεύεις ότι ξέρω εξίσου καλά και τις δύο γλώσσες;

Σ44: Όχι πιστεύω τα ελληνικά τα μιλάω δυο τρεις σκάλες καλύτερα. Γιατί όπως είπα
Σ45: γεννήθηκα εδώ και στην αρχή ασχολήθηκα με τα αλβανικά. Και μετά ήρθε η
Σ46: μητρική μου γλώσσα. Πιο καλά μιλάω γενικά τα ελληνικά. Οι φίλοι μου λένε ότι
Σ47: μιλάω καλά τα ελληνικά και δεν μου φαίνεται ότι είμαι Αλβανός. Η ελληνική
Σ48: μου βγαίνει πιο καλά γιατί στα αλβανικά μπερδεύω τα δίφθογγα.

E49: Έχεις χρησιμοποιήσει ποτέ αλβανικά στο ελληνικό σχολείο;

Σ50: Στο σχολείο είναι και πέντε έξι παιδιά που είναι από την Αλβανία Κάνω παρέα
Σ51: και με Έλληνες φίλους και με συμπατριώτες μου. Όταν είμαι χώρια με
αυτούς Σ52: και θέλει κανείς να πούμε κανένα μυστικό μιλάω γιατί πώς να κρυφτεί
και το Σ53: μυστικό. Όταν είμαστε φίλους συμπατριώτες θα μιλήσω αλβανικά αλλά
όταν Σ54: είμαστε και Αλβανοί και Έλληνες ελληνικά γιατί δεν θα καταλαβαίνουν οι
Σ55: Έλληνες τίποτα, όπως δεν θα καταλαβαίναμε και εμείς εάν αυτοίμίλαγαν μια
Σ56: ξένη γλώσσα.

E57: Πως αντιδρούν οι συμμαθητές σου όταν σε ακούνε να μιλάς αλβανικά;

Σ58: Γελάνε, λένε «τι λέτε», τους φαίνονται κινέζικα αλλά εμείς συνεχίζουμε για
Σ59: πλάκα.

E60: Πως αντιδρούν οι καθηγητές σου;

Σ61: Όταν μιλάω αλβανικά είναι δύο περιπτώσεις. Μια φορά όταν με είχε ακούσει
Σ62: μου είχε πει ότι στο ελληνικό σχολείο δεν πρέπει να μιλάμε άλλη γλώσσα και
Σ63: τις λέω «κυρία εντάξει δεν έκανα και τίποτα με τον συμπατριώτη μου μ όπως
Σ64: λέει μια παροιμίαμίλαγα ενώ ένας άλλος καθηγητής μου είπε όταν με άκουσε
Σ65: να μιλάω αλβανικά μου είπε «μάθε τέχνη και ας τηνε και αν πεινάσεις
Σ66: πιάστηνε».

E67: Θα ήθελες να διδάσκεσαι τα αλβανικά στο αλβανικό σχολείο;

Σ68: Ναι γιατί μπορούσε να βοηθούσε κάποια παιδιά.

E69: Γιατί παρακολουθείς τα μαθήματα;

Σ70: Όπως σου είπα γιατί είναι η μητρική μου γλώσσα, να μάθω τα ήθη και τα έθιμα

Σ71: της δικιάς πατρίδας μου, να μορφωθώ, έχω περιέργεια τα ξαδέρφια μου που

Σ72: είναι στην Αλβανία τι διδάσκονται εκεί. Και όταν έμαθα ότι εδώ στη Μαγνησία

Σ73: γίνονται αλβανικά μαθήματα είπα αμέσως μαμά μπαμπά θα πάω, και μου είπαν

Σ74: «πήγαινε».

E75: Έχεις δει εξέλιξη στη γνώση των αλβανικών αυτά τα τέσσερα χρόνια;

Σ76: Ε, ναι, εννοείται γιατί όταν στην αρχή είχες μάθει τα βασικά αλβανικά μόνο για

Σ78: να συνεννοείσαι τώρα που έχω έρθει εδώ για τέσσερα χρόνια έχει εξελιχθεί το

Σ79: λεξιλόγιό μου.

E80: Πως αισθάνεσαι γι αυτό;

Σ81: Ε, περήφανος γιατί ξέρω μιλάω σωστά και κατανοητά χωρίς να μπερδεύομαι.

E82: Ποιοι λόγοι σε οδήγησαν να μάθεις

Σ83: Αυτή τη στιγμή η Ελλάδα βρίσκεται σε οικονομική κρίση και άμα γίνει κάτι

Σ84: χειρότερο και άμα συνεχίσει πιστεύω όλοι οι Αλβανοί μετανάστες θα γυρίσουν

Σ85: στην Αλβανία. Και εάν γυρνούσα θα αντιμετώπιζα μεγάλο πρόβλημα εάν θα

Σ85: έπρεπε να συνεχίσω τα μαθήματα στο αλβανικό σχολείο. Θα μου ήταν πολύ

Σ86: δύσκολο να καταλάβω την κυρία ,αυτά που θα μου έλεγε. Η φυσική και τα

Σ87: μαθηματικά δεν θα ήταν τόσο δύσκολο.

E88: Δηλαδή τι σου προσφέρει η γνώση των αλβανικών;

Σ89: Μόρφωση πρώτον, σε κάνει λίγο πιο έξυπνο, διευρύνεις τις γνώσεις σου, ξέρεις

Σ90: τι κάνεις και ποιος είσαι.

E91: Δηλαδή ποια μειονεκτήματα προκύπτουν όταν δεν ξέρεις την μητρική σου E92:
γλώσσα;

Σ93: Τότε δεν θεωρείσαι ότι κατάγες από αυτή την πατρίδα γιατί λες ας πούμε να

Σ94: ήμουν εγώ Αλβανός και να μιλούσα αλβανικά και να πήγαινα στην Αλβανία και

Σ95: να μιλούσα ελληνικά, πιστεύω όλοι οι Αλβανοί θα με είχαν απωθήσει από την

Σ96: Αλβανία, και θα μου έλεγαν «εσύ και Αλβανός να είσαι, δεν πρέπει να

Σ97: κατοικείς εδώ , είσαι σφάλμα δεν ανήκεις σε μας γιατί δεν μιλάς την μητρική

Σ98: μας γλώσσα και πάλι και που προσπαθείς δεν βγαίνει τίποτα, έρχεσαι στη χώρα

Σ99: μας και μιλάς μια άλλη γλώσσα; Μίλα την μητρική σου.

E100: Με ποιο τρόπο πιστεύεις ότι η γνώση της μητρικής σου γλώσσας συμβάλει

E101: στη διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας;

Σ102: Αλβανός από κάποιον άλλο Αλβανό είναι διαφορετικός, έχει διαφορετική

Σ103: κουλτούρα, διαφορετικό χαρακτήρα, πως θα κινηθεί, πως θα μιλήσει, και

Σ104: αλλιώς καταλαβαίνει κάποια πράγματα και πιστεύω πως άμα μάθεις την
Σ105: μητρική σου γλώσσα η ταυτότητά σου προσδιορίζεται κατευθείαν ότι εσύ
Σ106: κατάγεται από αυτή την χώρα γιατί με τον τρόπο που μιλάς και
Σ107: συμπεριφέρεσαι φαίνεται εάν κάποιος είναι ξένος.

E108: Ποιες πιστεύεις ότι είναι οι συνέπειες της εκμάθησης αλβανικής γλώσσας σε
E109: ατομικό επίπεδο/στη ταυτότητά σου;

Σ110: Σίγουρα έχει καλά αποτελέσματα. Τα καλά αποτελέσματα είναι ότι ξέρω τη
Σ111: γλώσσα, να μιλάω, να συνεννοηθώ. Και στο μέλλον να πάω στην Αλβανία. Και
Σ112: άμα δεν ξέρω την μητρική μου γλώσσα πως θα δουλέψω εκεί. Ανοίγει το
Σ113: μυαλό μου, γίνεται πιο καθαρό, ξέρω τι γίνεται στη χώρα μου.

E114: Ποια στοιχεία θα χρησιμοποιούσες για να περιγράψεις την ταυτότητά σου;

Σ115: Ε, το χαρακτήρα μου, την γλώσσα μου, πως μιλάω... Ο τρόπος που μιλάω
Σ116: είναι διαφορετικός από τα παιδιά του σχολείου μου. Η γλώσσα που μιλάω εγώ
Σ117: είναι διαφορετική, γιατί η αλβανική έχει κάποια δίφθογγα και έτσι
Σ118: διαφοροποιείται λίγο. Ο χαρακτήρας συμβάλει και αυτός στην ταυτότητα. Η
Σ119: συμπεριφορά του. Γιατί κάποιος μπορεί να είναι αλαζονικός, μπορεί να μην
Σ120: μιλάει, ο τρόπος που κινείται κάποιος. όλα αυτά συμβάλλουν για να δείξουμε
Σ:121: την ταυτότητα μας

Απομαγνητοφώνηση 3^{ης} συνέντευξης

E1: Που γεννήθηκες;

Σ2: Στην Ελλάδα.

E3: Πόσων χρονών είσαι;

Σ4: Δεκατέσσερα.

E5: Σε ποια τάξη είσαι;

Σ6: Στην Τρίτη Γυμνασίου.

E7: Ποια γλώσσα ξεκίνησες να μιλάς πρώτη;

Σ8: Τα ελληνικά.

E9: Πόσα χρόνια διδάσκεσαι αλβανικά;

Σ10: Περίπου δύο χρόνια.

E11: Τι σχέση έχεις με την Αλβανία;

Σ12: Εντάξει τα πιο πολλά έθιμα δεν τα ξέρω, αλλά μου τα λένε οι γονείς μου.

E13: Στο σπίτι ποια γλώσσα μιλάτε;

Σ14: Μερικές φορές αλβανικά, μεριές φορές ελληνικά, μισά μισά.

E15: Εσύ ποια γλώσσα χρησιμοποιείς;

Σ16: Εγώ χρησιμοποιώ πιο πολύ τα αλβανικά για να υποστηρίξω την πατρίδα μου.

E17: Στο σχολείο το ελληνικό χρησιμοποιείς ελληνικά;

Σ18: Όταν είμαστε μόνοι μας με φίλους από την Αλβανία χρησιμοποιούμε τα
Σ19: αλβανικά.

E20: Γιατί όταν είστε μόνοι μας;

Σ20: Γιατί μπορεί να μας πουν «εσείς γιατί μιλάτε αλβανικά.. μπορεί να μας

Σ21: βρίζετε..»

E22: Και πως αντιδρούν;

Σ23: Τους φαίνεται αστείο γιατί είναι περίεργη γλώσσα.

E24: Οι καθηγητές πως αντιδρούν;

Σ25: Δεν με έχουν ακούσει.

E26: Πιστεύεις ότι θα έπρεπε να διδάσκεσαι τα αλβανικά στο σχολείο.

Σ27: Όχι δεν είναι απαραίτητο στο ελληνικό σχολείο, πιο πολύ διδάσκουν τις

Σ28: γλώσσες που χρησιμοποιούνται... που είναι πιο γνωστές.

E29: Γιατί παρακολουθείς τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας;

Σ30: Γιατί αργά ή γρήγορα μπορεί να φύγουμε ν πάμε στην Αλβανία για πάντα και θα

Σ31: αναγκαστώ να πάω στο αλβανικό σχολείο και πρέπει να ξέρω κάποια πράγματα

Σ32: για μα μην πάω στην πρώτη δημοτικού.

E33: Πως αισθάνεσαι που μαθαίνεις τα αλβανικά σε σχολείο;

Σ34: Ε, εντάξει πιο ..άνετα όταν μιλάω με τους θείους μου με τους γονείς μου.

E35: Ποιοι λόγοι σε οδήγησαν να μάθεις καλύτερα την αλβανική γλώσσα.

Σ36: Πάλι αυτό που είπα και πριν, μήπως πάμε πίσω στην Αλβανία και μου χρειαστεί

Σ37: εκεί.

E38: Πιστεύεις ότι σου προσφέρει κάτι το ότι γνωρίζεις την μητρική σου γλώσσα;

Σ39: Ναι θα ένιωθα περισσότερη ανασφάλεια όταν θαμίλαγα με τους γονείς μου ,θα

Σ40: με κορόιδευαν.

E41: Αισθάνεσαι το ίδιο όταν μαθαίνεις αλβανικά όπως όταν μαθαίνεις μια άλλη

E42: γλώσσα;

Σ43: Περίπου το ίδιο αλλά λίγο πιο σημαντικό. Είναι η μητρική μου γλώσσα όσο να

Σ44: 'ναι.

E45: Δηλαδή;

Σ46: Προσωπικά θεωρώ ότι επειδή είναι η μητρική μου γλώσσα πρέπει να την ξέρω.

E47: Ποιά θεωρείς ότι είναι τα μειονεκτήματα εάν δεν θα μπορούσες να μιλήσεις.

Σ48: Μπορεί να έχω πάει στην Αλβανία και να μην μπορώ να μιλήσω και να έχω

Σ49: χαθεί ας πούμε. Και να θέλω να ρωτήσω που είναι ένας δρόμος και μα μην ξέρω

Σ50: πώς να το ρωτήσω.

E51: Με ποιο τρόπο πιστεύεις ότι η γνώση της μητρικής σου γλώσσας συμβάλει στη

E52: διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας;

Σ53: Ναι, έχει πολύ μεγάλη σχέση για μένα...

E54: Θα έλεγες ότι είσαι Αλβανός χωρίς να γνωρίζεις την αλβανική γλώσσα..

Σ55: Ναι θα το έλεγα.. Θα μου δημιουργούσε ανασφάλεια εάν δεν μπορούσα να

Σ56: μιλήσω με τους συγγενείς και εάν έκανα λάθη όταν μιλούσα.

E57: Ποια στοιχεία θα χρησιμοποιούσες για να περιγράψεις την ταυτότητά σου;

Σ58: Περίπου ενδιάμεσα αλλά πιο πολύ προς το Αλβανός.. ή Έλληνας ας πούμε...

E59: Πιο πολύ προς το Αλβανός;

Σ60: Ναι...

E61: Έχεις σκεφτεί γιατί να τείνεις προς τα εκεί;

Σ62: Βασικά υπάρχουν κάποια πράγματα με έχουν κάνει όχι ακριβώς να μισήσω την

Σ63: Ελλάδα, αλλά μα μην με ελκύει η Ελλάδα. να το πω έτσι, διάφοροι

Σ64: χαρακτηρισμοί... κωλοαλβανός και έτσι..

E65: Το να χρησιμοποιήσει κάποιος και ελληνικά στοιχεία για να περιγράψει την

E66: ταυτότητά του, θεωρείς πως είναι φυσιολογικό;

Σ67: Ναι....

E68: Απλά εσύ δεν το νοιώθεις...

Σ69: Ναι..

Απομαγνητοφώνηση 4^{ης} συνέντευξης

E1: Που γεννήθηκες;

Σ2: Στην Ελλάδα

E3: Πόσο χρονών είσαι;

Σ4: Δέκα.

E5: Πού φοιτάς ;

Σ6: Στο δημοτικό σχολείο Ιωλκού.

E7: Ποια γλώσσα ξεκίνησες να μιλάς πρώτη;

Σ8: Τα ελληνικά.

E9: Πόσο καιρό παρακολουθείς τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας;

Σ10: Ε, ένα δύο.. μπορεί και τρία χρόνια

E11: Ποιες είναι οι σχέσεις σου με την Αλβανία (πολιτισμό, έθιμα, ιστορία κλπ) ;

Σ12: Γενικά, όπως και στην Ελλάδα και στην Αλβανία πηγαίνω λίγες φορές και εδώ

Σ13: πέρα κάθομαι όλη τη χρονιά.

E14: Ποια γλώσσα χρησιμοποιείται στο σπίτι;

Σ15: Τα αλβανικά.

E16: Πάντα χρησιμοποιείς αλβανικά;

Σ17: Ναι τα αλβανικά αλλά μερικές λέξεις τις λέω στα ελληνικά όταν μιλάω με την

Σ18: αδερφή μου. Μου βγαίνουν πιο εύκολα τα ελληνικά.

E19: Με τους γονείς σου;

Σ20: Όχι, γιατίλένε να μιλάμε αλβανικά, πολύ μιλάτε στο σχολείο και στα αγγλικά.

E21: Ποια γλώσσα προτιμάς να χρησιμοποιείς και γιατί;

Σ22: Τα ελληνικά.

E23: Γιατί;

Σ24: Γιατί με τα ελληνικά ξεκίνησα, μου φαίνονται πιο εύκολα και μ' αρέσουν λίγο

Σ25: πιο πολύ....

E26: Στο σχολείο χρησιμοποιείς αλβανικά;

- Σ27: Μερικές φορές, όταν μου ζητάνε να τους πω καμιά λέξη..
- E28: Α, τα χρησιμοποιείς για να τα ακούσουν οι Ελληνίδες.. Με τις φίλες που είναι
- E29: από την Αλβανία τα χρησιμοποιείς καθόλου;
- Σ30: Δεν έχω καμία φίλη από την Αλβανία, όλες Ελληνίδες είναι και μια Αμερικανή..
- E31: Πως αντιδρούν οι φίλες σου όταν σε ακούνε να μιλάς αλβανικά , όταν δηλαδή
- E32: τους λες αλβανικές λέξεις;
- Σ33: Ε λίγο παράξενα, αλλά εγώ τους λέω δεν είναι παράξενη, είναι παράξενη γι
- Σ34: αυτούς που δεν την έχουν ακούσει.
- E35: Πιστεύεις ότι στο σχολείο θα έπρεπε να διδάσκεσαι τα αλβανικά;
- Σ36: Μπορεί...
- E37: Γιατί μπορεί;
- Σ38: Γιατί τα μαθαίνω και στο σπίτι, έρχομαι και δω πέρα και στα ελληνικά.. μπορεί
- Σ39: και όχι..
- E40: Θα ήθελες εσύ να γίνεται αυτό, δηλαδή εκεί που μαθαίνεις γλώσσα,
- E41: μαθηματικά, αγγλικά αν μάθαινες και τα αλβανικά..
- Σ42: Ναι, γιατί θα μάθαινε και τις δυο γλώσσες όπως μαθαίνω και τα αγγλικά μια
- Σ43: ώρα θα μάθαινα και τα αλβανικά μια ώρα και θα τα ήξερα λίγο δηλαδή
- Σ44: καλύτερα και θα τα είχα ίσα..
- E45: Θα σου άρεσε να ξέρεις να τις μιλάς το ίδιο;
- Σ46: Ναι..
- E47: Δηλαδή τώρα δεν τα έχεις ίσα;
- Σ48: Όχι... τα ελληνικά τα ξέρω καλύτερα.
- E49: Γιατί θα σου άρεσε να τις ξέρεις το ίδιο καλά;
- Σ50: Γιατί αν τις είχα ίσα θα τις ήξερα το ίδιο καλά και αν μου μιλούσε κάποιος
- Σ51: ελληνικά γρήγορα θα του απαντούσα γρήγορα ελληνικά και αν μου μιλούσε
- Σ52: κάποιος γρήγορα αλβανικά θα τα έλεγα γρήγορα και τα αλβανικά.
- E53: Γιατί έχεις έρθει εδώ στο αλβανικό σχολείο να μάθεις αλβανικά;
- Σ54: Για να ξέρω πιο πολύ και για να ..αν μια μέρα δηλαδή φύγω και μείνω στην
- Σ55: Αλβανία να ξέρω να μιλάω με την γιαγιά μου , με τους συγγενείς μου.
- E56: Πώς αισθάνεσαι που μιλάς καλύτερα αλβανικά τώρα που έρχεσαι στο σχολείο;

Σ57: Ε...καλά αισθάνομαι δηλαδή είναι σαν να πώς να το πω ..χαρούμενη που μιλάω

Σ58: και τα αλβανικά καλά... γιατί μπορεί αν δεν ερχόμουν εδώ να μην μιλούσα

Σ59: καλά τα αλβανικά...

E60: Πως θα αισθανόσουν εάν δεν τα μίλαγες καλά;

Σ61: Δεν θα μου άρεσε να μην τα μιλάω καλά γιατί θέλω να τις μιλάω ισα και τα

Σ62: ελληνικά και τα αλβανικά.

E63: Πώς και ήρθες σε αυτό το σχολείο;

Σ64: Ο μπαμπάς και η μαμά μου το είπαν με ρώτησαν να πάμε λέει.. να πάμε.. και

Σ65: εγώ τους είπα να πάμε.. και θα μάθαινα κάτι ..εντάξει δεν είχα κάτι.. κακό

Σ66: δηλαδή και τις δυο ώρες που θα ήμουν στο σπίτι δεν θα έκανα τίποτα..

E67: Τι καλά πράγματα έχει το να μιλάς αλβανικά;

Σ68: Ξέρω να μιλάω καλά δηλαδή να μιλάω με την γιαγιά μου και τις και ξαδέρφες

Σ69: μου με τους συγγενείς μου..

E70: Εσένα σου κάνει κάτι καλό;

Σ71: Ναι μαθαίνω και πιο πολλές γλώσσες..Είναι καλό να μιλάμε πολλές γλώσσες

Σ72: γιατί όπου και να πάμε να την ξέρουνε αυτή την γλώσσα, να πάμε στην Αμερική

Σ73: και να μιλάμε αγγλικά και όχι ελληνικά. Και έτσι θα ξέρουμε και εμείς πιο

Σ74: πολλά πράγματα.

E75: Τι προβλήματα θα είχες άμα δεν μιλούσες αλβανικά;

Σ76: Ε θα πήγαινα το καλοκαίρι στην Αλβανία και δεν θα ήξερα να μιλήσω με την

Σ77: γιαγιά μου, δεν θα μιλούσα καθόλου, αυτή θα μιλούσε και εγώ δεν θα μιλούσα

Σ78: γιατί δεν θα ήξερα τι να πω..

E79: Πως πιστεύεις ότι μαθαίνεις τα αλβανικά σε βοηθάει στο να είσαι Αλβανίδα

Σ80: Μπορείς να μου το εξηγήσεις αυτό..;

E81: Το ότι μαθαίνεις αλβανικά σε κάνει να νοιώθεις πιο πολύ Αλβανίδα..

Σ82: Ναι.. γιατί ξέρω να μιλάω την γλώσσα..

E83: Και τι κάνει η γλώσσα ..;

Σ84: Ε, με κάνει να νοιώθω και γω καλύτερα και μπορεί να σπουδάσω στα ελληνικά

Σ85: μπορεί και στα αλβανικά.. να νοιώθω καλύτερα με τον εαυτό μου γιατί όλο αυτό

Σ86: το πράγμα το κάνω για τον εαυτό μου.

E87: Τι αποτελέσματα έχει στον εαυτό σου ότι μιλάς αλβανικά;

Σ88: Ναι, γιατί μιλάω πολλές γλώσσες... και είναι καλό αυτό..

- E89: Θέλω να μου πεις κάποια πράγματα για τον εαυτό σου, σε σχέση με τις δυο
- E90: χώρες, την Ελλάδα και την Αλβανία. Από ποια χώρα έχεις πιο πολλά στοιχεία;
- Σ91: Από την Ελλάδα πιο πολύ..
- E92: Δεν έχεις καθόλου αλβανικά;
- Σ93: Όχι έχω και ελληνικά και αλβανικά και ρίζες αλβανικές και ελληνικές, ναι
- Σ94: δηλαδή γιατί εδώ πέρα γεννήθηκα στην Ελλάδα και έχω τις ρίζες μου και στην
- Σ95: Αλβανία έχω τον μπαμπά και την μαμά και έχω και γω από κει μερικές ρίζες.
- E96: Σε έχεις ρωτήσει ποτέ κανένας εάν ντι νοιώθεις;
- Σ97: Ε, όχι
- E98: Εσύ έχεις σκεφτεί ποτέ..
- Σ99: Ε μερικές φορές...
- E100: Τι έχεις σκεφτεί δηλαδή..
- Σ101: Ελληνική νομίζω και εγώ με την απορία είμαι μια ελληνική μια αλβανική..
- Σ102 ελληνική. Γιατί ελληνική. Αλβανική. Γιατί αλβανική, νομίζω μισή μισή. Είναι
- Σ103: λίγο κακό γιατί δεν ξέρεις που ανήκεις δηλαδή είσαι μισή μισή και δεν ξέρεις
- Σ104: πιο είναι το κανονικό.

Απομαγνητοφώνηση 5^{ης} συνέντευξης

E1: Που γεννήθηκες;

Σ2: Στην Αλβανία

E3: Πόσο χρονών είσαι;

Σ4: Δέκα.

E5: Πού φοιτάς ;

Σ6: Στο 1^ο δημοτικό σχολείο Νέας Ιωνίας

E7: όσα χρόνια είσαι στην Ελλάδα;

Σ8: Εφτά-οχτώ..

E9: Ποια γλώσσα ξεκίνησες να μιλάς πρώτη;

Σ10: Τα αλβανικά.

E11: Πόσο καιρό παρακολουθείς τα μαθήματα αλβανικής γλώσσας;

Σ12: Ένα χρόνο..

E13: Ποιες είναι οι σχέσεις σου με την Αλβανία (πολιτισμό, έθιμα, ιστορία κλπ) ;

Σ14: Ναι πηγαίνω πολύ συχνά..

E15: Κρατάτε έθιμα στο σπίτι..

Σ16: Ναι στις γιορτές..

E17: Ποια γλώσσα χρησιμοποιείται στο σπίτι;

Σ18: Αλβανικά..

E19: Μόνο αλβανικά;

Σ20: Ε, εντάξει με τον αδερφό μου ελληνικά..

E21: Γιατί με τον αδερφό σου μιλάς ελληνικά;

Σ22: Γιατί η μαμά και ο μπαμπάς δεν μιλάνε καλά ελληνικά..

E23: Ποια γλώσσα προτιμάς να χρησιμοποιείς και γιατί;

Σ24: Και τις δυο δεν έχω πρόβλημα..

E25: Ποια γλώσσας σου βγαίνει πιο εύκολα να μιλήσεις;

Σ26: Τα αλβανικά.

E27: Στο σχολείο χρησιμοποιείς τα αλβανικά;

Σ28: Όχι πολύ συχνά..

E29: Πότε τα χρησιμοποιείς;

Σ30: Ε καμιά φορά με τις φίλες μου όταν δηλαδή θέλω να πω καμιά λέξη (στα
Σ31: ελληνικά) και δεν την ξέρω ..δεν μπορώ να την εκφράσω της το λέω στα
Σ32: αλβανικά. Και το λέω στη φίλη μου που είναι από την ίδια χώρα για να με
Σ33: βοηθήσει..

E34: Πως αντιδρούν οι φίλοι σου όταν σε ακούνε να μιλάς αλβανικά;

Σ35: Ε υπάρχουν κάποιοι που δεν τους αρέσει όμως στην δική μου τάξη δεν έχουμε
Σ36: κανέναν που να το κάνει αυτό, που να μην συμπαθούν τα αλβανικά.

E37: Οι δάσκαλοι σου πως αντιδρούν όταν σε ακούνε να μιλάς αλβανικά;

Σ38: Δεν αντιδρούν κάπως, δεν ξέρω αν με έχουν ακούσει καμιά φορά ,μιλάω αλλά
Σ39: πιο πολύ στο διάλλειμα ..καμιά φορά αλλά δεν μιλάω στην τάξη..

E40: Πιστεύεις ότι στο σχολείο έπρεπε να μαθαίνεις αλβανικά;

Σ41: Ε...

E42: Θα ήθελες;

Σ43: Θα ήθελα γιατί ο μπαμπάς μου εμένα δουλεύει αργά και δεν μπορώ να έρχομαι
Σ44: εδώ είναι μακριά από το σπίτι μου..

E45: Γιατί έχεις έρθει να παρακολουθήσει τα μαθήματα στο αλβανικό σχολείο;

Σ46: Δεν με ανάγκασε κανείς απλώς το ήθελα μόνη μου επειδή μιλάω ελληνικά
Σ47: υπάρχουν λέξεις που μπορεί αν τις ξεχάσω στα αλβανικά και ήρθα εδώ για να
Σ48: μιλάω πιο πολύ αλβανικά και να μην τα ξεχάσω και η γιαγιά ο παππούς οι θείοι
Σ49: μου δεν καταλαβαίνουν ελληνικά και ήθελα να μιλάω μαζί τους και να μην
Σ50: υπάρχουν λέξεις που δεν ξέρω.

E51: Πως αισθάνεσαι που σήμερα μιλάς καλύτερα αλβανικά;

Σ52: Αισθάνομαι πολύ ευχάριστα γιατί μου αρέσει πολύ η αλβανική γλώσσα από κει
Σ53: κατάγομαι και μ αρέσει πολύ που τα μιλάω πολύ καλύτερα..

E54: Ποιοι λόγοι σε οδήγησαν να τα μάθεις καλύτερα;

Σ55: Ε να μην ξεχάσω τις λέξεις... και να μιλάω με τους συγγενείς μου..

E56: Τι σου προσφέρει η γνώση των αλβανικών;

Σ57: Για μένα προσφέρει μια ευχαρίστηση, δεν ξέρω για τους άλλους αλλά για μένα
Σ58: μου αρέσει που ξέρω να μιλάω, έχω την προσπάθεια, ότι θέλω ..το αισθάνομαι

Σ59: αυτό... ότι θέλω να μάθω αλβανικά. Για μένα τα αλβανικά είναι κάτι ξεχωριστό

Σ60: γιατί γι παράδειγμα αγγλικά μπορεί ο καθένας να τα μάθει.

E61: Ποια πιστεύεις ότι είναι τα μειονεκτήματα όταν δεν μπορείς να μιλήσεις την

E62: αλβανική γλώσσας..

Σ63: Δεν θα μπορούσα να μιλάω με τους άλλους, με τους συγγενείς μου θα υπήρχε

Σ64: πρόβλημα στην... επικοινωνία.

E65: Σε βοηθάει η αλβανική γλώσσα να νοιώσεις ότι είσαι από την Αλβανία;

Σ66: Ναι με βοηθάει..

E67: Πώς σε βοηθάει...

Σ68: Ε, δεν ξέρω πως αλλά με βοηθάει.

E69: Όταν μαθαίνεις τα αλβανικά βλέπεις ότι κάνει κάτι καλό στον εαυτό σου;

Σ70: Κάνει καλό στο να υπάρχει επικοινωνία με τους άλλους εμένα με βοηθάει πάρα

Σ71: πολύ αυτό κάποιος να μου λέει μια λέξη στα αλβανικά και να μην μπορώ να το

Σ72: καταλάβω για μένα είναι πολύ άσχημο αυτό το πράγμα, μα είμαι από αυτή την

Σ73: χώρα και να μην μπορώ να το καταλάβω αυτό που μου λέει..

E74: Πιστεύεις ότι είναι καλό που μιλάς και τις δυο γλώσσες;

Σ75: Πιστεύω πώς είναι καλό που ξέρω και τις δύο, γιατί θα υπάρχει μια επικοινωνία,

Σ76: άμα πάει στη χώρα που γεννήθηκε θα μιλάει με τους άλλους γύρω του.

E77: Εσένα πιστεύεις σου κάνει καλό;

Σ78: Ναι εμένα με βοηθάει πολύ, και μου αρέσει να μαθαίνω πολλές γλώσσες..

E79: Πώς θα περιέγραφες τον εαυτό σου ως άτομο που συνδέει μέσα του δυο χώρες,

E80: την Αλβανία, και την Ελλάδα;

Σ81: Εγώ θα έλεγα ότι ανήκω στην Αλβανία ,αυτό που νιώθω μέσα μου είναι ότι

Σ82: είμαι Αλβανίδα, και δεν θέλω να το αλλάξω με κανένα αυτό.. την αλλάζω με

Σ83: καμία χώρα... από την Αλβανία.

E84: Τι είναι αυτό που δεν σε κάνει να νοιώθεις Ελληνίδα;

Σ85: Γιατί η καταγωγή μου είναι από την Αλβανία και θα ήθελα να μάθω και

Σ86: ελληνικά αλλά η ευχαρίστηση μέσα μου είναι να μάθω αλβανικά... από κει

Σ87: κατάγομαι και θα ήθελα να μάθω πιο πολλά πράγματα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000119019